# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoosta olevan lähetystön raportti n:o 1.

v. a. Asiainhoitaja Hjelt

4/1 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 61-18.

Tammikuun 11 p:nä, 1937.

2 105 Pal. B 37.

18/1-37

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 1, jonka otsake on:

Espanjan tapahtumat.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Lontoo ssa 11 p:nä tammi kuuta 1937. 2 105 Sal. 8 37.

18/1-37

Asia: Espanjan tapahtumat.

5 C 7

Olin tänään tilaisuudessa keskustelemaan Foreign Officessa sen Northern Departmentin päällikön, Mr. Collier'in, kanssa lähinnä Espanjan sotaa koskevista asioista.

Puhuteltavani ilmoitti ensin, etteivät Saksan ja Italian hallitusten kuluvan kuun 7 p:nä antamat vastaukset, jotka koskivat ehdotusta puuttumattomuuden laajentamiseksi välilliseenkin toimintaan, lähinnä vapaaehtoisten lähettämiseen Espanjaan, olleet siksi tyydyttävää laatua kuin mitä oli toivottu. Tämä lähinnä käytännöllisistä syistä. - Onhan muistettava, että Saksa ja Italia vastauksissaan vaativat kaikkien sotaan tavalla tai toisella vaikuttavien tai osallistuvien ulkomaalaisten poistamista Espanjasta sekä kaikenlaisen välillisen puuttumisen lakkauttamista. Tämä tietysti on paljon helpompi sanoa kuin käytännössä toteuttaa. -

Northern Departmentin päällikkö jatkoi kertoen mitenkä italialaisia vapaaehtoisia yhä uusiintuvin "annoksin" saapuu Espanjaan, suunnilleen 4,000 miestä viikossa. Tämä tosiseikka on omiaan herättämään mitä suurinta huolestumista täällä, koska se sotii vastatehdyn italialais-englantilaisen "gentlemen's agreementin" henkeä, joskaan ei kirjainta vastaan. Tätä sopimus-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ta koskevissa neuvotteluissa oli nimenomaan suullisesti sovittu siitä, ettei kumpikaan puoli lähettäisi vapaaehtoisia Espanjaan, joskaan mitään tätä esittävää pykälää ei otettu sopimuksen tekstiin.

Saksalaisista Marokossa mainitsi Mr. Collier, että brittiläiset konsuliviranomaiset olivat ilmoittaneet Melillan satamaan äskettäin saapuneen muutamia satoja saksalaisia, mutta olivatko nämä sotilashenkilöitä, teknikkoja, työvoimaa t.m.s., sitä ei vielä varmuudella tiedetty. Ranskasta oli tullut tietoja paljon suuremmista määristä saksalaisia Espanjan Marokossa, mutta näitten tietojen luotettavuudesta ei Mr. Collier tällä haavaa tahtonut lausua mitään.

Ranskassa oltiin kovin hermostuneita ja Quai d'Orsay'n ja Foreign Officen välillä ylläpidettiin katkeamatonta yhteyttä tässä asiassa. Mitä Ranska mahdollisesti tulisi tekemään saksalaisten Marokkoon tulon ehkäisemiseksi oli vielä täysin tuntematonta. Sellainen lehdissä näkynyt selitys, että saksalaiset ensin tuotaisiin Marokkoon ja sieltä kansallisten sotilaspuvuissa Espanjaan, ei tuntunut oikein uskottavalta, koska tämä kiertämistapa ei ollenkaan ollut omiaan tosiseikkoja peittämään. - Mielestäni tuntuu siltä kuin olisi tämä riitakysymys Saksan ja Ranskan välillä melkoiselta osaltaan molemminpuolisen mielikuvituksen tuotetta. -

Englanti oli nyt saattanut voimaan vanhan v. 1870 annetun lain vapaaehtoisten kieltämisestä liittyä vieraisiin sotavoimiin. Tämä oikeastaan oli vain koko ajan voimassa olleen lain uudelleen

eloon herättäminen. - Tyypillinen piirre tämän maan lainkäytössä, jossa aina tarpeen tullen keksitään joku vanha unhoon joutunut, mutta silti ei kumottu laki. - Tämä askel oli otettu puhtaasti hyvän esimerkin antamisen tarkoituksessa, eikä se ollut millään tavalla riippuvainen muitten maitten suhtautumisesta vapaaehtoiskysymykseen. Taannehtivaa vaikutusta kiellolla ei ole. Kieltohan muuten kyllä vastaa yleistä mielipidettä laajoissa täkäläisissä piireissä.

- Tässä on välillä sanottava, että etenkin täkäläinen vasemmistolehdistö on viime aikoina aika avoimesti, jopa kerskuenkin kirjoittanut englantilaisista vapaaehtoisista Espanjan hallituksen joukoissa. Eilen Independent Labour Party avoimesti ja sallimalla lehtien julaista tilaisuudesta kuviakin lähetti Espanjaan 20 vapaaehtoista ja 100:n miehen joukko oli aiottu lähteväksi lähipäivinä. Ilmankos nyt vasemmistolehdistö täällä ankarasti tuomitsee hal[illegible]ituksen/herättämää kieltoa, kun taasen eloon oikeistolehdistö siinä näkee pitkistä ajoin ensimmäisen päättäväisen teon hallituksen puolelta. Eihän Francon puolella, irlantilaisia lukuunottamatta, juuri olekaan brittiläisiä vapaaehtoisia. -

Koska puuttumattomuussopimuksesta huolimatta Saksa, Italia ja Neuvostoliitto virtanaan lähettävät sotatarpeita Espanjaan, niin haluaa Ranska, että tästä nyt kerta kaikkiaan tehdään loppu, jatkoi Mr. Collier. Ellei tässä onnistuta, tulee Ranska tarkistamaan kantaansa puuttumattomuuteen, joka voi merkitä "mitä itse haluatte". Ranskan hallitus on valmis ensi tors-

taina esittämään parlamentille vapaaehtoisten Espanjaan lähtemistä kieltävän lakiehdotuksen. Lain voimaanpano tehdään riippuvaksi siitä mitä muut maat (lähinnä tietysti Saksa, Italia ja Neuvostoliitto) tulevat tekemään. Vielä Ranska on Englannille ehdottanut, että, elleivät Espanjan sotaakäyvät puolet suostu puuttumattomuuskomitean laatiman valvontaehdotuksen täytäntöönpanoon, niin puuttumattomuussopimuksen jäsenmaat (suurvallat) järjestäisivät yhteisen Espanjan saarron maitse ja meritse, jolla sekä vapaaehtoiset että sotatarpeet estettäisiin pääsemästä Espanjaan. Jos kuitenkin muut suurvallat tästä kieltäytyisivät, haluaisi Ranska hoitaa tämän saarron yhdessä Englannin kanssa. Mikä Englannin hallituksen kanta tähän viimemainittuun vaihtoehtoon nähden tulee olemaan, oli Mr. Collierille toistaiseksi tuntematon. - Tuskin Englanti sellaiseen suostuu, koska silloin Euroopan kahtiajakoa edistettäisiin. -

Täällä ei kyllä otettu järin vakavasti Englannin Madridin suurlähetystön ilmapommitusta. Se seikka, että eräät henkilöt haavoittuivat ja omaisuutta hävitettiin, aiheuttaa tietenkin korvausvaatimuksen. Muuten kansalliset koettavat kyllä päästä koko jutusta kiertelevillä ja tosiseikkoja lieventävillä selityksillä.

Tilanne oli Mr. Collierin mukaan hyvin vakava ja hermostuttava, mutta ennenkuin suurvaltain vastaukset viime lauantaina nille lähetettyyn englantilaiseen noottiin ovat saapuneet, ei mitään ratkaisevaa tapahtune, ei ainakaan Englannin aloitteesta. - But, who knows? -

Valvontajärjestelmäehdotus Espanjan maa- ja merirajoilla on tällävälin kehittynyt uusia toteuttamisvaikeuksia tuottavaan suuntaan.

Ehtoa, että kaikki puuttumattomuussopimukseen kuuluvat maat suostuisivat kantamaan niille määrätyn osan järjestelmän aiheuttamista kustannuksista, ei ole täytetty. Rumania, Unkari ja Albania ovat tästä kieltäytyneet.

Mitä sitten tulee toiseen ehtoon, että kummatkin riitapuolet Espanjassa suostuisivat valvontajärjestelmän toteuttamiseen, niin on Valencian hallituksen vastaus kuluvan kuun 7 p:ltä kaikkea muuta kuin sitova. Salamancan viranomaisten aikaisempi vastaus ei antanut suuria toiveita ja kansallisten nyt jätettävä vastaus on vielä saapumatta.

V.a. asiainhoitaja: R. Ujeb

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 2.

v.a. asiainhoitaja Hjelt

16/1 1937

5000—10—35 4961

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 106-37.

Tammikuun 16 p:nä, 1937.

3. 105 Pol. B - 37.
19/1-37
5 C 7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 2, jonka otsake on:

Baltian entente.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Lontoo ssa 16 p:nä tammikuuta 19 37.

2/105 Sal. D 37.
19/1. 37
5 C 7

Asia: Baltian entente.

Sain eilen tilaisuuden n. kaksi tuntia kestävään kahdenkeskiseen keskusteluun Latvian täkäläisen lähettilään kanssa.

Muun muassa tuli puheeksi myöskin kysymys Baltian ententestä ja siinä viime aikoina havaittavista höltymisoireista. Lyhyesti selostettuna kuuluvat lähettilään näistä seikoista antamat selitykset seuraavasti:

Liettuaan nähden on olemassa todelliset syyt jonkunmoiseen tyytymättömyyteen latvialaisella taholla. - Memelin ja Vilnan kysymykset. - Liettua haluaa nimittäin saada muut Baltian maat sitoutumaan suoranaiseen sotilaalliseen avunantoon siinä tapauksessa, että se joutuisi sotilaallisiin selkkauksiin joko Saksan tai Puolan kanssa. Tätä nämä kaksi muuta Baltian maata kuitenkin ankarasti vastustavat, koska tahtovat ylläpitää hyvät suhteensa Saksaan ja Puolaan. Ne eivät voi siis mennä Kansainliiton jäsenyydestä johtuvia velvollisuuksiaan pitemmälle, eikä tästä muuten ehkä olisikaan huomattavampaa sotilaallista hyötyä verrattuna siihen vaaraan, jolle ne antautuisivat alttiiksi.

Ainakin Neuvostoliiton aikaisempi lähettiläs Kaunas'issa melkein avoimesti puuttui vehkeilyillään Liettuan ulkopolitii-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kan hoitoon. Hän käytti tällöin paljon rahaa ja monet vaikutusvaltaiset naiset olivat hänen kätyreinään.

Lopuksi lähettiläs sanoi nyt näyttävän siltä kuin olisivat Liettuan ja Saksan välit paranemaan päin.

Mitä Viroon tulee, niin ei ole olemassa mitään todellisia syitä epäsopuun. Virolaiset ovat hyvin "ambitiöösejä" ja kadehtivat Latviaa, siitä, että siitä tuli Baltian ryhmän edustaja ja ännenkannattaja Kansainliiton neuvostossa. Kuitenkin oli Latvian ehdokkuudesta sovittu jo edeltäkäsin muitten Baltian maitten kanssa. Liettuaa ei voitu ajatella Neuvostoon, koska Puola olisi tätä vastustanut ja tämä olisi myöskin ärsyttänyt Saksaa. Viro ei edes pyrkinytkään Neuvostoon, joten kaikki kolme olivat sitä mieltä, että Latvian tuli asettua ehdokkaaksi. Latvia ei millään tavalla ole pyrkinyt "dominoimaan" muita itämerenmaita, joten syynä Viron kylmyyteen Latviaa kohtaan on yksinomaan kateus.

- Tallinnan ja Riian lähetystöjen raportit ovat näistä asioista laajemmin kertoneet, joten rajoitun siihen mitä yllä olen esittänyt. Mitään suoranaisesti uutta ei keskustelumme esilletuonut, mutta se vahvisti sitä käsitystä, jonka puheenalaisten lähetystöjen raporteista olin saanut.

V.a. asiainhoitaja:

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 3.

v. a. Asiainhoitaja Hjelt

20/1 1937

5000—10—25 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 128-23.

Tammikuun 20 p:nä, 1937.

4 105 Pal. S 37.

25/1-37

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 3, jonka otsake on:

Mr. Edenin puhe Alahuoneessa 19.1.37.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja: P. Nyberg

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Lontoo ssa 20 p:nä tammi kuuta 19 37. 4 105 Pal. S 37

25/1-37

Asia: Mr. Eden'in puhe Alahuoneessa 19.1.37.

5 C7

Englannin parlamentti kokoontui eilen kuukauden kestäneen joululoman jälkeen ja mielenkiinnolla oli täällä - kuten varmasti muuallakin - odotettu mitä ulkoasiainalivaltiosihteeri Eden tulisi alahuoneen ensimmäisessä istunnossa lausumaan tässä tilaisuudessa pidettäväksi lupaamassaan kansainvälistä tilannetta koskevassa puheessaan.

Itse asiassa muodostui puhe enemmän selostukseksi parlamentin joululoman aikana sattuneista tapahtumista kuin miksikään voimakkaaksi (kannan-) julistuspuheeksi. Puheesta saa sen selvän käsityksen, että Englannin ulkopolitiikka edelleenkin sovittelevaisesti hapuilee ulkopuolisten vastaavien tekijöitten äänekkäässä konsertissa.

Puheensa alussa Mr. Eden huomautti, että Englanti ja espanjalaiset itsekin ankarasti tulisivat vastustamaan minkään ulkovallan tai "valtaparin" hallitsemista sisällissodan jälkeisessä Espanjassa. - Tämä tietenkin yleisenä varoituksena kaikille asiaan kiinnostuneille, mutta lähinnä "valtaparille" Saksa-Italia. - Englantilais-italialaisessa julistuksessa, joka äskettäin annettiin Välimeren kysymyksen johdosta, ei ole vähintäkään seikkaa ( viivaa tai pilkkua), joka oikeuttaisi vieraan vallan sekaantumaan Espanjan sotaan. - Väittäväthän

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Italia ja Saksa Neuvostoliiton hahmoitteleman Katalonian neuvostotasavallan merkitsevän Välimeren-kysymyksen (integriteetin) loukkaamista, joten kahdella edellisellä on oikeus estää tämän tuuman toteuttaminen. -

Sitten Mr. Eden siirtyi kysymykseen vapaaehtoisten Espanjaan pääsyn ehkäisemisestä, luetellen tähän liittyvän kehityksen eri vaiheet. Merkillepantavaa hänen puheessaan oli toivomus, että, koska riitapuolet Espanjassa suhtautuvat heille alistettuihin ehdotuksiin vastahakoisesti, olisi sulku järjestettävä ulkoapäin. - Yleensähän aletaan käsittää, että pääasiallisesti suurvaltain keskenään hyväksymä ja toteuttama maa- ja merisaarto on ainoa tepsivä keino koko puuttumattomuuskysymyksen ratkaisemiseksi. Tosin nykyään taas pelätään, että Italia ja Saksa piakkoin odotettavissa olevissa vastauksissaan tahtoisivat jättää Neuvostoliiton koko valvontajärjestelmän ulkopuolelle, mutta mitään varmuutta tästä ei vielä ole. Neuvostoliiton poisjättäminen sekoittaisi tietenkin "kaikki kortit" uudelleen. -

Mr. Eden huomautti englantilaisen vapaaehtoiskiellon uudelleen eloonherättämisestä, että tämä johtui maassa harjoitetusta valitettavasta värväyksestä, eikä periaatteen puolesta taistelemaan lähtevien runsaudesta. - Onhan selvää, että Englannin rauhallisessa kansassa on vähemmän intoilijoita kuin rahalla ostettavia. -

Espanjan Marokon tapauksista Mr. Eden ilmoitti, etteivät ne ole omiaan herättämään huolestumista, joskin Englannin halli-

tus tulee tarkalleen seuraamaan tilanteen kehitystä siellä.

Mr. Eden sitten taas palasi italialais-englantilaiseen Välimerenjulistukseen huomauttaen, että Italia oli luvannut olla koskematta Espanjan alueisiin. - Tällä Eden varmasti halusi antaa Italialle huomautuksen senjohdosta, että viime aikoina Espanjaan on saapunut italialaisia "vapaaehtoisia" suurin joukoin. -

Lopuksi Mr. Eden palasi kaikkien eurooppalaisten valtiomiesten nykyiseen lempiaiheeseen, joka tarkoittaa Euroopan eri maitten taloudellista lähentymistä ja yhteistyötä sekä tästä johtuvaa varustusten rajoittamista. Tarvittiin hyvää tahtoa, vasemmisto- ja oikeistodiktatuurijärjestelmien asettaminen vastakkain ei ollut oikea tie asiain viemiseksi toivottuun päämäärään, eikä kansanvaltoja voitu kutsua kommunismin viljelysmaiksi. Päinvastoin.

Saksa oli nykyään Euroopan suurin kysymysmerkki. Sille Englanti kyllä tarjosi yhteistyötä. Mutta, samalla kun tuli antaa kunkin maan järjestää omat sisäiset asiansa halunsa mukaisesti, tuli niiltä vaatia hyvää yhteistyön tahtoa. Poliittisilla uskontunnustuksilla, sopimuksilla tai rauhaa uhkuvilla puheilla ei maailman tauteja paranneta.

Koska siis itse puhe oli niin laimeahkoa laatua, niin ei sen herättämä arvostelukaan täällä ole ollut omiaan mieliä kiihoittamaan.

V.a. asiainhoitaja: K. Enjert

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 4.

v.a. asiainhoitaja Hjelt

20/1 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. 1.

Nº 148/30.

Tammikuun 22 p:nä 1937.

5 105 Pol. B 37.

25/1-37

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 4, jonka otsake on:

Poliittisesta tilanteesta.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja: P. Nyström

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Lontoo ssa 22 p:nä tammi kuuta 1937.

5/105 Sal. S 37.

25/1. 37

Asia: Poliittisesta tilanteesta.

5 C7

Lounastin tänään Mr. Thyne Hendersonin, Englannin entisen Helsingin lähetystösihteerin kanssa. Puhuimme Mr. Edenin kuluvan kuun 19 p:nä Alahuoneessa pitämästä puheesta, jota jo edellisessä raportissani kunnioittavasti selostin Ministeriölle.

Mr. Henderson oli kyllä sitä mieltä, että Mr. Edenin puheessaan antama viittaus sodanvaaran vähenemisestä nykyhetkellä voi johtua siitä, että toivottiin Saksan suvaitsevamman asenteen Ranskaa ja Englantia kohtaan. Tämä lähinnä johtuisi painostavan taloudellisen tilanteen helpottamistarkoituksessa sekä myöskin siitä, että kenraali Franco'lle Espanjassa annettu avustus ei ollut tuottanut toivottuja tuloksia.

On hyvinkin uskottavaa, että - kuten lehdet väittävät - hra Hitler t.k. 30 p:nä Reichstag'issa tulee pitämään puheen, jossa hän yrittää suopeamielisellä tavalla vastata Mr. Edenin puheeseen. Mutta Foreign Officessa pelätään, että Hitlerin vastaus tulee, kuten tavallista, olemaan puettu niin jäykkään ja ehtoja täynnänsä olevaan muotoon, ettei se tule tarjoamaan todellista pohjaa vastaisille neuvotteluille.

Ilmoitin Mr. Hendersonille Suomen lehdissä nähneeni väitteitä siitä, että Sir Eric Drummond'illa olisi ollut Roomasta tänne tullessaan mukanaan hra Göringin ja Signor Mussolinin

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

laatima Euroopan rauhoittamista koskeva suunnitelma. Mr. Henderson vastasi, ettei ollut kuullut tästä mitään sekä, että, jos tässä väitteessä olisi perää, niin olisi hän siitä Foreign Officessa varmasti kuullut.

Muuten Mr. Henderson sanoi Italian aiheuttavan Englannille koko joukon huolia. Italia, pitäen kiinni siitä, että Välimeren maitten integriteettiä loukattaisiin, jos Kataloniaan perustetaan neuvostotasavalta, lähettää lakkaamatta joukkoja Espanjaan. - Englannin kanta on, kuten tiedetään, että kukin maa itse saisi järjestää omat sisäpoliittiset asiansa ilman että tämän takia integriteettiä loukattaisiin, jotavastoin sotajoukkojen peitetyssäkin muodossa lähettäminen Välimeren maihin loukkaa koskemattomuuskäsitettä. - Nyt viivyttää Italia vastauksensa antamista vapaaehtoiskysymyksessä ehtiäkseen lähettää Espanjaan mahdollisimman paljon joukkoja ennenkuin tuleva ehkäisysopimus ehkä astuu voimaan.

Espanjassa on nykyään n. 48-50,000 vapaaehtoista - pääasiallisesti ranskalaisia hallituksen puolella (Foreign Officen saamien tietojen mukaisesti). Francolla on nykyään n. 18,000 italialaista ja n. 6,000 saksalaista. Koska Valencian hallitus oli ilmoittanut ehkä aikovansa myöntää oman puolensa vapaaehtoisille Espanjan kansalaisoikeudet, niin ei ole ajateltavissakaan, että sen puolen vapaaehtoisia saataisiin palaamaan kotimaahansa käytännöllisesti mahdottomitta pakkokeinoitta. Italia siis haluaa koroittaa Francon puolen "vapaaehtoisten" lukumäärän ainakin yhtä suureksi kuin vastapuolen ennenkuin vapaaehtoisten maahanpääsyn

ehkäiseminen toteutetaan. Sitävastoin Saksa ei tällä haavaa tunnu lähettävän "vapaaehtoisia" Espanjaan.

Jos Saksa ja Italia vastauksineen ehdottavat, että Espanjan maa- ja merirajojen valvonnasta huolehtisivat vain neljä länsivaltaa, eikä Neuvostoliitto saisi siihen osallistua, niin ehkä Ranska loppujen lopuksi taipuisi tähän, arveli Mr. Henderson. Sekä Ranskan että Englannin hallitukset toivoivat vapaaehtoisten Espanjaan pääsyn lopettamista ja, jos jostain todella tehokkaasta valvontajärjestelmästä sovittaisiin, niin ehkä eivät edes venäläisetkään pitäisi kiinni mukanaolostaan, koska he toiselta puolen luottavat ranskalaisiin ja englantilaisiin, toiselta puolen pääsisivät koko jutusta vähemmittä vaivoitta. - En uskalla mennä sanomaan onko tämä Mr. Hendersonin arvailu oikea.

Lyhyenä yhteenvetona keskustelustamme voisin sanoa, että, vaikkei Foreign Officessa nyt pelätä mitään sodanvaaraa lähitulevaisuudessa, niin ei siellä myöskään olla toiveikkaita Euroopan rauhaa uhkaavien kysymysten pikaisen ratkaisun suhteen.

V.a. asiainhoitaja: [signature]

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Gripenberg

4/2 1937

5000—10—35 6261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 306-78.

Helmikuun 11 p:nä, 1937.

7 105 Sal. 37.

15/2 - 37

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 5, jonka otsake on:

Hra Hitlerin puhe ja kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U.A. Lovisenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Lontoo ssa 11 p:nä helmi kuuta 19 37.

7 105 Pol. 37.

15/2-37.

Asia: Hra Hitlerin puhe ja kansainvälinen tilanne.

5 C 7

Hra Hitlerin viime tammikuun 30 p:nä Saksan valtiopäiville pitämä suuri poliittinen puhe ei kai kuitenkaan loppujen lopuksi Englannin hallitukseen ja muihin täkäläisiin virallisiin piireihin tehnytkään niin huonoa vaikutusta kuin useat Lontoon lehdet ovat väittäneet. Ulkoasiainministeriössä on minulle kyllä huomautettu, ettei puhe ole vienyt Eurooppaa askeltakaan pitemmälle sitä yleistä rauhan turvaamista tarkoittavaa järjestelyä kohti, johon Englannin ulkopolitiikka pyrkii. Lienee kuitenkin kysymyksenalaista, oliko Foreign Office todellakin koskaan odottanut, että hra Hitler asettuisi sellaiselle kannalle taikka yht'äkkiä julistaisi ohjelman, joka olisi ollut omiaan käytännössä helpoittamaan Englannin pyrkimyksien toteuttamista. Toiselta puolen on epäilemättä täkäläisissä virallisissa piireissä tyydytyksellä pantu merkille puheen maltillinen sävy, hra Hitlerin huomautus, ettei inhimillisesti katsoen Saksan ja Ranskan välillä enää pitäisi olla minkäänlaisia riidanaiheita sekä hänen vakuutuksensa, että "yllätysten kausi nyt on lopussa". Olisi kuitenkin erehdys otaksua Englannin virallisten piirien nyttemmin entistä suuremmassa määrin luottavan hra Hitlerin vilpittömään rauhantahtoon, mutta se käsitys on varmasti vahvis-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tunut, ettei Saksan taholta Länsi-Eurooppaa uhkaava vaara kenties kuitenkaan ole niin vakava kuin miksi aikaisemmin täällä - ja hyvinkin laajoissa piireissä - on oltu taipuvaisia katsomaan.

Pari päivää ennen hra Hitlerin puhetta "Times" julkaisi melkoista huomiota herättäneen pääkirjoituksen, jossa lehti m.m. hämmästyttävän ankarasti arvosteli ranskalais-venäläistä avustussopimusta. Olen täkäläisessä ulkoasiainministeriössä kysynyt, oliko Ministeriö mahdollisesti tavalla tai toisella inspiroinut tämän kirjoituksen, johon minulle kyllä on annettu kieltävä vastaus, mutta samalla on minun annettu ymmärtää, että - ministeriönkin mielestä - ranskalais-venäläisen sopimuksen peruuttaminen tietenkin voimakkaasti myötävaikuttaisi Länsi-Euroopan välisten suhteiden parantamiseen ja siis myöskin Euroopan rauhoittamiseen. Foreign Office'issa ei ollenkaan kosketeltu sitä seikkaa, että tämmöinen mahdollisuus ei ollenkaan olisi mieluisa Neuvostovenäjälle, vaikkakin toiselta puolen huomautettiin, ei ainoastaan, että Ranska tuskin koskaan suostuisi sopimuksen kumoamiseen, vaan myöskin, ettei kukaan - ei ainakaan Englannin hallitus - liene valmis tekemään Ranskalle tätä tarkoittavia ehdotuksia.

Pari päivää aikaisemmin olin tästä asiasta keskustellut erään työväenpuolueeseen kuuluvan parlamentin jäsenen kanssa, joka yleensä on osoittautunut hyvin perehtyneeksi eri ulkopoliittisiin kysymyksiin ja jonka tunnen realistiseksi ja maltilliseksi poliitikoksi. Olen paljon seurustellut hänen kanssaan ja meillä on tapana aivan avoimesti, joskin tietenkin luottamuksellisesti, keskustella päiväjärjestyksessä olevista sisä- ja ulkopoliittisista

asioista. Kysymykseeni mitä suuntaviivoja Englannin ulkopolitiikka lähitulevaisuudessa - hänen käsityksensä mukaan - tulee noudattamaan, hän vastasi sanasta sanaan seuraavaa:"Me tulemme antamaan hra Hitlerille vapaat kädet Itä-Euroopassa, vaikkakaan me emme tietenkään koskaan tule avoimesti sanomaan taikka myöntämään sitä". Kysyin mitä hän tällä väitteellä tarkoitti, johon hän vastasi olevan aivan varmaa, ettei Englanti koskaan tule sitoutumaan mihinkään toimenpiteihin Itä-Euroopan maiden, ensi sijassa Tshekko-Slovakian ja Neuvostovenäjän, koskemattomuuden ja itsenäisyyden turvaamiseksi. Hän lisäsi:"Mikäli ymmärrän ei ole suinkaan mahdotonta, ettei hallituksemme mielellään näkisi Saksan ja Neuvostovenäjän välisiä selkkauksia, historia kun on osoittanut sen, ettei mikään vieras valta kuitenkaan koskaan pysty Venäjällä saavuttamaan mitään pysyväisiä tuloksia". Sanoin hänelle otaksuvani hänen tarkoittavan sitä, ettei jonkinlaisen uuden Itäpaktin aikaansaaminen enää ollenkaan kiinnosta Englannin hallitusta, jonka hän myönsi oikeaksi, lisäten Englannin hallituksen kaikesta päättäen tulevan tavalla tai toisella antamaan Saksan hallituksen ymmärtää miten se nyttemmin suhtautuu Itä-Euroopan ulkopoliittisiin probleemeihin. Sanoin tämmöisen kannanoton minun käsittääkseni itse asiassa merkitsevän désintéressement-selitystä esim. Tshekko-Slovakian riippumattomuuteen ja tulevaisuuteen nähden, ja puhuteltavani myönsi tämänkin käsitykseni oikeaksi. Huomautin minun olevan vaikeata luulla, että Englannin hallitus siis ainakin käytännössä tulisi näin jyrkästi poikkeamaan sen ulkopolitiikan aikaisemmin noudattamista suuntaviivoista, mahdollisuus, joka sitä paitsi ei ainoastaan olisi mitä

jyrkimmässä ristiriidassa Ranskan pyrkimyksien kanssa, vaan myöskin merkitsisi huomattavaa voittoa Saksan ulkopoliittisille pyrkimyksille. Tähän puhuteltavani vastasi lyhyesti:"Olette kysynyt mitä arvelen ja olen vastannut Teidän kysymykseenne".

Olen katsonut olevan syytä selostaa tämän keskustelun, koska viime päivinä olen saanut lisävahvistusta siihen mitä yllämainitsemani parlamentin jäsen minulle lausui. Niinpä eräs hiljattain Lontoossa käynyt entinen saksalainen virkamies, joka on Saksan nykyisen suunnan jyrkkä vastustaja ja jolla on hyvin laajat suhteet Lontoon poliittisessa maailmassa, on minulle katkerasti valittanut, sitä, että Englannin ulkopolitiikka taas tuntuu valmistautuvan tekemään täyskäännöksen. Tämä henkilö väitti käyntinsä aikana keskustelleensa useiden täkäläisten poliitikkojen, hallituksen jäsenten, ulkoasiainministeriön virkamiesten ja sanomalehdistön edustajien kanssa, ja kaikkialla hän oli huomannut vilpittömän taipumuksen faktilliseen, joskaan ei muodolliseen, avonaiseen yhteisymmärrykseen Saksan kanssa "Itä-Euroopan maiden kustannuksella". Hänen mielestään tämä taipumus on mitä suurimassa määrin huolestuttava, koska - niin hän sanoi - jos hra Hitler ja varsinkin Nazipuolueen muut johtajat kerran vakautuvat siitä, ettei Englanti ole valmis tekemään mitään Itä-Euroopan maiden koskemattomuuden puolustamiseksi, jos siis Englanti todellakin käytännössä luopuu kollektiivisen turvallisuuden toteuttamista tarkoittavista pyrkimyksistä, niin sodanvaara tulee meitä paljon lähemmälle. "Englanti", puhuteltavani voimakkaasti korosti ,"tulee uudestaan tekemään saman

erehdyksen kuin ennen maailmansotaa: se ei uskalla omaksua ja maailmalle julistaa mitään selvää kantaa".

Omasta puolestani en vielä uskalla lausua mitään mielipidettä siitä missä määrin edellä selostamani käsitykset ja väitteet mahdollisesti pitävät paikkansa. Toistaiseksi on myöskin mahdotonta sanoa kuinka Englannin hallitus suunnittelee kansainvälisen Euroopan rauhoittamista koskevan keskustelun jatkamista. Tätä kirjoitettaessa tuntuu kyllä siltä, että Foreign Office on päättänyt ainakin joksikin aikaa olla tekemättä mitään: Mr. Eden on lähtenyt lomalle Etelä-Ranskaan, ja yleensä ollaan taipuvaisia otaksumaan, että kansainvälisessä keskustelussa nyt syntynyt tauko mahdollisesti saattaa kestää muutamia viikkoja. Milloinka Mr. Eden palaa Lontooseen, sitä ei vielä tiedetä, ja vaikkakin hän epäilemättä kipeästi tarvitsee lepoa, niin on ehkä kuitenkin jotain perää niissä väitteissä, joiden mukaan hänen sijaiselleen lordi Halifax'ille - jota yleensä katsotaan Mr. Edeniä maltillisemmaksi ja saksalaisystävällisemmäksi - olisi annettu tehtäväksi ryhtyä niihin m.m. siirtomaakysymystä koskeviin neuvotteluihin, joihin sanotaan Saksan suurlähettilään hra von Ribbentrop'in nyt valmistautuvan.

Kansainvälisen tilanteen kehitykseen nähden vallitsee epäilemättä tällä hetkellä Lontoossa entistä paljon suurempi optimismi. Tähän on myöskin myötävaikuttanut täällä päivä päivältä yhä laajemmalle leviävä käsitys, ettei Espanjan sotä - joka kenties jo lähenee loppuaan - enää tule aiheuttamaan mitään todellisia kansainvälisiä selkkauksia. Täällä tuntuu se käsitys olevan aivan

yleinen, etteivät Saksa ja Neuvostovenäjä tule lisäämään Espanjaan lähettämiään sotajoukkoja, vaan mieluimmin kutsuisivat nämä takaisin. Vielä merkityksellisempi on kuitenkin se seikka, etteivät Saksan siirtomaiden hankkimista tarkoittavat pyrkimykset - huolimatta Hitlerin puheesta - enää tunnu huolestuttavan täkäläisiä virallisia piirejä - ei ainakaan yhtä suuressa määrin kuin aikaisemmin. Tuntuu siltä, että tähänkin kysymykseen nähden pidetään, joskaan ei vielä todennäköisenä, niin ainakin mahdollisena, että löydetään positiivinen ratkaisu, johon kaikki asianosaiset saattavat tyytyä. Tämän yhteydessä lienee myöskin mainittava, että - vaikkakin minun toistaiseksi olisi vaikeata todistaa sitä - Neuvostovenäjän osakkeet tuntuvat täällä kärsineen kurssitappion, joka tosin ei vielä ole huomattava, mutta kyllä huomattavissa.

Sanalla sanoen: Lontoosta katsottuna Euroopan kansainvälinen jännitys, joka vielä viime kuukauden alussa tuntui hyvinkin huolestuttavalta, osoittaa nyttemmin epäilemättä asettumisen merkkejä, vaikkakin tilanne vielä on niin labiili, että olisi liian uskallettua koettaa varmuudella ennustaa mitään.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Wuorenheimo.

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoosta olevan lähetystön raportti n:o 6.

Ministeri Grisenberg

12/2 1937.

5000—10—35 4861

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 323-79.

Helmikuun 12 p:nä, 1937.

8 105 Sal. D 37.

16/2 - 37

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 6, jonka otsake on:

Ulkoasiainministerin matka Moskovaan.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Lorpenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Lontoo ssa 12 p:nä helmi kuuta 19 37.

8 105 Sal.S 37.

16/2 -37

Asia: Ulkoasiainministerin matka Moskovaan.

5 C 7

Viitaten otsakeasiaa koskevaan salasähkeeseeni n:o 36 ilmoitan kunnioittavimmin seuraavaa:

Käydessäni tänään Foreign Office'issa Mr. Collier näytti minulle Sir Robert Vansittart'in t.k. 9 p:nä suurlähettiläs lordi Chilston'ille lähettämän sähkeen, jossa suurlähettilästä kehoitettiin huomauttamaan hra Litvinoff'ille Englannin hallituksen mielellään näkevän, että Suomen ulkoasiainministerin Moskovan matka johtaisi positiiviseen tulokseen. Suurlähettilästä oli myöskin kehoitettu oman harkintansa mukaan sopivalla tavalla tukemaan ministeri Holstin esityksiä varsinkin mikäli nämä koskivat Itä-Karjalan kysymystä, jossa Suomi - kuten sähkeessä nimenomaan huomautettiin - on oikeutettu kääntymään Kansainliiton puoleen.

Mr. Collier näytti minulle niinikään lordi Chilston'in Foreign Office'ille osoittaman sähkeen, jossa viimemainittu lyhyesti tekee selkoa keskustelustaan ministeri Holstin kanssa. Sähkeen lopussa lordi Chilston mainitsee Ranskan suurlähettiläänhänelle kertoneen hra Litvinoff'in kanssa keskustelleensa ulkoasiainministerin käynnistä. Ulkoasiainkomissari lienee sanonut olevansa iloinen siitä, että ministeri oli käynyt Mosko-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vassa, mutta että hän omasta puolestaan jatkuvastikin "epäile-väisyydellä suhtautuu suomalaisiin". Hra Collier pyysi, ettei Ranskan Helsingin ministerille ilmoitettaisi mitään tästä hra Litvinoff'in huomautuksesta Ranskan suurlähettiläälle, koska hän otaksui, että tämä jo oli itse ministeri Holstille tehnyt selkoa keskustelustaan hra Litvinoff'in kanssa.

L ä h e t t i l ä s: L.A. Gripenberg.

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 7.

Ministeri Gripenberg

19/2 1937.

5000—10—35 4261

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 480-94.

Helmikuun 19 p:nä, 1937.

9 106 Sal. 37

24/2.37

| | OSASTO | ASIA |
|---|---|---|
| 5 | C 7 | |

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 7, jonka otsake on:

Ministeri Holstin käynti Moskovassa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Lorpenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Lontoo ssa 19 p:nä helmikuuta 19 37. 9 106 Sal. 37.

24/2.37

Asia: Ministeri Holstin käynti Moskovassa.

5 C 7

Käydessäni tänään täkäläisen ulkoasiainministeriön Northern Department-osaston päällikön Mr. Collier'in puheilla kysyin häneltä, oliko Englannin Moskovan suurlähettiläs mahdollisesti tiedoittanut mitään ministeri Holstin käyntiä koskevista keskusteluistaan hra Litvinoff'in kanssa. Vastaukseksi kysymykseeni Mr. Collier sanoi tahtovansa minulle lukea osan lordi Chilston'in Foreign Office'ille osoittamasta muutamia päiviä sitten saapuneesta sähkeestä, jota - kuten hän huomautti - hän ei kuitenkaan katsonut voivansa lukea minulle kokonaisuudessaan. Mr. Collier'in minulle lukemasta sähkeestä ilmeni seuraavaa:

Lordi Chilston, joka "hra Litvinoff'in sairauden johdosta" oli voinut käydä ulkoasiainkomissaarin luona vasta parin päivän kuluttua senjälkeen kuin ministeri Holsti jo oli lähtenyt Moskovasta, oli Englannin hallituksen puolesta lausunut sen toivomuksen, että ministeri Holstin käynti todellakin johtaisi positiivisiin tuloksiin ja siis Suomen ja Neuvostovenäjän suhteiden paranemiseen ("amelioration").

Tähän hra Litvinoff oli vastannut mielihyvällä panevansa merkille sen, että Englannin hallituksen mielestä näiden suhteiden paraneminen on suotava, lisäten kuitenkin Neuvostovenäjällä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vallitsevan "anti-suomalaisen mielialan" ("anti-Finnish feeling") johtuvan siitä, että Suomessa on "fascistisia soluja" ("Fascist cells") ja että siellä harjoitetaan "shovinistista propagandaa" ("chauvinistic propaganda").

Karjalan kysymykseen nähden taasen, hra Litvinoff oli jatkanut, Neuvostovenäjä oli täyttänyt kaikki sitoumuksensa sekä ryhtynyt kaikkiin niihin toimenpiteisiin, jotka "Neuvostovenäjällä voimassa olevat lait, asetukset ja määräykset sallivat".

Hän, hra Litvinoff, oli kuitenkin ollut iloinen siitä, että ministeri Holsti oli käynyt Moskovassa, ja hän arveli, että nyt kun pääministeri Kallio oli valittu Suomen presidentiksi Suomen ja Neuvostovenäjän/väliset suhteet todellakin tulisivat paranemaan, varsinkin jos hra Holsti jatkuvasti tulisi toimimaan ulkoasiainministerinä taikka jos hänestä tulisi uusi pääministeri.

Tämä oli kaikki mitä Mr. Collier luki minulle lordi Chilston'in sähkeestä.

Omasta puolestaan osastopäällikkö huomautti ministeri Holstin "kaikesta päättäen onnistuneen saamaan hra Litvinoff'in vakuutetuksi siitä", että hän, hra Holsti, todellakin pyrkii Suomen ja Neuvostovenäjän suhteiden paranemiseen.

Huomautin Mr. Collier'ille, että mikäli tiesin kaikki Suomen poliittiset piirit olivat tyytyväisiä siihen, että ministeri Holsti oli käynyt Moskovassa, johon osastopäällikkö vastasi, että joskaan tämä käynti mahdollisesti ei johtaisi mihinkään todellisiin asiallisiin tuloksiin, niin se kuitenkin varmasti

oli "vahvistanut Suomen diplomaattista asemaa Neuvostovenäjään nähden".

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg. –

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan tähetyksen raportti n:o 8.

Ministeri Grippenberg

26/2 1937

5000—10—35 4281

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S.W. I.**

**Nº** 641-204.

Helmikuun 26 p:nä, 1937.

10 / 106 Sal. 37.

| 2/3-37 | | |
|---|---|---|
| KYNMÄ | OSASTO | ASIA |
| 5 | C7 | |

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 8, jonka otsake on:

Englannin hallituksen suhtautuminen turvallisuusprobleemaan.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Gripenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

10 106 Sal. 37.

Lontoo ssa 26 p:nä helmikuuta 19 37. 2/3. 37

Asia: Englannin hallituksen suhtautuminen turvallisuusprobleemaan.

5 C7

Englannin hallitus on nyttemmin antanut tarkempia tietoja niistä kustannuksista, jotka sen suunnittelemat varustukset tulevat aiheuttamaan. Viiden vuoden aikana nämä tulevat nousemaan ainakin 1.500.000.000 puntaan, mutta valtiovarainministeri Mr. Neville Chamberlain on nimenomaan Alahuoneessa huomauttanut, että ne mahdollisesti tulevat ylittämään tämänkin summan.

Vaikkakin oppositio, kenties ensi sijassa pikemmin ex officio kuin puhtaasti asiallisista syistä on Alahuoneessa jyrkästi arvostellut hallituksen varustusohjelmaa, jonka yksityiskohtia kyllä ei tarkemmin tunneta, niin lienee kuitenkin aivan varmaa, että työväenpuoluekin nyttemmin on syvästi vakautunut siitä, että Englannin täytyy mitä suurimmassa määrin laajentaa ja uudistaa varustuksiaan. Abessinian sodan aikana sotilaalliset asiantuntijat onnistuivat saamaan hallituksen vakuutetuksi siitä, etteivät valtakunnan silloiset varustukset olisi sallineet jyrkempää esiintymistä edes Italiaa vastaan, ja Englannin prestige'n silloin kärsimä nöyryytys on ollut omiaan saamaan työväenpuolueenkin myöntämään, että - kuten puolueen piireissä usein on huomautettu - kansainvälisen oikeusjärjestelmän ja kansanvaltaisten aatteiden arvovallan ylläpitäminen Englanniltakin vaatii uusia ponnistuksia ja uusia uhrauksia. Keskustellessani

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaasedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaasedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

muutamia päiviä sitten erään työväenpuolueen johtavassa asemassa olevan jäsenen kanssa, tämä sanoi minulle suoraan, että joskin useat hänen puolueensa johtajat ovat ankarasti arvostelleet hallituksen varustusohjelmaa, niin hän omasta puolestaan ei kuitenkaan voi ummistaa silmiään sille, että nämä varustukset nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa ovat osoittautuneet aivan välttämättömiksi. Käydessään jonkun aikaa sitten Pariisissa sikäläiset vasemmistopiirit olivat selvästi antaneet hänen ymmärtää, että ne jättiläismäiset varustukset, joihin Englannin hallitus nyttemmin on ryhtynyt, ovat niissä, Ranskan vasemmistopiireissä, herättäneet suurta ja vilpitöntä tyydytystä. Eräs nykyisen hallituksen jäsen taasen on minulle selittänyt, ettei varsinainen aseistariisuminen - johon Englanti jatkuvastikin pyrkii - ole saavutettavissa, jollei tämä maa koko maailmalle osoita olevansa valmis varustautumaan niin valtavassa mittakaavassa, ettei mikään muu valta voi kilpailla sen kanssa.

Olisi siis erehdys varustusohjelman kustannuksien julkaisemisesta tehdä se johtopäätös, että Englannin hallitus katsoo nykyhetken kansainvälistä tilannetta vakavammaksi taikka huolestuttavammaksi kuin aikaisemmin. Päinvastoin lienee - kuten raportissani n:o 5 olen huomauttanut - hallituksen ja myöskin täkäläisen ulkoasiainministeriön kanta se, että juuri tällä hetkellä, tätä kirjoitettaessa, kansainvälisessä tilanteessa on tapahtunut jännityksen laukeaminen, jonka merkitystä ei tietenkään pidä yliarvioida, mutta joka kuitenkin tulevaisuuteen nähden tuntuu lupaavalta. Totta on, että hallituspiireissä tällä hetkellä vallitseva verrattain optimistinen mieliala myöskin johtuu siellä vallitsevasta käsityk-

sestä, ettei Saksa kuitenkaan pitkään aikaan tule olemaan valmis sotaan ja että Saksan sotilaspiirit jyrkästi vastustaisivat kaikkia ulkopoliittisia selkkauksia. Missä määrin tämä käsitys pitää paikkansa, siitä en omasta puolestani uskalla sanoa mitään, vaan tyydyn siis ainoastaan toteamaan, että tämä käsitys epäilemättä on sangen laajalti levinnyt täkäläisissä hallituspiireissä. Eräs hallituksen jäsen, joka hiljattain teki epävirallisen vierailun Berliiniin, on myöskin minulle korostanut, ettei hänen mielestään olisi mahdollista saada Saksan kansan enemmistöä tarttumaan aseihin, vaikkakin toiselta puolen olisi suuri erehdys otaksua, että Saksassa epäilemättä vallitseva tyytymättömyys kehittyisi minkäänlaiseksi nykyisen suunnan valta-asemaa uhkaavaksi vaaraksi.

Jos sitten kysytään mitä politiikkaa täkäläinen ulkoasiainministeriö Saksaan nähden ajaa, niin lienee myönnettävä, ettei ole helppoa vastata tähän kysymykseen. Joka tapauksessa tuntuu siltä, että tämä politiikka on pikemmin passiivista laatua, ministeriö kun ei tähän mennessä ole osoittanut mitään myötämielisyyttä Hitlerin hallituksen pyrkimyksiin ja eri ohjelmakohtiin nähden. Käydessäni pari päivää sitten Foreign Office'issa kysyin eräältä yleensä hyvin informoidulta virkamieheltä, mitä keinoja ministeriö suunnittelee ulospääsyn löytämiseksi siitä umpikujasta, johon kansainvälinen tilanne nyttemmin on joutunut, Saksa kun on esittänyt esim. siirtomaakysymystä ja ranskalais-venäläistä avustussopimusta koskevia jyrkkiä vaatimuksia, joita Englannin hallitus ilmeisesti ei millään ehdoin ole valmis hyväksymään. Puhuteltavani vastasi, ettei Englannin hallituksella toistaiseksi ole mitään muuta ohjelmaa kuin varustau-

tua ja - odottaa tilanteen kehittymistä. Tämä lausunto on tietenkin käsitettävä cum grano salis, koska niin passiivinen Englannin ulkopolitiikka ei kuitenkaan ole, ja puhuteltavani tarkoitti ilmeisesti vain sitä, että juuri tällä hetkellä ei mikään muu politiikka liene mahdollinen. Foreign Office pyrkii voimiensa mukaan Länsi-Euroopan valtojen väliseen yhteisymmärrykseen, jonka ilmaus olisi jonkinlainen uusi Locarno- taikka eri turvallisuustakeita sisältävä hyökkäämättömyyssopimus. Toistaiseksi tätä tarkoittavat neuvottelut eivät ole juuri ollenkaan edistyneet, mutta hallituksen jäsenet vakuuttavat aina, etteivät vielä ole luopuneet toiveistaan voida saavuttaa tämmöistä tulosta. Täkäläisissä hallituspiireissä pidetään myöskin todennäköisenä - taikka joka tapauksessa ei katsota mahdottomaksi - että Saksa sittenkin loppujen lopuksi suostuu tämmöisen sopimuksen solmimiseen, jos tästä suostumuksesta maksettaisiin hinta, johon hra Hitler saattaisi tyytyä. Tämä otaksuma perustuu käsitykseen, jonka eräs hallituksen jäsen on minulle esittänyt seuraavasti: Saksa ei itse asiassa haluakaan mitään siirtomaita, vaan näiden hankkimista tarkoittavat vaatimukset muodostavat hra Hitlerin mielestä valttikortin, jolla hän kenties saattaisi hankkia myönnytyksiä, joita Englannin hallitus muuten ei olisi valmis tekemään hänelle.

On vielä mahdotonta varmuudella sanoa mitä laatua se hinta olisi, jonka hra Hitler mahdollisesti vaatisi - ja Englannin hallitus olisi valmis maksamaan - uuden Locarno- taikka Länsipaktin solmimisesta. Merkit viittaavat kuitenkin siihen, että Englannin hallitus mahdollisesti olisi valmis jollakin tavoin osoittamaan

- ei tietenkään virallisesti, mutta käytännössä - ettei kollektiivinen turvallisuusjärjestelmä enää - taikka ei ainakaan toistaiseksi t.s. niin kauan kuin Saksa, Japani ja Italia kieltäytyvät ottamasta osaa Kansainliiton toimintaan - kiinnosta sitä. Niinpä pääministeri Mr. Baldwin piti t.k.18 p:nä Alahuoneessa pitkän puheen, jossa hän m.m. jyrkästi alleviivasi alueellisten sopimuksien solmimisen suotavuutta. Olen täkäläisessä ulkoasiainministeriössä kysynyt mitä Mr. Baldwin näillä huomautuksilla tarkoitti, johon minulle vastattiin, ettei "kai tarkoittanut juuri mitään (!)", hän kun "tunnetusti ei ymmärrä paljon ulkopolitiikasta (!)". Lisättiin, ettei Foreign Office ollut etukäteen hyväksynyt hänen puhettaan, jonka johdosta Pääministerin alueellisten turvallisuussopimuksien suotavuutta koskeviin sanoihin ei sovi kiinnittää liian suurta huomiota. Minun vakaumukseni mukaan tämä ulkoasiainministeriössä minulle annettu vastaus oli pikemmin <u>façon de parler</u>, josta korkeintaan pitää tehdä se johtopäätös, että ainakin muutamien hallituksen jäsenten omaksuma kanta ei ole sopusoinnussa niiden pyrkimyksien kanssa, joita Foreign Office joka tapauksessa tähän mennessä ja viralisesti on koettanut edistää. Toiselta puolen myönnetään tietenkin ministeriössä, ettei Englanti koskaan tule olemaan valmis suostumaan minkäänlaisiin toisiin Itä-Euroopan maiden koskemattomuuden turvaamista tarkoittaviin sitoumuksiin kuin niihin, jotka seuraavat sen velvollisuuksista Kansainliiton jäsenenä.

T.k. 24 p:nä lordi Halifax, joka kieltämättä on nykyisen hallituksen vaikutusvaltaisimpia jäseniä ja Mr. Edenin matkoilla ollessa aina toimii v.t. ulkoasiainministerinä, piti puheen, jossa

hän uudestaan alleviivasi alueellisten sopimusten suotavuutta ja merkitystä. Hänen sanoistaan, varsinkin jos niitä verrataan Mr. Baldwinin yllämainittuun puheeseen, tuntui ilmenevän, että Englannin hallituksen huomio ainakin tällä hetkellä on ensi sijassa kiintynyt Länsi-Euroopan valtoja käsittävän alueellisen sopimuksen aikaansaamiseen, eivätkä kollektiivisen turvallisuuden probleema ja Itä-Euroopan olot samassa määrin kuin aikaisemmin kiinnosta sitä. Tämän yhteydessä lienee myöskin syytä kiinnittää huomiota parlamentaarisen alivaltiosihteerin lordi Plymouth'in t.k. 24 p:nä Ylähuoneessa pitämään puheeseen, jossa hän m.m. sanoi, ettei ole kiellettävissä, etteikö Englanti saattaisi auttaa hyökkäyksen uhria semmoisessa tapauksessa, jossa tämä hallituksen mielestä Kansainliiton Peruskirjan määräyksien mukaan olisi sopiva, vaikkakin hän, lordi Plymouth, tahtoi korostaa, ettei semmoisessakaan tapauksessa olisi olemassa mitään automaattista sotilaallista avustusvelvollisuutta. ("It cannot and must not be ruled out that we <u>might</u> help the victim of aggression in a case where in our judgment it would be proper under the Covenant, though I do want to point out that in such an instance there would be no automatic obligation to render military assistance").

Ylläselostamani lausunnot tuntuvat, mikäli ymmärrän, antavan tukea niiden täkäläisten havaintojentekijäin käsitykselle, jotka väittävät Englannin hallituksen tulevan luopumaan aikaisempien kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän aikaansaamista tarkoittavista toteuttamispyrkimyksistään sekä valmistavan jonkinlaista <u>désintéressement</u>-selitystä Itä-Eurooppaan nähden.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoosta olevan lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Gripenberg

10/3 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. 1.

Nº 734-222.

Maaliskuun 10 p:nä, 1937.

12 106 Sal. 37.

16/3.37 26

5 C 7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 9, jonka otsake on:

Keskustelu Neuvostovenäjän suurlähettilään kanssa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Schybergson.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Lontoo ssa 10 p:nä maalis kuuta 1937.

12 166 Sal. 37.
16/3 - 37

Asia: Keskustelu Neuvostovenäjän suurlähettilään kanssa.

5 C 7

T.k. 8 p:nä olin tilaisuudessa lyhyesti keskustelemaan eri ulkopoliittisista kysymyksistä Neuvostovenäjän täkäläisen suurlähettilään kanssa, josta keskustelusta lienee syytä saattaa seuraavaa Ulkoasiainministeriön tietoon.

Hra Maiski huomautti aluksi mielihyvällä panneensa merkille sen, että ministeri Holstin Moskovan matka epäilemättä on voimakkaasti myötävaikuttanut Neuvostovenäjän ja Suomen diplomaattisten suhteiden paranemiseen. Hänelle, Neuvostovenäjän aikaisemmin Helsingissä toimineelle edustajalle, oli "erinomaisen mieluisa" ("very agreable") voida todeta, että nämä suhteet nyttemmin ovat niin "tyydyttävät" ("satisfactory"). Vastasin kaikkien Suomen poliittisten piirien olevan hyvin tyytyväisiä ministeri Holstin käyntiin ja varsinkin siihen ystävälliseen vastaanottoon, jonka Neuvostovenäjän viranomaiset olivat hänelle järjestäneet. Sanoin hyvin ymmärtäväni, että diplomaattisten suhteiden paraneminen ilahdutti juuri häntä, hra Maiskia, joka - kuten Suomessa yleisesti tunnustetaan - koko Helsingin oleskelunsa aikana oli puolestaan tarmokkaasti ja johdonmukaisesti toiminut tämän päämäärän saavuttamisen edistämiseksi. Lisäsin Suomen virallisten piirien vielä kaipauksella muistelevan hra Maiskia ja hänen toimintaansa. Suurlähettiläs sanoi olevansa hyvin

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

iloinen senjohdosta, että - kuten myöskin ministeri Hackzell oli hänelle huomauttanut - Suomessa hänen pyrkimyksiään on pidetty arvossa ("appreciated").

Toinen asia on kuitenkin, suurlähettiläs jatkoi, kuinka kauan tämä suhteiden paraneminen tulee kestämään. Vastasin, että mikäli tämä asia riippuu Suomen viranomaisista ja maamme yleisestä mielipiteestä, niin hänen ei tarvitse pelätä mitään muutoksia. Tähän hra Maiski vastasi, ettei hän ollenkaan ole yhtä optimistinen kuin minä. Huomautin, että kaikki Suomen poliittiset puolueet olivat kannattaneet ministeri Holstin aikomusta lähteä Moskovaan ja että viimemainittu oli lähtenyt matkalleen presidentti Svinhufvudin määräyksestä. Tämä todisti siis sitä, että halu päästä mahdollisimman hyviin suhteihin Neuvostovenäjään on Suomessa aivan yleinen.

Hra Maiski vastasi, että mikäli hän tietää "the Lapua party" - kuten hän sanoi - vastustaa pyrkimyksiä paremman Suomen ja Neuvostovenäjän välisen yhteisymmärryksen aikaansaamiseen ja ajaa jonkinlaisen suomalais-saksalaisen liiton solmimista tarkoittavaa politiikkaa. Tämä puolue on sitä paitsi - taikka ainakin on ollut - hyvin vaikutusvaltainen:"muutamia vuosia sitten se oli lähellä järjestää vallankaappauksen." Sanoin hra Maiskille, että I.K.L.-puolueenkin johtaja oli etukäteen hyväksynyt ministeri Holstin matkan, josta siis ilmenee, että suurlähettilään tiedot eivät olleet aivan luotettavia.

Hra Maiski sanoi nyt, "ettei ollenkaan ole välttämätöntä" ("not at all necessary"), että Suomen ja Neuvostovenäjän suhteet

kehittyvät erikoisen läheisiksi ("intimate"), vaan "pääasia" on, etteivät Saksan ja Suomen väliset suhteet enää ole yhtä "läheisiä" kuin aikaisemmin, johon vastasin, että joskin me aina olemme koettaneet ylläpitää hyviä suhteita Saksaan, niin suomalais-saksalainen yhteisymmärrys ei ole ollut sydämellisempi kuin esim. Suomen ja Englannin välinen yhteisymmärrys.

Keskustelumme siirtyi sitten tuleviin uutta Locarnosopimusta koskeviin neuvotteluihin. Hra Maiski lausui käsityksenään, että Englannin hallitus kaikesta päättäen tulee tekemään voitavansa sopimuksen aikaansaamiseksi, joka käsittäisi ainoastaan Länsi-Euroopan valtoja, eikä se tämän yhteydessä tulle Saksalle esittämään mitään Itä-Eurooppaa koskevia toivomuksia. On kuitenkin, suurlähettiläs jatkoi, aivan varmaa, "ettei Englannin hallitus tule tällä pohjalla saavuttamaan mitään tulosta."

Tämän jälkeen hra Maiski uudestaan palasi Suomen ja Neuvostovenäjän välisiin suhteihin huomauttaen henkilökohtaisesti tuntevansa Tasavallan uuden Presidentin, joka hänen mielestään on "maltillinen ja realistinen valtiomies".

L ä h e t t i l ä s: A. Snellman.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeri Gripenberg

19/3 1937.

5000—10—35 4761

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

№ 832/243.

Maaliskuun 22 p:nä, 1937.

13/106 Sal. 1937.

| 24/3. 37 | | |
|---|---|---|
| RYHMÄ | | ASIA |
| 5 | C7. | |

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportit n:ot 10, 11 ja 12, joiden otsakkeet ovat:

Ruotsin ulkoasiainministerin käynti Lontoossa,
Neuvottelut uudesta Locarnosopimuksesta ja
Espanjan tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: H. A. Kivenheimo.-

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Lontoo ssa 19 p:nä maalis kuuta 19 37.

15/106 Sal. 37.

| 24/3.37 | | |
|---|---|---|
| | OSASTO | ASIA |
| 5 | C7 | |

Asia: Ruotsin ulkoasiainministerin käynti Lontoossa.

Ruotsin ulkoasiainministerin kolmen päivän vierailu Lontoossa päättyi eilen. En ollut itse tilaisuudessa tapaamaan hra Sandleria, koska hän oli antanut ilmoittaa tiedusteluuni, ettei hänellä valitettavasti ollut aikaa ottaa minua vastaan. Totta on, että hänen käyntinsä ohjelma olikin hyvin pitkä: hän kävi m.m. Oxfordissa sekä Lontoon satamaa katsomassa. Mr. Eden järjesti päivälliset hänen kunniakseen, Kuningas otti hänet vastaan ja hän kävi myöskin Mr. Runciman'ih luona. Juuri ennen lähtöään hänellä oli Foreign Office'issa pitkä keskustelu Mr. Edenin kanssa.

Sekä Ruotsin täkäläinen ministeri että sen lähetystön muut jäsenet ovat minulle vakuuttaneet, että hra Sandlerin vierailu ei ollut muuta kuin puhdas kohteliaisuuskäynti eikä sen aikana keskusteltu mistään välittömästi Ruotsia taikka Pohjoismaita koskevista kysymyksistä. Tavatessani eilen vapaaherra Palmstiernan tämä sanoi minulle olevansa hyvin tyytyväinen käyntiin varsinkin sen johdosta, että Mr. Eden oli niin avomielisesti puhunut eri kansainvälisistä kysymyksistä. Keskustelu lienee ensi sijassa koskenut Espanjan sotaa sekä Puuttumattomuus-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

komitean toimintaa. Mikäli vapaaherra Palmstierna kertoi minulle, hra Eden ei kuitenkaan ollut esittänyt mitään Englannin ulkopolitiikkaa koskevia tietoja taikka näkökohtia, jotka eivät aikaisemmin olisi olleet yleisesti tunnettuja. Sain sen käsityksen, etteivät ulkoasiainministerit olleet puhuneet uudesta Locarnosopimuksesta taikka sen toteuttamismahdollisuuksista.

Mr. Runciman'in kanssa hra Sandler lienee keskustellut - vaikkakin aivan ylimalkaisesti - n.s. Oslo-valtojen kansainvälisen kaupan vapaammaksi tekemistä tarkoittavista suunnitelmista. Kuten olikin otaksuttavissa Mr. Runciman oli sanonut periaatteessa suhtautuvansa suurella sympatialla näihin pyrkimyksiin, mutta samalla lausunut käsityksenään, ettei vielä ole mahdollista ryhtyä minkäänlaisiin todellakin positiivisiin toimenpiteisiin näiden pyrkimyksien edistämiseksi. Englannin kauppaministeri lienee erikoisesti korostanut, että hänen mielestään näiden pyrkimyksien toteuttamismahdollisuudet mitä suurimmassa määrin riippuvat Amerikan kauppapolitiikasta, "jossa vielä on paljon toivomisen varaa."

Englannin sisäpolitiikkaan nähden hra Sandler on tietenkin noudattanut täydellistä puolueettomuutta. Täkäläisten sanomalehtien edustajille antamassaan haastattelussa hän lausui tyytyväisyytensä Englannin varustuksiin, koska "voimakas Suur-Britannia on maailmanrauhan tuki ja turva", ja työväenpuolueen pää-äänenkannattajalle "Daily Herald"ille hän kertoi - hiukan ylimalkaisesti kyllä - Ruotsin sosialistihallituksien aikaansaamista saavutuksista.

Vaikkakaan siis hra Sandlerin Lontoon matka [redacted] kaikesta päättäen ei liene johtanut mihinkään käytännöllisiin tuloksiin - jota ministeri ei liioin liene tarkoittanutkaan, hänen käyntinsä kun ensi sijassa on katsottava vastaukseksi Mr. Edenin käyntiin Ruotsissa pari vuotta sitten - niin se kuitenkin on ollut omiaan täkäläisen suuren yleisön silmissä korostamaan Englannin ja Ruotsin - ja tavallaan siis myöskin muiden Pohjoismaiden - välistä hyvää yhteisymmärrystä.

L ä h e t t i l ä s: H. A. Koskenniemi -

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 11.

Ministeri Gripenberg

19/3 1937.

5000—10—35 4261

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Lontoo ssa 19 p:nä maalis kuuta 1937.

13 / 106 Sal. D. 37.

24/3-37

RYHMÄ 5 C7

Asia: Neuvottelut uudesta Locarno-sopimuksesta.

T.k. 12 p:nä Neuvostovenäjän täkäläinen suurlähettiläs hra Maiski piti "National Congress of Peace and Friendship with the U.S.S.R."-nimisen yhtymän kokouksessa suurpoliittisen puheen, jossa hän vielä kerran korosti Saksan taholta Euroopan rauhaa ja varsinkin Neuvostovenäjää uhkaavaa vaaraa. Tämä vaara, suurlähettiläs väitti, on viime aikoina varmasti lisääntynyt. Tarvitsee vain mainita Japanin ja Saksan lähentymisen, joka "meidän käytettävissämme olevien hyvin luotettavien tietojen mukaan merkitsee käytännössä japanilais-saksalaista sotilasliittoa Neuvostovenäjää vastaan". Hra Maiski huomautti edelleen, että Neuvostoliiton läntiset ja itäiset rajat nyttemmin kuitenkin suurten linnoitustöiden ja niiden läheisyyteen sijoitettujen suurten sotajoukkojen kautta sekä voimakkaan ilma-aseen avulla on tehty melkein läpipääsemättömiksi. Puheen lopussa suurlähettiläs lausui selvän varoituksen Saksalle: "Muutamat voivat ehkä epäillä minun sanojani. He voivat luulla, että minä ainoastaan peloittelen, mutta minä varoitan heitä käyttämästä voimakeinojaan meitä vastaan. Voi nimittäin sattua, että he liian myöhään oivaltavat meidän voimamme".

Vaikkakin täkäläiset lehdet tietenkin heti julkaisivat

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

suurlähettilään puheet, jopa omistivatkin pääkirjoituksia sille, niin lienee kuitenkin todettava, ettei se täällä ole herättänyt suurempaa huomiota. Hra Maiski on nimittäin niin pitkät ajat tuullella ja tyynellä - kuten poika sadussa - huutanut "susi tulee", ettei hänen pessimistisiä ennustuksiaan enää oteta niin vakavalta kannalta kuin hän itse toivoo ja kenties on odottanutkin. Hänen puheensa mielenosoituksellinen tarkoitus tuli sitäpaitsi epäilemättä liian selvästi näkyviin:korostamalla Saksan ulkopoliittisten pyrkimyksien edustamaa vaaraa Euroopan, ja ensi sijassa Neuvostovenäjän, rauhalle hra Maiski koettaa vaikeuttaa uuden n.s. Locarnosopimuksen aikaansaamista tarkoittavia neuvotteluja Saksan, Italian, Ranskan ja Belgian kanssa, joihin viime päivinä uudestaan on Lontoossa ryhdytty. Suurlähettiläs pelkää nimittäin - kuten hän itse on antanut minun ymmärtää (kts. raporttiani n:o 9 ) - ettei Englannin hallitus enää tule pitämään kiinni aikaisemmin omaksumastaan kannasta, t.s. ettei Englanti suostuisi minkäänlaiseen ainoastaan Euroopan Länsivaltoja käsittävään sopimukseen, jollei Saksa selvästi sitoutuisi hyökkäämättömyyteen Itä-Eurooppaan, ensi sijassa Tshekko-Slovakiaan ja Neuvostovenäjään, nähden.

Hra Hitler on kuitenkin, kuten tunnettua, jyrkästi kieltäytynyt antamasta minkäänlaisia Neuvostovenäjän koskemattomuutta takaavia sitoumuksia, ja pysynee edelleenkin tässä kannanotossaan. Saksan hallitus on aina aikaisemmin johdonmukaisesti korostanut sitä, ettei ranskalais-venäläinen avustuspakti, jota viime aikoina täälläkin on verrattain jyrkästi arvosteltu, ole sopusoinnussa Locarnosopimuksen hengen kanssa, mutta koska Ranska ei ole valmis luopumaan siitä ja koska Englannin hallitus itse aikoinaan selitti,

ettei sillä ollut mitään muistuttamista tämän sopimuksen solmimisen johdosta, Saksa lienee ymmärtänyt olevan mahdotonta saada Englantia harjoittamaan Ranskaan mitään painostusta sopimuksen peruuttamiseksi. Tämän sekä sen johdosta, että Saksan ulkopolitiikka pyrkii mahdollisimman hyvään yhteisymmärrykseen Englannin kanssa, lienee Saksan hallitus nyttemmin antanut Englannin hallituksen ymmärtää, että se olisi valmis luopumaan ranskalais-venäläisen avustussopimuksen - kuten myöskin Tshekko-Slovakian ja Neuvostovenäjän välisen sopimuksen - vastustamisesta, jos Ranska suostuisi siihen, että Englanti ja Italia saisivat päättää milloin tämän sopimuksen edellyttämä casus foederis on syntynyt. Jos tämä Saksan esittämä toivomus toteutuisi, niin se Saksalle merkitsisi takeita siitä, etteivät Ranska ja Neuvostovenäjä koskaan voisi ryhtyä sotaisiin toimenpiteisiin ensinmainittua valtaa vastaan ilman Englannin etukäteen antamaa hyväksymistä. Mutta ei vielä siinä kyllin:Saksa olisi siten jollakin tavoin asettunut Englannin suojeluksen alaiseksi, joka voimakkaasti myötävaikuttaisi sen ja Englannin välisten sekä Englannin ja Italian välisten suhteiden lujittamiseen. Tästä seuraisi myöskin välillisesti Saksan ja Ranskan suhteiden paraneminen, joka kenties vielä johtaisi siihen, että Ranskassa sympatiat ranskalais-venäläistä avustuspaktia kohtaan heikkenisivät, ja siten olisi päästy ainakin muutamia askeleita lähemmälle Saksan ulkopolitiikan todennäköistä päämäärää:Neuvostovenäjän isoloimista Länsi-Euroopasta.

Täytynee myöntää, että tämä Saksan Englannin hallitukselle esittämä ehdotus on taitava siirto diplomaattisessa pelissä. Englannin, jopa Ranskankin hallituksen on tietenkin vaikeata suoraan kieltäytyä suostumasta ehdotukseen, joka osoittaa Saksan hallituksen

rajatonta luottamusta Englantiin sekä sen vilpitöntä rauhanrakkautta, koska ei tietenkään ole todennäköistä, että Saksa ryhtyisi semmoisiin toimenpiteihin, jotka Englanninkin hallituksen mielestä oikeuttaisivat Ranskan antamaan Neuvostovenäjälle aseellista avustamista.

Toiselta puolen ei ole vaikeata ymmärtää miksi Englannin hallituksen on vaikeata ilman muuta suostua tähän. Ranskalais-venäläinen avustussopimus edellyttää kuitenkin, että Kansainliittoa pyydettäisiin lausumaan mielipiteensä avustusvelvollisuuden olemassaolosta ennenkuin Ranska ja Neuvostovenäjä mahdollisesti yksin siitä päättävät. Saksan ehdotuksen hyväksyminen merkitsisi siis tavallaan Kansainliiton syrjäyttämistä, koska jos Ranska kerran suostuisi noudattamaan avustusvelvollisuuttaan Neuvostovenäjään nähden ainoastaan sillä edellytyksellä, että Englannin hallitus katsoisi tilanteen antavan siihen aiheen, niin on ilmeistä, että Itä-Euroopan turvallisuuden ylläpitämisen mahdollisesti vaatimat toimenpiteet eivät enää riippuisi Kansainliiton, vaan Englannin päätöksestä. Sitä paitsi sopimus tekisi Englannin pikemmin välituomariksi kuin Ranskan turvallisuuden takaajaksi. Tämän yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon ranskalais-neuvostovenäläiseen avustussopimukseen liittyvä protokolla, joka tuntuu edellyttävän sitä, että Ranska - välttääkseen mahdollisia kansainvälisiä pakotteita - etukäteen vakuuttautuisi muiden Locarnovaltojen, siis Englannin , Italian ja Belgian, hyväksyvän sen omaksuman kannan, jonka mukaan Saksa todellakin on katsottava hyökkääjäksi.

Olen kysynyt Saksan täkäläiseltä suurlähettiläältä hra von Ribbentrop'ilta, pitääkö hän todennäköisenä, että uutta Locarnoso-

pimusta koskevat neuvottelut todellakin lähitulevaisuudessa johtaisivat positiiviseen tulokseen. Tähän suurlähettiläs on vastannut minulle, ettei hän vielä voi minkäänlaisella varmuudella ennustaa mitään, että neuvottelut varmasti tulevat osoittautumaan hyvin vaikeiksi, mutta ettei kuitenkaan toistaiseksi tahdo antautua pessimismin valtaan. Toiselta puolen, suurlähettiläs on lisännyt, Saksa ei voi myöntävaisyydessään mennä nykyistä pitemmälle.

Saksan ehdotukset, joita ei vielä ole julkaistu eikä siis tarkemmin tunneta, eivät täällä ole saaneet mitään erikoisen suopeamielistä vastaanottoa. Varsinkin radikaalinen sanomalehdistö on verrattain jyrkässä muodossa selittänyt, ettei Englanti voi hetkeäkään harkita semmoisten ehdotuksien hyväksymistä, jotka eivät olisi täydellisessä sopusoinnussa Kansainliiton edustaman kollektiivisen turvallisuuden periaatteiden kanssa. Tästä huolimatta on sama lehdistö kuitenkin - todennäköisesti Foreign Officen kehoitusta noudattaen - yhtä selvästi huomauttanut, ettei näitä ehdotuksia tietenkään voi ilman muuta hylätä.

Henkilökohtainen vaikutelmani on se - mutta myönnän tietenkin, että saatan erehtyä - että Englannin hallitus itse asiassa on valmis menemään hyvinkin pitkälle ratkaisun löytämiseksi, joka tyydyttäisi Saksaa. Kollektiivinen turvallisuus on käsite, josta täällä - ja myöskin hallituspiireissä - alituisesti puhutaan, mutta jota ainakin toistaiseksi pidetään pikemmin kauniina unelmana kuin käytännössä saavutettavissa olevana päämääränä. Loppujen lopuksi Itä-Euroopan olot ovat sekä hallitus- että oppositiopuolueen jäsenille terra incognita, jonka tulevaisuus ei kovin paljon liikuta heitä,

mutta Länsi-Euroopan rauhan vakiinnuttaminen on tietenkin asia, joka on kaikkien englantilaisten sydämellä. Johtavat hallituksen jäsenet - kuten Mr. Baldwin, Mr. Chamberlain ja lordi Halifax - ovatkin viime aikoina hyvin pontevasti puhuneet alueellisten sopimusten suotavuudesta, ja heidän sanoistaan tuntuu myöskin ilmenevän, että Englannin hallitus nyttemmin tulee ensi sijassa pyrkimään alueelliseen, Länsi-Eurooppaa käsittävään sopimukseen, t.s. Locarnosopimuksen aikaansaamiseen. Toinen asia on tietenkin missä määrin Espanjan kysymys, ja varsinkin italialaisten viime päivinä mainitussa maassa kärsimät vastoinkäymiset sekä niistä mahdollisesti aiheutuvat, kansainväliseen tilanteeseen vaikuttavat seuraukset, tulevat vaikeuttamaan ja komplisoimaan Locarnovaltojen neuvotteluja.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.—

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 12.

Ministeri Gripenberg

20/3 1937.

5000—10—35 4261

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Lontoo ssa 20 p:nä maalis kuuta 1937.

Asia: Espanjan tilanne.

Muutamia päiviä sitten aterioin erään täkäläisen asianajajan luona, joka - mikäli tiedän - paljon seurustelee Italian suurlähettilään ja muidenkin mainitun maan suurlähetystön jäsenten kanssa. Pöytäkeskustelun kuluessa isäntä kertoi minulle "huomattavassa asemassa olevan italialaisen diplomaatin" - hän tarkoitti ilmeisesti kreivi Grandi'a - vakuuttaneen hänelle, että Valencian hallitus pian tulisi kärsimään aivan musertavan tappion, italialaiset kun nyttemmin olivat ryhtyneet semmoisiin toimenpiteihin, ettei mitään muuta Espanjan sodan ratkaisua ole enää katsottava mahdolliseksi.

Puolestani luulen, että täkäläiset hallituspiiritkin - kuten yleensä Lontoon diplomaattikunnan jäsenet - ovat olleet taipuvaisia otaksumaan, että näin tulisi käymään. Se ilmeinen optimismi kansainvälisen tilanteen kehitykseen nähden, joka viimeaikoina täällä on ollut havaittavissa, on myöskin - mikäli ymmärrän - perustunut ainakin suurimmalta osaltaan siihen käsitykseen, että koska toiselta puolen Saksan interventio Espanjan sotaan tänä vuonna on osoittautunut rajoitetummaksi kuin mitä viime vuoden lopussa pelättiin, ja koska toiselta puolen kenraali

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Francon voitto on tuntunut varmalta, kansalaissota ei tulisi aiheuttamaan mitään kansainvälisiä selkkauksia Espanjan rajojen ulkopuolella.

Italialaisten Espanjassa taistelevien sotajoukkojen viimepäivinä kärsimät vastoinkäymiset ovat kuitenkin olleet omiaan horjuttamaan tätä optimismia. Toiselta puolen myönnetään täällä tietenkin, että Valencian hallituksen julkaisemista voitonsanomista huolimatta on vaikeata tietää mitä sotanäyttämöllä todellakin on tapahtunut ja missä määrin hallituksen voitonvarmuus on oikeutettu, mutta toiselta puolen katsotaan myöskin, että kenraali Franco - ja varsinkin Italian Espanjaan lähettämät sotajoukot - epäilemättä viime päivinä ovat kärsineet vastoinkäymisiä, jotka merkitsevät vakavaa iskua ei ainoastaan Espanjan n.s. kapinallisille, vaan myöskin Italian ja Mussolinin prestigelle. Sitä mahdollisuutta ei ollenkaan pidetä poissuljettuna, etteikö Mussolini vielä prestigensä pelastamiseksi päättäisi entistäkin suuremmassa mittakaavassa ryhtyä kenraali Francoon avustamiseen huolimatta siitä, että hänen edustajansa puuttumattomuuskomiteassa on Italian puolesta luvannut estää uusien "vapaaehtoisten" saapumisen Espanjaan. Selvää on, että semmoiset toimenpiteet muodostaisivat uuden, vakavan vaaran Euroopan rauhalle ja että ne saattaisivat aiheuttaa kansainvälisiä selkkauksia, joiden seurauksista toistaiseksi ei voi ennustaa mitään. Tiedän myöskin, että semmoinen mahdollisuus askarruttaa Ranskan täkäläisen ambassadin jäsenten mieliä; niinpä Ranskan suurlähettiläs eilen minun läsnäollessani sanoi eräälle tuttavalleni pelkäävänsä, että Mussolini vielä prestigensä yllä-

pitämiseksi saattaa tehdä "coup", joka voi johtaa hyvinkin vakaviin tuloksiin.

Aterioidessani pari päivää sitten Espanjan täkäläisessä ambassadissa suurlähettiläs Ascárate sanoi minulle Espanjassa tällä hetkellä varmasti olevan n. 100.000 italialaista sotilasta. Tämä lukumäärä tuntuu kyllä liioitellulta, mutta ei liene epäiltävissä, etteikö Francon puolella taistelevien italialaisten lukumäärä ole hyvin suuri. Olisi siis oletettavissa, että tämä italialainen armeija pystyisi saamaan yliotteen Valencian hallituksen espanjalaisista ja ulkomaalaisista sotajoukoista, jossa tapauksessa mitään kansainvälisiä selkkauksia ei olisi pelättävissä, mutta varmuudella ei siitä tietenkään voi sanoa mitään.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Koskenniemi.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Gripenberg

14/4 1907.

5000—10—26 4961

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 3036-289.

Huhtikuun 14 p:nä, 1937.

14 106 Sal. 1937.

19/4-37

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 13, jonka otsake on:

Tanskan Pääministerin käynti Lontoossa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Lontoo ssa 14 p:nä huhti kuuta 19 37.

14/106 Sal. 37.

19/4-37

5 C7

Asia: Tanskan Pääministerin käynti Lontoossa.

Tanskan pääministerin hra Stauning'in virallinen käynti Lontoossa päättyi eilen, jolloin hän palasi kotimaahansa. Hra Stauning ei saapunut Englantiin täkäläisen hallituksen kutsumana, vaan on hänen vierailuansa katsottava vastaukseksi Mr. Eden'in käyntiin Kööpenhaminassa muutamia vuosia sitten.

Mr. Eden järjesti päivälliset Tanskan pääministerin kunniaksi, jota paitsi viimemainittu kävi sekä Kuninkaan että Mr. Baldwin'in ja Mr. Runciman'in luona. Vierailun aikana hra Stauning lienee keskustellut täkäläisten ministerien ja korkeampien virkamiesten ensi sijassa Tanskan ja Englannin välisistä kauppasuhteista, joita Englannin viejät ja asianomaiset viranomaiset eivät aina ole katsoneet tyydyttäviksi, mutta myöskin kansainvälistä tilannetta koskevista kysymyksistä. Saamieni tietojen mukaan nämä keskustelut lienevät kuitenkin kaikki olleet puhtaasti ylimalkaista luonnetta. Täkäläisessä ulkoasiainministeriössä on minulle huomautettu, että Tanskan pääministerin vierailu ei ollut muuta kuin "a visit of good will" sekä että sanomalehdistön julkaisemat tiedot käydyistä neuvotteluista ja yleisistä keskusteluista ovat, melkein kaikki, olleet

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

harhaanjohtavia. Niinpä Svenska Dagbladet lienee väittänyt, että Mr. Eden olisi koettanut jollain tavoin harjoittaa painostusta hra Stauning'iin, jotta tämä suostuisi ryhtymään toimenpiteihin Tanskan puolustusvoimien laajentamiseksi ja puolustusohjelman kehittämiseksi, mutta tässä väitteessä - niin on minulle Foreign Office'issa vakuutettu - ei ole mitään perää. Englantilaisissa lehdissä taasen on väitetty, että hra Stauning olisi keskustellut Tanskan viennin ja varsinkin elintarveviennin järjestämisestä siltä varalta, että eurooppalainen sota syttyisi, mutta tämäkin väite on tuulesta temmattu.

N.s. Oslovaltioiden viimeaikaisista neuvotteluista lienee myöskin ollut puhetta kauppaministeri, Mr. Runciman'in kanssa, joka omasta puolestaan suhtautunee näiden valtioiden ohjelmaan melkoisella sympatialla, mutta - mikäli Foreign Office'issa tiedetään - oli tämäkin keskustelu aivan ylimalkaista luonnetta. Sitä paitsi lienee luvallista otaksua, ettei hra Stauning itse tässä keskustelussa ole osoittanut mitään suuremman toimintahalun merkkejä.

En ole vielä ollut tilaisuudessa tapaamaan Tanskan täkäläistä ministeriä kreivi Ahlefeldt Laurvig'iä, mutta toivon huomenna aterioidessani hänen luonaan voivani saada lisätietoja hra Stauning'in käynnistä.

L ä h e t t i l ä s: U.A. Sirpenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 14.

Ministeri Gripenberg

15/4 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 3057-296.

Huhtikuun 15 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
15/107 Sal. 37.
19/4. 37
OSASTO
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 14, jonka otsake on:

Keskustelu Foreign Office'issa Saksan suhtautumisesta Suomeen.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s:

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Lontoo ssa 15 p:nä huhti kuuta 1937.

Asia: Keskustelu Foreign Office'issa Saksan suhtautumisesta Suomeen.

Käydessäni eilen täkäläisessä ulkoasiainministeriössä Northern Department-osaston apulaispäällikkö Mr. Vereker otti puheeksi lordi Plymouth'in Suomen matkan. Hän sanoi olevansa hyvin iloinen sen johdosta, että tämä matka nyt todellakin tulee toteutumaan, lordi Plymouth'illa kun varmasti "tulee olemaan tilaisuus auttaa ("help") tri Holstia siinä vaikeassa asemassa Saksaan nähden, johon hän nyt on joutunut (!)". Sanoin, etten täydellisesti ymmärtänyt mitä Mr. Vereker näillä sanoilla tarkoitti, koska minulla ei ollut mitään tietoja siitä, että Herra Ulkoasiainministerin asema Saksaan nähden olisi "vaikea". Se seikka, että tri Holsti oli käynyt Moskovassa ei nimittäin - mikäli minä tiesin - ollut missään suhteessa aiheuttanut minkäänlaista ulkoasiainministerin ja Saksan Helsingin lähetystön välistä jännitystä. Päinvastoin olin kuullut, että hra von Blücher oli sanonut täydellisesti ymmärtävänsä matkan aiheuttaneet näkökohdat.

Ilmeisesti Mr. Vereker huomasi nyt, että hän kenties oli puhunut hiukan varomattomasti - vaikkakin hänen sanansa kaikesta päättäen aiheutuivat Englannin Helsingin lähetystön Foreign Office'ille lähettämistä tiedoituksista - ja hän siirtyi

JAKELUOHJE:
SALAINEN.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin eikä sanomalehtiin.
UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

toiseen asiaan. "Olemme saaneet tietoja siitä", hän jatkoi, "että Saksassa ollaan hermostuneita sen johdosta, että Saksan vaikutusvalta Itämeren rannikkoalueilla ("on the Baltic littoral" ja siis Suomessakin viime aikoina on huomattavasti vähentynyt ja että se sen takia ensi kesänä tulee Suomessa ryhtymään todelliseen offensiiviin". Kysyin mitä Mr. Vereker tarkoitti offensiivi-sanalla, johon hän vastasi tarkoittavansa propaganda-offensiivia, t.s. että ensi kesästä lähtien Saksan viranomaiset tulevat Suomessa laajentamaan ja intensifioimaan propaganda-toimintaansa. Sanoin, etten puolestani tietänyt mitään tämmöisistä suunnitelmista, joiden olemassaoloa en tietenkään kuitenkaan tahtonut epäillä. Mr. Vereker sanoi, että tähän Foreign Office'in viime aikoina saamat tiedot joka tapauksessa viittasivat, mutta hän jätti sanomatta mistä ministeriö oli saanut nämä tiedot. Mr. Vereker, joka ilmeisesti ei halunut syventyä tähän asiaan, rupesi nyt puhumaan Saksan Ruotsissa harjoittamasta propagandasta, jonka hän sanoi hyvin tuntevansa, hän kun vielä pari vuotta sitten palveli Englannin Tukholman lähetystössä.

Olen katsonut velvollisuudekseni tiedoittaa Ulkoasiainministeriölle tästä keskustelusta, koska sain sen käsityksen - mutta myönnän tietenkin, että saatan erehtyä - että, kuten edellä olen huomauttanut, Mr. Vereker tästä asiasta oli aivan hiljattain vastaanottanut jonkinlaisia tiedoituksia. Kun otetaan huomioon, että Mr. Grant Watson poistettiin Helsingistä juuri sen johdosta, että Foreign Office'issa häntä pidettiin liian

passiivisena eikä hän ollut pystynyt riittävän tarmokkaasti vastustelemaan hra von Blücher'in propagandatoimintaa - jota paitsi katsottiin, ettei Englannin Helsingin ministerin asema, verrattuna Saksan ministerin asemaan, ollut riittävän huomattava - tuntuu todennäköiseltä, että Englannin lähetystö nyttemmin entistä tarkemmin tulee seuraamaan Saksan lähetystön ja muiden viranomaisten toimintaa Suomessa.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Koskenniemi.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7.

**ASIA:**

Londossa olevan lähetystön raportti n:o 15.

Ministeri Gripenberg

20/7 1937.

5000—12—35—5337

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 3253-436.

Toukokuun 3 p:nä, 1937.

17 / 107 Sal: D -37

10/5-37

| NYHMÄ | OSASTO | |
|---|---|---|
| 5 | C7 | |

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 15, jonka otsake on:

Englannin tuleva pääministeri ja kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Loirpenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Lontoo ssa 30 p:nä huhti kuuta 19 37.

17/10 Sal. -37.

10/5-37

Asia: Englannin tuleva pääministeri ja kansainvälinen tilanne.

5 C7

Tulevat kruunajaiset sekä hallituksen odotettavissa oleva rekonstruointi eivät tietenkään ole voineet olla vaikuttamatta siihen päättäväisyyteen, jolla Mr. Baldwin ja hänen työtoverinsa ovat käyneet käsiksi viime aikoina päiväjärjestyksessä oleviin ulkopoliittisiin kysymyksiin. Kuten tunnettua, Mr. Baldwin tulee ensi kuukauden lopussa eroamaan virastaan, ja hänen seuraajakseen on jo, vaikkakaan ei vielä muodollisesti, määrätty nykyinen valtiovarainministeri Mr. Nevil Chamberlain. Mr. Baldwin'in luopuminen pääministerin toimesta ei suinkaan aiheudu minkäänlaisista poliittisista syistä, vaan yksinomaan siitä, että hän, joka jo kaksikymmentä vuotta on ollut Englannin julkisen elämän johtohenkilöitä, nyttemmin on ruvennut tuntemaan pääministerin erinomaisen rasittavan työtaakan liian raskaaksi, jonka johdosta hän usein onkin sanonut katsovansa välttämättömäksi luovuttaa paikkansa nuoremmalle miehelle. Totta on, ettei hänen ja kuusikymmentäkahdeksan vuotiaan Mr. Chamberlain'in välinen ikäero ole kovin suuri - ainoastaan kaksi vuotta - mutta Mr. Baldwin on useissa eri tilaisuuksissa huomauttanut, ettei hänen terveydentilansa enää salli hänen riittävällä tarmokkuudella toimia Englannin hallituksen johtajana.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Olen kuullut konservatiivisenkin puolueen jäsenten valittavan sitä, että Mr. Chamberlain'istä nyt tulee uusi pääministeri. Häntä pidetään kyllä kaikissa piireissä - siis myöskin oman puolueensa ulkopuolella - erinomaisen kunniallisena miehenä, mutta häneltä näkyy puuttuvan ne henkilökohtaiset ominaisuudet, se klassillinen kaunopuheisuus ja ennen kaikkea se charm, jotka Mr. Baldwin'ille ovat voittaneet hänen vastustajiensakin kunnioituksen ja henkilökohtaiset sympatiat. Mr. Chamberlain'illä, joka on hyvin itsenäinen, saattaisipa sanoa itsepäinen, tunnontarkka ja erinomaisen ahkera mies, ei kai liioin ole sitä poliittista mielikuvitusta, joka - kuten usein huomautetaan kun hänestä tulee puhe - epäilemättä on suuren valtakunnan johtajan menestyksellisen toiminnan perusedellytyksiä. Hän on paljon "kuivempi" kuin Mr. Baldwin, paljon luoksepäästemättömämpi, mutta ehkä myöskin realistisempi, käytännöllisempi luonne, joka ei anna kauniiden sanojen ja idealististen unelmien liian syvästi vaikuttaa itseensä. Hän suhtautuu kaikkiin kysymyksiin kylmästi ja asiallisesti, ja kun hän kerran on lopullisesti tehnyt päätöksensä, hän ei välitä paljon siitä mitä hänen vastustajansa ja kannattajansa saattavat sanoa hänen ehdottamistaan toimenpiteistä. Mr. Chamberlain on sitä paitsi harvapuheinen mies, joka ominaisuus ei nykyajan kansanvalloissa - ei edes Englannissakaan - ole omiaan helpoittamaan johtavassa asemassa olevan valtiomiehen tehtävien suorittamista.

On vielä mahdotonta sanoa mitä muutoksia hallituksen kokoonpanoon pääministerin vaihdos tulee aiheuttamaan. On väitetty, että nykyinen sisäasiainministeri Sir John Simon nimitettäisiin

valtiovarainministeriksi, nimitys, joka ehkä ei suuremmassa määrin lisäisi hallituksen nauttimaa suosiota. Konservatiiviselta taholta on minulle myöskin lausuttu se olettamus taikka sanoisinko toivomus, että Mr. Eden poistettaisiin kabinetista. Vaikkakin lienee tosiseikka, että Mr. Chamberlain eri tilaisuuksissa on joutunut vastakohtaisuussuhteeseen Mr. Edeniin, en kuitenkaan puolestani usko, että hän todellakin olisi valmis kehoittamaan Mr. Edeniä eroamaan. Ensinnäkin nykyinen ulkoasiainministeri nauttii kaikissa puolueissa laajalle ulottuvaa kannatusta, toiseksi olen kuullut väitettävän, että hän jo nyt ulkopoliittisen toimintansa suuntaviivoista neuvottelee ensi sijassa juuri Mr. Chamberlain'in kanssa, ja kolmanneksi tämän olisi vaikeata löytää toista miestä, joka olisi yhtä perehtynyt nykyhetken kansainvälisiin probleemeihin ja niiden hoitoon nähden yhtä joustava kuin Mr. Eden, puhumattakaan siitä, että viimemainittu epäilemättä on osoittautunut erinomaisen tarmokkaaksi ja työkykyiseksi.

Lienee myöskin varmaa, ettei Englannin ulkopolitiikka Mr. Chamberlain'in valtaan päästyä tule missään suhteessa asiallisesti muuttumaan, joskin uusi pääministeri "realistisena" valtiomiehenä varmasti tulee pitämään huolta siitä, ettei tämä politiikka enää pääse eksymään semmoisiin umpisokkeloihin kuin niihin, mihin se Abessinian sodan aikaan joutui. Lienee otaksuttavissa, että Mr. Chamberlain on valmis mahdollisimman pian tunnustamaan Abessinian valloituksen - edellyttäen tietenkin, ettei Italia jollain tavoin, Espanjassa taikka muualla ajamallaan Englantia uhmailevalla politiikalla liiein vaikeuta sopivan ratkaisun löytämistä. Tässä suhteessa Mr. Chamberlain'in kanta vastan-

nee täydellisesti sitä, jolle Foreign Office on asettunut, ministeriö kun jo pitemmän aikaa on pyrkinyt mahdollisimman hyvän yhteisymmärryksen aikaansaamiseen Italian kanssa, vaikkakaan tätä päämäärää eri syistä - ehkä ensi sijassa Mussolinin epäileväisyyden johdosta Englantiin nähden - ei tähän mennessä ole voitu saavuttaa. Päinvastoin englantilais-italialaiset suhteet ovat viime aikoina huomattavasti kärjistyneet, joka on käynyt ilmi m.m. Mussolinin päätöksestä olla lähettämättä mitään edustajia Yrjökuninkaan kruunajaisille, eikä myöskään Englannin ja Italian välisellä Välimerta koskevalla "gentlemen's agreement"illa toistaiseksi ole ollut mitään todellista, käytännöllistä merkitystä. Sivumennen sanoen, tämä sopimus ei liioin liene vastannut Englannin hallituksen alkuperäisiä suunnitelmia, Mussolini kun jyrkästi kieltäytyi suostumasta Foreign Office'in esittämään ehdotukseen, että sopimuksessa sovittaisiin Balearien saarten neutralisoimisesta, t.s. että Italia sitoutuisi olemaan käyttämättä näitä saaria sotilaallisena tukikohtana. Vaikkakin Lontoossa nyttemmin ollaan taipuvaisia luulemaan, ettei Mussolini enää haudo minkäänlaisia salajuonia Englannin Välimeren asemaa vastaan, tuntuu kuitenkin siltä, että Englannin varustukset ovat olleet omiaan hermostuttamaan Italian diktaattoria, joka kaikesta päättäen on ruvennut entistä suuremmassa määrin pelkäämään, että nämä varustukset kohdistuvat hänenkin valtakuntaansa.

Täten selitetään Lontoossa Mussolinin viime aikoina niin selvästi näkyviin tulleita pyrkimyksiä parempaan ja läheisempään yhteisymmärrykseen Saksan kanssa. Täällä katsotaan nimittäin, että siinä saksalais-italialaisessa lähentelemisessä, joka viime aikoina on tapahtunut, Mussolini eikä Hitler on ollut <u>spiritus</u>

rector - olkoonpa, että tämä on asia, joka tuntuu suuressa määrin kiinnostavan kenraali Goering'iä ja mahdollisesti myöskin parooni von Neurath'ia. Näihin pyrkimyksiin nähden Hitler lienee osoittanut paljon suurempaa pidättyväisyyttä kuin nämä hänen nevonantajansa, joille hän kuitenkin - ainakin toistaiseksi - on myöntänyt melkoisen toimintavapauden. Joskin Lontoossa ollaan taipuvaisia otaksumaan, ettei Hitler ollenkaan luota Mussolinin ystävyydenosoituksiin eikä ole valmis tällä linjalla menemään kovin pitkälle, niin pelätään kuitenkin jatkuvan italialais-saksalaisen yhteistyön vielä voivan saada niin lujan muodon, että tilanne Keski-Euroopassa - ennenkaikkea Itävallassa ja Tshekkoslovakiassa - vielä saattaa kehittyä Länsi-Euroopan rauhan vakiinnuttamista tarkoittavia pyrkimyksiä uhkaavaksi jännitykseksi.

Tämmöiset näkökohdat ovat määränneet ja määräävät jatkuvastikin Englannin Espanjan politiikan, joka tietenkin ennenkaikkea tarkoittaa semmoisen suurvaltojen välisen vastakohtaisuussuhteen syntymisen estämistä, että kansainvälinen tilanne saattaisi yhä enemmän kärjistyä. Jo tästä syystä - mutta tietenkin myöskin sisäpoliittisista syistä - on Englannin hallitus Espanjan kansalaissotaan nähden noudattanut täydellistä puoluettomuutta, ja siinä suhteessa mennyt niin pitkälle, että joskaan se ei ole muodollisesti tunnustanut Salamancan hallitusta, se kuitenkin on tämän hallituksen kanssa ylläpitänyt säännöllistä, välitöntä kosketusta - tosin kyllä ainoastaan alempiarvoisen diplomaattisen virkamiehen kautta. Minun ymmärtääkseni olisi erehdys väittää, että Englannin hallitus erikoisella tyydytyksellä näkisi Valencian hallituksen voittavan, vaikkakin myönnän,

että esim. täkäläisessä ulkoasiainministeriössä on johtavassakin asemassa olevia virkamiehiä, jotka eivät suuremmalla sympatialla suhtautune kenraali Francoon. Lienee myöskin varmaa, ettei Lontoon hallituspiireissä enää pelätä Salamancan hallituksen mahdollisen voiton voivan johtaa Englannin Välimeren asemaa uhkaaviin selkkauksiin. Toinen asia on tietenkin, ettei Lontoossa enää olla yhtä varmoja kuin aikaisemmin, että lopullinen voitto todellakin tulee kallistumaan kenraali Francon joukoille ja että Englannin hallitus kenties mieluimmin näkisi, ettei kukaan - ei Salamancan eikä Valencian hallitus - suoriutuisi voittajana sodasta. Pyrkiessään kaikin tavoin täydellisen puolueettomuuden noudattamiseen Englannin edustaja Puuttumattomuuskomiteassa onkin aina johdonmukaisesti suhtautunut täysin passiivisesti niihin yrityksiin, joihin Neuvostovenäjän täkäläinen suurlähettiläs aika ajoin on ryhtynyt saadakseen komitean käsittelemään hänen Italiaa ja Saksaa vastaan esittämiään, usein aivan asiallisia syytöksiä puuttumattomuussopimuksen rikkomisesta. Toiselta puolen Englannin hallitus ei liioin koskaan ole kiinnittänyt mitään huomiota niihin Ranskan viranomaisten toimenpiteihin, jotka ovat olleet ristiriidassa sopimuksen sekä hengen että kirjaimen kanssa.

Sitä myöten kuin on käynyt ilmi, ettei Espanjan sota tule johtamaan minkäänlaisiin vakaviin kansainvälisiin selkkauksiin, Englannin hallitus on läheisessä yhteistoiminnassa Ranskan kanssa intensifioinut ponnistelujaan Länsi-Euroopan rauhan vakiinnuttamiseksi. Saksan omaksuman periaatteellisen kannan ja tietysti senkin seikan johdosta, ettei Englanti ole valmis ulottamaan avustusvelvollisuuksiaan Itä-Eurooppaan, Foreign Office pyrkii nyttemmin ensi sijassa n.s. Länsipaktin aikaansaamiseen,

johon Belgia, Englanti, Italia, Ranska ja Saksa muodossa tai toisessa liittyisivät. Ensimmäinen askel tämän päämäärän saavuttamiseksi onkin nyt otettu: Belgia on vapautettu niistä avustusvelvollisuuksista Ranskaa ja Englantia kohtaan, jotka sisältyivät Locarnosopimukseen ja entisten Locarnovaltojen Reinin maakuntien miehittämisen jälkeen maaliskuun 19 p:nä 1936 antamaan julkilausumaan. Vaikkakin Englanti ja Ranska samalla ovat vahvistaneet mainitussa deklaratiossa antamansa sitoumuksen, jonka mukaan ovat velvolliset tulemaan Belgialle avuksi, jos tämä maa joutuisi hyökkäyksen alaiseksi, niin Belgian vapauttaminen tähänastisista avustusvelvollisuuksistaan epäilemättä merkitsee - ainakin muodollisesti - entisen faktillisen Englannin, Belgian ja Ranskan välisen liittosopimuksen kumoamista, ja täten on tietenkin Belgian täydellinen puolueettomuus Saksaan nähden selvästi korostettu. Tähän tulee vielä, että pääministeri van Zeeland - mikäli olen kuullut väitettävän - lienee jyrkästi kieltäytynyt suostumasta Englannin ja Ranskan hallituksien hänelle esittämään ehdotukseen, että näille maille myönnettäisiin ehdoton läpimarssioikeus Belgian kautta. Toiselta puolen Belgia ei tietenkään ole sanoutunut irti sen Kansainliiton peruskirjasta koituvista sotilaallisista velvollisuuksistaan, mutta aikonee nimenomaan itselleen pidättää oikeuden itse päättää milloin ja missä muodossa sen on noudatettava näitä velvollisuuksia. Toistaiseksi ei kuitenkaan tiedetä toteutuuko loppujen lopuksi suunniteltu Länsipakti, koska tähän mennessä Saksa ei vielä liene selvästi ilmoittanut, onko se valmis Belgian kanssa solmimaan hyökkäämättömyyssopimuksen, jota paitsi Lontoossa pidetään todennäköisenä, että Ranska paktin voimaansaattamiseksi tulee Saksalta vaatimaan

jonkinlaista Itä-Euroopan, ja siis myöskin Neuvostovenäjän, turvallisuutta koskevaa sitoumusta. Ei liioin olla selvillä siitä - niin on ainakin minulle huomautettu - kuinka Italia nyttemmin suhtautuu tähän asiaan. Puolestani olen taipuvainen otaksumaan, ettei Englannin hallitus tule Saksalta vaatimaan minkäänlaista Itä-Euroopan rauhan turvaamista tarkoittavaa sitoumusta, ja joka tapauksessa lienee varmaa, että jos kerran suunniteltu Länsipakti saadaan aikaan, niin tämmöisen tuloksen psykoloogginen vaikutus kansainväliseen tilanteeseen olisi niin huomattava, että kysymys paktin voimaansaattamisesta tuskin enää aiheuttaisi mitään Länsi-Euroopan valtojen keskinäisiä suhteita uhkaavia vaikeuksia.

Toiselta puolen ollaan kuitenkin Lontoossa vakuutettuja siitä, ettei Ranska ole valmis luopumaan avustussopimuksestaan Neuvostovenäjän kanssa, mutta tämä ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että vielä löydettäisiin jonkinlainen formula, joka Saksankin hallituksen mielestä tekisi ranskalais-saksalaisen hyökkäämättömyyssopimuksen solmimisen mahdolliseksi. Varmaa on myöskin, ettei Englannin hallitus koskaan harjoittaisi mitään painostusta Ranskan hallitukseen saadakseen tämän luopumaan liittosuhteestaan Neuvostovenäjään, ranskalais-neuvostovenäläinen avustuspakti kun ensi sijassa tarkoittaa saksalais-neuvostovenäläisen yhteisymmärryksen estämistä. Lontoossa ei kyllä toistaiseksi kiinnitetä mitään huomiota niihin Englanninkin sanomalehdistön julkaisemiin huhuihin, joiden mukaan Berliinin ja Moskovan hallituksien välinen lähenteleminen olisi odotettavissa, mutta toiselta puolen myönnetään kuitenkin, että kehitys - kenties jo lähitulevaisuudessa - saattaa kulkea tähän suuntaan.

Olen kuullut väitettävän, että ensi sijassa muutamat Neuvostovenäjän korkeimmat sotilaalliset johtajat - niiden joukossa Yleisesikunnan päällikkö - ja pari Reichwehrin kenraalia olisivat toimineet tämmöisen rapprochement'in aikaansaamiseksi, mutta että Hitler ja yleensä Nazipuolueen johtajat vielä jyrkästi vastustavat kaikkia semmoisia pyrkimyksiä. Lontoossa - ja mikäli olen ollut huomaavinani täkäläisessä ulkoasiainministeriössäkin - katsotaan kuitenkin, että Neuvostovenäjän viimeaikaiset tapahtumat, ennen kaikkea sotilaallisten piirien vaikutusvallan huomattava lisääntyminen ja se vaino, jonka uhriksi juutalaiset Venäjällä ovat joutuneet, vielä saattavat johtaa siihen, että Hitlerinkin vastenmielisyys Neuvostovenäjää vastaan tulee huomattavasti vähenemään.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystö raportti n:o 16.

v.a. Asiainhoitaja Leppälä

31/5 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 3513/474.

31 p:nä toukokuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nº 18/107 Sal. 1937.
4/6-37 | Nº | LIT.
5 | C7 | ASIA

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 16, jonka otsake on:

Englannin hallituksen uudelleenmuodostaminen.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Sapyrinen

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 16

Lontoo ssa 31 p:nä touko kuuta 1937.

18/107 Sal. S 37.

4/6-37

5 C 7

Asia: Englannin hallituksen uudelleenmuodostaminen.

Viime viikon perjantaina tapahtui paljon ennakolta puhuttu Mr. Baldwinin eroaminen ja samalla hallituksen rekonstruointi. Niinkuin ministeri Gripenberg viime raportissaan tiedoitti, oli Mr. Neville Chamberlain ennakolta valittu Mr. Baldwinin seuraajaksi. Täten saatettiinkin uusi hallitus nimittää heti, kun edellinen oli saanut eronsa.

Mr. Baldwinin kanssa siirtyi pois aktiivisesta politiikasta kaksi muuta Englannin viimeaikaisen politiikan kuuluisaa nimeä MacDonald ja W.Runciman. Viimemainittu ja Mr. Baldwin saivat kuninkaalta aatelisarvot ja tulivat täten ylähuoneen jäseniksi. Mr. MacDonaldille tarjottiin samanlaista kunnianosoitusta, mutta hän pyysi saada olla ottamasta sitä vastaan.

Mielenkiintoista on ollut menneiden kruunajaisjuhlien aikana tapahtuneista suosionosoituksista ja viime päivinä eri puolueiden lehdistä panna merkille mitenkä jakematonta kansansuosiota Mr. Baldwin henkilökohtaisesti nyt erotessaan nauttii. Ehkä sattuvimmin vaikkakin kriitillisemmin kuin monet muut lehdet karakterisoi pääministeri Baldwinin "Manchester Guardian" kirjoittaessaan: "Hän ei ole ollut suuri pääministeri, mutta hänellä on ollut sellaiset sydämen ja luonteen ominaisuudet, joita muutamilla suurilla pääministereillä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ei ole ollut ja jotka ominaisuudet ehkä ovat sopineet meidän aikaamme paremmin kuin säälimätön tarmo ja henkinen voima. Hän on edustanut sovinnollisuutta, suvaitsevaisuutta ja puhtautta meidän julkisessa elämässämme ja jos meidän poliittinen elämämme on ollut vähemmän katkera kuin useimpien muiden maiden niin on tämä tosiasia siihen myötävaikuttanut. Historiallinen arvostelu hänestä saattaa olla vähemmän lämmin kuin meidän nykyiset tunteemme." Sattuvasti myöskin samassa kirjoituksessa verrataan kahta entistä ja vastatullutta pääministeriä toisiinsa: "Kahdella edellisellä pääministerillä on ollut yksi yhteinen piirre, mielipiteitten epämääräisyys ja alotekyvyn puute." - - - "Mr. Chamberlainilta ei puutu, mikäli me hänen karisääriään tunnemme, intoa ja mielipiteiden selkeyttä" - - - "Liberaali (edes siinä mielessä kuin Mr. Baldwin) hän tuskin koskaan lienee, mutta hänessä on vahva piirre isänsä radikalismia. Hän on antava meille enemmän kolhaisuja, hän ehkä voi saattaa joskus meidät ankaran mielipahan valtaan, mutta loppujen lopuksi me tiedämme missä me olemme.- - -" Yllä esitetyt vertailut saattavat ehkä olla liian voimakkaita, mutta ne ovat kuitenkin oleellisesti oikeaan osuvia. Ne on syytä pitää mielessä, kun ryhdytään arvioimaan uuden hallituksen vastaista politiikkaa, joka Mr. Chamberlainen luonteenlaadun mukaisesti tulee ilmeisesti olemaan persoonallisempaa kuin Mr. Baldwinin. Kun nyt näiden hallitusten johtajia koskevien karakterisointien jälkeen ryhdymme tarkastamaan rekonstruoitua hallitusta, niin on heti alussa todettava, että se on saanut sangen suopean vastaanoton. Uusia jäseniä on hallitukseen otettu vain kaksi, nimittäin työväenpuolueeseen lukeutuva lordi De La Warr ja vapaamielisiin kuuluva Tri L.Burgin, joista edellinen nimitettiin salaisen si-

netin lordiksi ja jälkimäinen kulkulaitosministeriksi. Kun ottaa huomioon, että eronneista ministereistä Mr. MacDonald oli lukeutunut työväenpuolueeseen ja Mr. Runciman vapaamielisiin, niin on ilmeistä, että mainittujen uusien jäsenten valintaan on vaikuttanut se näkökohta, että entisen kansallisen hallituksen kokoonpano puolueisiin nähden on tahdottu säilyttää.

Kaikkiaan 11 ministeriä on pysytetty entisillä paikoillaan, näistä ovat tällä hetkellä tärkeimmät ulkoasiainministeri Eden ja eri puolustusalojen ko-ordinointia hoitava ministeri, Sir Thomas Inskip.

Vaikkakaan ei ota huomioon pääministeriä ja kahta ylempänä mainittua uutta ministeriä, niin on kaikkiaan 7 ministeriä joutunut vaihtamaan paikkaa hallituksessa. Viimemainittuja vaihdoksia on erikoisesti "The Times"-lehti arvostellut pitäen niitä varsinkin sotaministerin ja amiraliteettilordin paikoilla suorastaan vahingollisina varustautumissuunnitelman toteuttamisen kannalta. Vaihdokset ministeripaikoilla ovat seuraavat:

Valtiovarainministeri: Sir John Simon, joka aikaisemmin oli sisäasiainministeri.

Lordipresidentti: Varakreivi Halifax, aikaisemmassa hallituksessa salaisen sinetin lordi.

Sisäasiainministeri: Sir Samuel Hoare, aikaisemmassa hallituksessa amiraliteettilordi. Tätä siirtoa, kuten ylempänä mainittiin, on pidetty valitettavana, koska Sir Samuel on tunnetusti hoitanut ja suunnitellut hyvin Englannin laivaston viimeaikaisen vahvistamisen, mutta saatujen tietojen mukaan on vaihdos tapahtunut asianomaisen omasta tahdosta. Siirto merkitsee sitäpaitsi ylennystä ja antaa Sir Samuelille keskeisemmän aseman hallitukses-

sa Mr. Chamberlainin neuvonantajana.

Amiraliteettilordi: Mr. Duff Cooper, joka aikaisemmin oli sotaministeri. Mr. Duff Cooper näyttää olevan ainoa, jonka sopivaisuudesta uudelle paikalle on esiintynyt arvostelua. Hänen on todettu epäonnistuneen sotaministerinä. Näin ollen on ihmetelty sitä, että hänet nyt siirretään toiselle yhtä tärkeälle paikalle. Tosiasia onkin, ettei hänen aikanaan ole onnistuttu värvätä armeijaan niitä tuhansia miehiä, jotka tarvittaisiin varusteluohjelman toteuttamiseksi. Tehtävä on ollut kuitenkin myös ylivoimaisen vaikea, kun ottaa huomioon englantilaisten haluttomuuden ryhtyä ammattisotilaiksi.

Sotaministeri: Mr. Hore-Belisha, aikaisemman hallituksen kulkulaitosministeri. Tämä nimitys johtuu ilmeisesti siitä, että Mr. Hore-Belisha edellisessä virassaan on osoittautunut erittäin aloitekykyiseksi ja toimintatarmoiseksi, niin että hän, kuten "Daily Herald" kirjoittaa "järjestelykyvyllään on maanteillä pelastanut monia ihmishenkiä". Nyt toivotaan hänen myös keksivän keinot, millä värväys saadaan entistä paremmin onnistumaan.

Board of Traden päällikkö: Mr. Oliver Stanley, edellisessä hallituksessa opetusministeri. Mr. Stanley on tunnetun lordi Derbyn poika ja syntynyt 1896. Hän on työskennellyt aikaisemmin käytännöllisenä liikemiehenä ollen johtajana eräissä kone-, sähkö- ja vesityöyhtiöissä. Hän tuli parlamentin jäseneksi v.1924 ja vähäistä myöhemmin silloisen Board of Traden päällikön Justus Percyn parlamentaariseksi yksityissihteeriksi. Sisäasiainministeriön alivaltiosihteerinä hän on ollut vv.1931-33, kulkulaitosministerinä vv.1933-34, työministerinä vv.1934-35 sekä eronneessa

hallituksessa, kuten alussa mainittiin, opetusministerinä. Niinkuin edellisestä käy selville on Board of Trade Mr. Stanleylle uusi hallinnollinen ala, johonka hän on perehtynyt ainoastaan aikaisempina vuosinaan. Näinollen onkin tällä hetkellä mahdotonta käydä ennustelemaan hänen kauppapolitiikkansa tulevaa suuntaa.

Opetusministeri: Lordi Stanhope, joka aikaisemmin oli työasiain ensimmäinen komissaari ja ministerikabinetin jäsen. Nykyisessä hallituksessa ei viimemainitun viran haltija ole kabinetin jäsen, josta aiheutuukin, että hallituksen jäsenten lukumäärä on alentunut 22:sta 21:een.

Siihen nähden, että ministeri Gripenberg viime raportissaan on antanut täydellisen kuvauksen ulkopoliittisista näköaloista, jotka uudella hallituksella on edessään, ei tässä yhteydessä ole syytä niihin uudelleen puuttua.

Parlamentissa tulee valtiovarainministeri Sir John Simonilla olemaan heti vaikea tehtävä edessään, kun hänen on ryhdyttävä puolustamaan Mr. Chamberlainin edellisen hallituksen aikana vahvistamia lisäveroesityksiä varojen saantiin varusteluja varten. Citystä on mainittu Chamberlainin verotussuunnitelma kohdannut jokseenkin yksimielisen vastustuksen ja viime päivinä on näkynyt merkkejä siitä, että vieläpä konservatiivisessa puolueessakin vastustus on heräämässä.

Tänään on syntynyt vaikea tilanne ulkopoliittisella alalla sen johdosta, että Saksa, ja sitä seuraten Italia, ovat ilmoittaneet vetäytyvänsä pois Puuttumattomuuskomiteasta ja Espanjan rannikkojen valvonnasta, kunnes saadaan täydet takeet siitä, etteivät pommitukset, jotka ovat kohdistuneet saksalaisiin ja italialaisiin sotalaivoihin enään uudistu. Englanti on ryhtynyt

tässä selkkauksessa välittäjäksi ja on Mr. Eden viipymättä ryhtynyt tähän tehtävään.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Heporauta

---

Liite: Chamberlainin hallituksen jäsenten nimiluettelo.

## Mr. Neville Chamberlainin hallitus.

Pääministeri: Mr. Neville Chamberlain (68 v.)

Valtiovarainministeri: Sir John Simon (64 v.)

Lordipresidentti: Varakreivi Halifax (56 v.)

Lordikansleri: Varakreivi Hailsham ( 65 v.)

Sisäasiainministeri: Sir Samuel Hoare (57 v.)

Ulkoasiainministeri: Mr. A nthony Eden (40 v.)

Salaisen Sinetin Lordi: Lordi De La Warr (37 v.)

Dominimiden asiain ministeri: Mr. Malcolm Macdonald (36 v.)

Intian ja Burman asiain ministeri: Zetlandin Markiisi ( 61 v.)

Sjiirtomaaministeri: Mr. W.Ormsby-Gore (52 v.)

Ministeri eri puolustushaarojen ko-ordinointia varten: Sir Thomas Inskip (61 v.)

Amiraliteettilordi: Mr. A.Duff Cooper (48 v.)

Sotaministeri: Mr. L.Hore-Belisha (41 v.)

Ilmailuministeri: Varakreivi Swinton (53 v.)

Skotlannin asiain ministeri: Mr. Walter Elliot (49 v.)

Board of Traden päällikkö: Mr. Oliver Stanley (41 v.)

Maatalousministeri: Mr. W.S.Morrison (44 v.)

Opetusministeri: Lordi Stanhope (57 v.)

Terveydenhoitoministeri: Sir Kingsley Wood (56 v.)

Työministeri: Mr. Ernest Brown (56 v.)

Kulkulaitosministeri: Tri. Leslie Burgin (50 v.)

---

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 17

v. a. Asiainhoitaja Seppälä

2/6 1937

5000—10—35 4261

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S.W. I.**

**Nº** 3521/477.

Kesäkuun 2 p. 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nº 19/107 Sal. 1937
4/6-37 | Nº | LIH.
5 | C 7 | ASIA

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No.17, jonka otsake on:

Pysäys Puuttumattomuuskomitean työskentelyssä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Sepyrätä

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf Holsti,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Lontoo ssa 2 p:nä kesä kuuta 1937

Asia: Pysäys Puuttumattomuus-komitean työskentelyssä.

Puuttumattomuuskomitean juuri edellisellä viikolla 28/5 käsiteltyä italialaisten sotalaivojen pommitusta, kutsuttiin komitea viime maanantaina uudelleen kiireellisesti koolle käsittelemään saksalaisen sotalaivan "Deutschlandin" pommitusta. Tämä kokous oli kuitenkin peruutettava, kun Saksan edustaja tällävälin komitean väliaikaiselle puheenjohtajalle jättämän pommitusta koskevan selostuksensa lopussa oli tehnyt seuraavan ilmoituksen:

"(1) Saksan hallitus tulee keskeyttämään osallistumisensa kontrollijärjestelmään samoinkuin Puuttumattomuuskomitean keskusteluihin niin kauvaksi, kunnes se saa varmat takeet siitä, etteivät mainitunlaiset tapahtumat enään uudistu. Saksan hallitus luonnollisesti päättää itse mihinkä toimenpiteisiin on ryhdyttävä tämän uskomattoman ilkityön johdosta. Se on myöskin antanut sotalaivoilleen tehtäväksi nykyisen asiaintilan jatkuessa vastata tulella jokaiseen espanjalaisen lentokoneen tai sotalaivan hyökkäykseen.

(2) Kostoksi (retaliation) rikollisesta loukkauksesta, johon punaiset Valencian hallituksen lentokoneet tekivät itsensä syypääksi pommittaessaan ankkurissa olevaa "Deutschlandia", saksalaiset laivat pommittivat tänä aamuna linnoitettua Almerian satamaa. Kun satamalaitteet oli tuhottu ja vihollis-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

patterit saatettu vaikenemaan, lopetettiin kostotoimenpide."

Myöhemmin ilmoitti myöskin Italia vetäytyvänsä valvonnasta ja komiteasta pois samalla tavalla kuin Saksa. Täten särkyi äkkiä se suhteellisen sovinnollinen ilmakehä, joka vielä vallitsi senkin jälkeen, kun italialaisten sotalaivojen pommitusta koskeva asia oli ollut komitean kokouksessa esillä, jota selostin kirjeessäni no. 3503/473 viime kuun 29 päivältä.

Maanantai-iltapäivänä pidettiin vielä puheenjohtajan alakomitean kokous, jossa olivat läsnä muiden siihen kuuluvien maiden edustajat paitsi Saksan ja Italian. Kokouksessa olivat esillä ainoastaan Saksan ja Italian edellämainitut ilmoitukset, minkä jälkeen alakomiteakin hajaantui "pyytäen puheenjohtajaa kutsumaan uuden kokouksen koolle niin pian kuin hän katsoo sen olevan suotavaa." Käytännössä tämä merkitsi sitä, että kaikki kokoukset ovat peruutetut ja selkkauksen selvittäminen on jäänyt puheenjohtajan hoidettavaksi.

Vaikkakin täten syntynyt tilanne on vaikea, ei ole katsottu välitöntä vaaraa vielä vaikeammista selkkauksista ainakaan toistaiseksi olevan, koska myöhemmin Saksan taholta on ilmoitettu, ettei muihin kostotoimenpiteisiin ryhdytä, ellei uusia loukkauksia satu. Tilanne on kuitenkin vaarallinen sentähden, että Saksa ja Italia ovat lähettäneet lisää laivoja Espanjan vesille, joka lisää uusien yhteenottojen mahdollisuutta. Tiedossa ei nimittäin ole minkä vaikutuksen tämä merivoimien lisääminen tekee espanjalaisiin.

Mitä selkkauksen selvittämiseen tulee, niin ollaan täällä ainakin toistaiseksi toivehikkaita. Katsotaan näet, etteivät Saksa ja Italia ole tahtoneet lopullisesti vetäytyä pois Puuttumattomuuskomiteasta vaan on niiden jyrkän esiintymisen tarkoitus pakoittaa komiteaa, taikka oikeammin sen takana oleva Englannin hallitus, tarmok-

kaampiin toimenpiteisiin espanjalaisten hyökkäysten estämiseksi. Tämän voitaneen katsoa merkitsevän sitä, että nämä kaksi Espanjassa vehkeillyttä valtiota edelleenkin tuntevat väsymystä sekaantumiseensa tuon onnettoman maan asioihin, joka väsymys viime aikoina on ollut selvästi havaittavissa.

Keskustelin tänään selkkauksen selvittämisestä Puuttumattomuuskomitean sihteerin, herra Hemmingin kanssa. Hän kertoi minulle, että tarkoitus on valmistaa kosketuksessa merivalvontaan osallistuvien maiden hallituksien (Englannin, Ranskan, Saksan ja Italian) kanssa ehdotus erityisten suojavyöhykkeiden järjestämisestä Espanjan rannikolla merivalvontatehtävissä olevia laivoja varten. Nämä vyöhykkeet järjestettäisiin samaan tapaan kuin se suojavyöhyke, jonka Valencian hallitus on ilmoittanut myöntävänsä englantilaisille laivoille Palman satamassa Majorkalla. Niinpian kun yllämainittu ehdotus saadaan valmiiksi on tarkoitus esittää se Espanjan molempien riitapuolien hyväksyttäväksi. Herra Hemming lausui käsityksenään, että tämän hyväksymisen saaminen tuskin tulee olemaan kovin vaikea, kun ehdotuksen takana ovat merivalvontaan osallistuvat suurvallat. Täten saataisiin myös täydet takeet siitä, etteivät valvontatehtävissä olevat laivat tule joutumaan pommituksen kohteeksi, minkä jälkeen komitean työ pääsee taasen normaalisti jatkumaan.

Kysymykseeni millä tavalla kontrolli tullaan väliaikaisesti järjestämään sillä osalla Espanjan rannikkoa, joka on ollut Saksan ja Italian laivastojen valvottavana, herra Hemming vastasi, että valvontasysteemi jää tällä osalla toimimaan puolinaisena. Tällä hän tarkoitti sitä, että laivoissa, jotka käyvät Espanjan satamissa mainitulla osalla rannikkoa, tulee niinkuin tähänkin saakka olemaan valvontaupseeri, koska myöskin saksalaiset ja italialaiset laivat selk-

kauksesta huolimatta tulevat noudattamaan kansainvälisiä valvontamääräyksiä. Täten jää siis pois ainoastaan sotalaivojen avomerellä hoitama kontrollivalvonta. Herra Hemming lisäsi, että aluksi oli kyllä tiedusteltu Englannin amiraliteetiltä voisiko se lähettää tarvittavat lisälaivat valvontaan, mutta tämä näytti kohtaavan vaikeuksia. Nyttemmin tuskin tullaan sitä enään yrittämäänkään vaan jätetään alue avoimeksi Saksan ja Italian laivojen paluuta varten.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Seppänen

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 18.

Ministeri Grippenberg

21/6 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 3673-521.

Kesäkuun 21 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
20/107 Sal. 1937
25/6-37
5 C 7

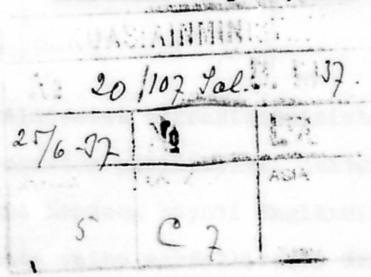

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 18, jonka otsake on:

Parooni von Neurath'in käynti Lontoossa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Grippenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Lontoo ssa 21 p:nä kesä kuuta 19 37.

20/107 Sal. 37.

25/6-37

Asia: Parooni von Neurath'in käynti Lontoossa.

Käydessäni t.k. 19 p:nä täkäläisessä ulkoasiainministeriössä kysyin Northern Department-osaston päälliköltä, johtuuko parooni von Neurath'in suunnittelema Lontoon käynti Englannin hallituksen esittämästä kehoituksesta vaiko mahdollisesti Saksan hallituksen tekemästä alotteesta. Mr. Collier vastasi Saksan ulkoasiainministerin saapuvan Lontooseen Englannin hallituksen kutsumana. Deutschland-laivan pommittaminen, Mr. Collier jatkoi, ja tämän välikohtauksen Saksassa aiheuttama reaktio sekä sen välittömät kansainväliset seuraukset olivat nimittäin Lontoon hallituspiireissä herättäneet mitä suurinta levottomuutta. Pelättiin, että Saksa lopullisesti poistuisi Puuttumattomuuskomiteasta ja ryhtyisi täysin itsenäiseen toimintaan, joka ei ainoastaan merkitsisi mainitun komitean edustaman politiikan raukenemista, vaan myöskin olisi omiaan suuresti vaarantamaan valtojen kansainvälisen yhteisymmärryksen ylläpitämistä tarkoittavia pyrkimyksiä. Tämän johdosta katsottiin erinomaisen tärkeäksi, ettei Saksan ja Englannin hallituksien välinen kosketus pääsisi höllentymään, ja tästä syystä päätettiin kutsua parooni von Neurath Lontooseen keskustelemaan tilanteesta ja varsinkin Espanjan kysymyksestä. Myöhemmin kävi

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

kuitenkin ilmi, että Deutschland'in pommittamisen aiheuttama kansainvälinen jännitys asettui odottamattoman helposti eikä neljän suurvallan suunnitteleman sopimuksen aikaansaaminen aiheuttanut niin suuria vaikeuksia kuin aluksi pelättiin. Seurauksena tästä on nyt, ettei oikein tiedetä (tämän Mr. Collier sanoi ennenkuin vielä tiedettiin mitään Leipzigiin kohdistuneesta hyökkäyksestä) mistä käytännöllisistä kysymyksistä parooni von Neurath'in kanssa on keskusteltava. Tämän johdosta, Mr. Collier huomautti edelleen, lienee jokseenkin selvää, ettei Saksan ulkoasiainministerin käynti tule johtamaan minkäänlaisiin merkityksellisempiin seurauksiin. Ei nimittäin liene otaksuttavissa, että ministeri itse tulee esittämään mitään omia Espanjan taikka kansainvälistä tilannetta koskevia ehdotuksia, vaikkakin Englannin ulkoasiainministeriö kyllä tulee käyttämään tilaisuutta muutamien sitä erikoisesti kiinnostavien kysymyksien keskustelemiseen. Näistä on ennenkaikkea mainittava kysymys vapaaehtoisten sotajoukkojen poistamisesta Espanjasta. Foreign Office'in käsityksen mukaan Saksankin hallitus olisi nyttemmin valmis suostumaan tähän, mutta Italian vastustuksen johdosta lienee tuskin otaksuttavissa, että tämä kysymys lähitulevaisuudessa ratkaistaisiin positiiviseen suuntaan.

On myöskin todennäköistä, että Mr. Eden parooni von Neurath'in kanssa tulee keskustelemaan suunnitellusta n.s. Länsipaktista. Ranskan hallituksen tätä asiaa koskeva esitys on hiljattain jätetty Englannin hallitukselle, mutta missä määrin se saattaa edistää tämmöisen sopimuksen aikaansaamista tarkoittavia pyrkimyksiä, siitä Mr. Collier ei toistaiseksi uskaltanut lausua mitään mielipidettä. Ranska pitänee nimittäin jatkuvasti kiinni siitä, että Saksan on annettava jonkinlaisia Itä-Euroopan valtojen

koskemattomuuden noudattamista tarkoittavia takeita, mutta Mr. Collier ei tietänyt, oliko Ranska tässä yhteydessä nimenomaan maininnut Neuvostovenäjän. Joka tapauksessa lienee varmaa, että Ranska Saksalta vaatii Tshekko-Slovakian itsenäisyyttä takaavia sitoumuksia, mutta toistaiseksi on mahdotonta sanoa suostuuko Saksa tähän.

Näin pitkälle Mr. Collier. Myöhemmin samana päivänä saapui Lontooseen uutinen jonkin vedenalaisen Leipzig-nimiseen risteilijään kohdistamasta torpedohyökkäyksestä sekä Saksan hallituksen kääntymisestä tässä asiassa Englannin, Italian ja Ranskan hallituksien puoleen. Minulla ei vielä ole ollut tilaisuutta saada tietää mitä Foreign Office'issa tästä asiasta arvellaan, mutta useat lehdet - kuten erään suuren päivälehden ulkopoliittinen avustaja, jonka tapasin toissapäivänä - ovat taipuvaisia epäilemään, ettei Leipzigin kimppuun ollenkaan hyökätty. Saksa lienee vaatinut jyrkkiä toimenpiteitä Valencian hallitusta vastaan, ja jos muut t.k. 12 p:nä solmittuun sopimukseen liittyvät suurvallat eivät hyväksy Saksan vaatimuksia, jos siis vallat eivät voi keskenään sopia, niin on Saksa oikeutettu ryhtymään niihin kostotoimenpiteihin, jotka se katsoo sopivimmiksi. Omasta puolestani en kuitenkaan usko, että juttu Leipzigiin kohdistuneesta hyökkäyksestä olisi tekosyy määrättyjen poliittisten toimenpiteiden mahdolliseksi tekemiseksi. Mutta tästäkin asiasta tullaan varmasti perinpohjin keskustelemaan parooni von Neurath'in kanssa hänen saapuessaan ylihuomenna Lontooseen.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Gripenberg. -

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetyksen raportti n:o 19.

Ministeri Gripenberg

25/6 1937

5000—12—35—5337

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 3702-526

Kesäkuun 25 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
29/108 Sal. 1937.
1/7-37
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 19, jonka otsake on:

"Leipzig"in tapaus.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U.A. Kirjenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Lontoossa 25 p:nä kesä kuuta 1937.

Asia: "Leipzig"in tapaus.

Leipzig-risteilijään kohdistuneen torpedohyökkäyksen aiheuttamaa vakavaa kansainvälistä pulaa voitanee nyttemmin katsoa päättyneeksi, mutta tästä ei tietenkään ollenkaan seuraa, ettei uusia yllätyksiä enää olisi odotettavissa. Joskin Lontoossa yleensä ja varsinkin täkäläisissä virallisissa piireissä viime päivinä vallinnut jännitys nyt on ainakin jossain määrin asettunut, niin ollaan kuitenkin taipuvaisia luulemaan kansainvälisen tilanteen yht'äkkiä saattavan kärjistyä niin, että mitä vakavimpia selkkauksia voi syntyä.

On kyllä todettava, etteivät Englannin ulkoasiainministeriö ja amiraliteetti epäile Leipzig-risteilijän upseerikunnan ja Saksan hallituksen bona fide'ä, mutta ne tuntuvat olevan aivan varmoja siitä, ettei Valencian hallituksen palveluksessa oleva vedenalainen ampunut saksalaista sotalaivaa. Foreign Office'in käsitys tuntuu olevan se - mutta tätä ei tietenkään ministeriössä avoimesti sanota - että joko ei ollenkaan kohdistettu mitään hyökkäystä Leipzig'iin taikka että jos torpedoja todellakin ammuttiin risteilijää vastaan, ne eivät tulleet espanjalaisesta, vaan italialaisesta vedenalaisesta. Tälle käsitykselle antaa tukea se seikka - niin on

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

amiraliteetin palveluksessa oleva upseeri huomauttanut eräälle tuttavalleni - etteivät saksalaiset upseerit huomanneet mitään öljyä, joka tavallisesti sukellusveneistä nousee veden pinnalle, ja tunnettua onhan, että Italian uusimmissa vedenalaisissa ei käytetä öljy-, vaan sähkömoottereita.

Jos sitten kysytään, miksi Italia koettaisi aikaansaada kansainvälisiä selkkauksia, jotka saattaisivat johtaa - ja tällä hetkellä faktillisesti ovat johtaneet - ainakin Saksan ja Länsi-Euroopan suurvaltojen välisen vastakohtaisuussuhteen korostamiseen, niin vastattaisiin kai Lontoossa, että Mussolini nyttemmin tuntuu suuresti pelkäävän englantilais-saksalaista lähentymistä, joka tietenkin olisi omiaan heikontamaan Italian kansainvälistä asemaa ja joka tapauksessa vaikeuttamaan hänen - kuten täällä yleensä oletetaan - Välimeren dominoimista tarkoittavia pyrkimyksiään.

Jos Italian ulkopolitiikka todellakin tavoittelee Englannin ja Saksan välisten suhteiden huonontumista, niin sillä on kyllä tällä hetkellä syytä iloita, koska ei liene kiellettävissä, etteivätkö viime päivien tapahtumat - ja ennen kaikkea ehkä parooni von Neurath'in Lontoon käynnin peruuttaminen - ole taas täällä palauttaneet henkiin kaikkia Saksan ulkopolitiikan todellisia tarkoitusperiä koskevia epäluuloja ja yleensä Lontoossa luoneet ilmakehää, joka ei suinkaan ole englantilais-saksalaisten parantamispyrkimyksien eduksi.

Toiselta puolen myönnetään tietenkin, että Saksan hallituksen osoittama mielenmaltti, se kun ainakin toistaiseksi tuntuu päättäneen olla ryhtymättä muihin toimenpiteisiin kuin luo-

pumiseen osallistumasta Puuttumattomuuskomitean Espanjan rannikkojen ulkopuolella harjoittamaan valvontaan, on kaikille Lontoossa - myöskin hallituspiireille - tullut erinomaisen mieluisana yllätyksenä ja ollut omiaan tuntuvasti kohottamaan Cityn mielialaa (eräs tuntemani pörssivälittäjä käytti "panic"-sanaa kertoessaan minulle Leipzig-välikohtauksen 21 p:nä Cityyn tekemästä vaikutuksesta).

Mistä tämä mielenmaltti sitten oikeastaan johtuu, siitä ollaan kyllä täällä eri mieltä. Foreign Office tuntuu kallistuvan sen käsityksen puolelle, että Saksan sotilaspiirit, mutta myöskin Auswärtiges Amt - siis ensi sijassa sotamarsalkka von Blomberg ja parooni von Neurath - ovat hra Hitleriin harjoittaneet hyvin voimakasta ja - kuten nyttemmin onkin osoittautunut - menestyksellistä painostusta. Saksan täkäläistä suurlähetystöä lähellä olevalta taholta olen taasen kuullut toisen selityksen, joka kuitenkin tuntuu antavan tukea sille käsitykselle, jonka mukaan ensi sijassa parooni von Neurath ja armeijan edustajat olisivat onnistuneet hillitsemään hra Hitlerin toimintahalua. Vaikkakin - niin on minulle huomautettu - hra von Ribbentrop neuvotteluissaan Mr. Eden'in ja Ranskan suurlähettilään kanssa oli selvästi antanut ymmärtää, että Saksa vaatisi kaikkien Valencian hallituksen sukellusveneiden internoimista, niin hän ei kuitenkaan virallisesti esittänyt tätä vaatimusta, koskei Italia vielä ollut hyväksynyt sitä. Saksalais-italialaisista tätä asiaa koskeneista keskusteluista kävi kuitenkin ilmi, ettei Italia ollut valmis tässä suhteessa kannattamaan Saksaa, kannanotto, joka lienee hra Hitleriin tehnyt erinomaisen huonon vaikutuksen ja saanut hänet kuten Saksan hallituksen jäsenetkin

uudestaan epäilemään, uskaltaisivatko todellakin luottaa Italiaan ja eikö se vaara olisi tarjona, että tämä valta yht'äkkiä jättäisi Saksan oman onnensa nojaan.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 20.

Ministeri Grejzenberg

5/2 1937.

5000—10—35 4961

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 3764-541.

Heinäkuun 5 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nro 30/108 Sal. 1937
9/7-37 | 2 | Lit.
SYNNÄ | OSASTO | ASIA
5 | Cf

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 20, jonka otsake on:

Puuttumattomuuspolitiikka.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Lontoo ssa 5 p:nä heinä kuuta 19 37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
20/108 Sal. - 37
9/7 - 37
5 C7

Asia: Puuttumattomuuspolitiikka.

Italian täkäläisen suurlähetystön ambassadineuvos hra Crolla kävi tänään luonani. Hän sanoi suurlähettiläänsä kreivi Grandin kehoittaneen häntä minulle tekemään selkoa mitä Italian hallitus arvelee hiljattain syntyneestä Puuttumattomuuskomiteaa koskevasta pulasta ja sen vaikutuksesta kansainväliseen tilanteeseen.

Hän, hra Crolla, oli viime viikolla käynyt Roomassa, jossa hän oli ollut kosketuksessa ulkoasiainministerin kreivi Ciano'n kanssa, ja hän voi minulle vakuuttaa, ettei Italia tavoittele minkäänlaisia kansainvälisiä selkkauksia. Kreivi Ciano oli myöskin kehoittanut Lontoon suurlähetystöä tekemään voitavansa, jotta Lontoon viralliset piirit ja yleensä maailma ymmärtäisivät kuinka vilpitön Italian rauhantahto on.

Sanoin hra Crolla'lle, että - kuten hän itse tietenkin hyvin tiesi - Lontoossa on vallan laajasti levinnyt se käsitys, että Italian viimeaikainen politiikka pyrkii aikaansaamaan semmoisen tilanteen, ettei Puuttumattomuuskomitea enää voisi toimia. Hra Crolla vastasi, ettei näissä väitteissä, joista hän kyllä on tietoinen, ole mitään perää, Italia kun ei suinkaan tavoittele Puuttumattomuuskomitean toiminnan lopettamista, vaan päinvastoin sen tehostamista.

JAKELUOHJE:
T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Tällä hetkellä, hra Crolla jatkoi, Puuttumattomuuskomitean toiminta ei nimittäin ole muuta kuin pelkkää bluffia, koska espanjalaisilla ja ei-eurooppalaisilla laivoilla toimitetaan jatkuvasti Valencian hallitukselle suunnattomia määriä sotatarpeita. Tähän eri suurvaltojen kontrollilaivat eivät kuitenkaan ole voineet tehdä mitään, ne kun eivät ole oikeutettuja tarkastamaan muita kuin puuttumattomuussopimukseen liittyneiden valtojen laivat. Sitäpaitsi kontrollilaivat eivät voi toimia Espanjan aluevesien - eivätkä tietenkään Ranskan aluevesien - rajan sisäpuolella, mutta juuri Ranskan ja Espanjan aluevesien kautta kuljetetaan yhtä mittaa sotatarpeita Valencian hallituksen hallussa oleviin satamiin. Ennenkuin valvontajärjestelmä oli astunut voimaan lukuisia venäläisiä kauppalaivoja kävi Espanjan satamissa, mutta nyttemmin kaikki nämä laivat ovat täydellisesti hävinneet. Sitä vastoin on Espanjan kauppalaivasto ja varsinkin Bosporin kautta kulkevat espanjalaiset laivat suunnattomasti lisääntyneet, eikä ole vaikeaa ymmärtää mitä lippua nämä "espanjalaiset" laivat aikaisemmin ovat käyttäneet.

Tämän johdosta Italian ja Saksan hallitukset olivat tulleet siihen käsitykseen, että jotain täytyy tehdä täydellisen puuttumattomuuden toteuttamiseksi, ja tästä syystä ne olivat ehdottaneet, että Francon ja Valencian hallituksille myönnettäisiin sodankävijöille kuuluvat oikeudet (droits de bélligérents), jotka ensi sijassa merkitsisivät sitä, että ne saisivat kaapata sotatarpeita ja yleensä sotakieltotavaraa (contrebande) kuljettavia laivoja. Mikäli hän, hra Crolla, tiesi, niin Englannin hallitus oli aluksi ollut taipuvainen suostumaan tähän ehdotukseen, mutta sisäpoliittisista syistä Ranskan hallitus ei tahtonut hy-

väksyä sitä ja oli sen takia harjoittanut niin voimakasta painostusta Englannin hallitukseen, että tämä oli päättänyt - ainakin toistaiseksi - vastustaa Italian ja Saksan ehdotusta. Ranskan hallitus oli sitäpaitsi koettanut saada Puuttumattomuuskomitean alakomitean heti lopullisesti torjumaan tämän ehdotuksen, mutta siihen Englanti ei kuitenkaan suostunut ja onnistuikin saamaan alakomitean päättämään, että olisi hankittava kaikkien Puuttumattomuuskomiteassa edustettujen hallituksien mielipide italialais-saksalaisesta ehdotuksesta. Vaikkakin on aivan varmaa, etteivät Italia ja Saksa koskaan hyväksy englantilais-ranskalaista ehdotusta, jonka mukaan näiden valtojen sotalaivat saisivat yksin harjoittaa merivalvontaa, ja vaikkakin myöskin on varmaa, etteivät Italia ja Saksa anna muiden valtojen peloittaa (intimider) itseään, niin niiden esittämää ehdotusta ei kuitenkaan ole pansaroitu, vaan ovat ne valmiit keskustelemaan kaikista sen parantamista tarkoittavista ehdotuksista, jotka muut vallat mahdollisesti tahtoisivat esittää. Italian hallitus toivoo, etteivät pienet vallat tässä asiassa omaksu mitään niin jyrkkää kannanottoa, että Ranska ja Englanti nojautuen näiden valtojen ilmaisemaan mielipiteeseen katsoisivat sopivaksi lopullisesti hylätä italialais-saksalaisen ehdotuksen. Toiselta puolen Italia ei tietenkään odota, että pienet vallat kannattaisivat sen ehdotusta, vaan toivoo niiden tekevän suurvalloille selväksi, että on löydettävä tie ulos siitä umpikujasta, johon Puuttumattomuuskomitea nyt on joutunut, t.s. on löydettävä Italiaa ja Saksaa tyydyttävä kompromissi, joka ei kuitenkaan sulkisi pois sitä mahdollisuutta, että nämä vallat suostuisivat välttämättömiin myönnytyksiin.

Sanoin hra Crolla'lle, etten oikein ymmärtänyt mikseivät Italia ja Saksa voisi hyväksyä englantilais-ranskalaista ehdotusta, jonka mukaan englantilaisille ja ranskalaisille valvontalaivoille otettaisiin kansainvälisiä tarkastajia. Ambassadineuvos vastasi tämän kieltävän kannanoton johtuvan ensi sijassa kahdesta psykologisesta ja yhdestä käytännöllisestä syystä:

1. Valencian hallitus on aina vaatinut, etteivät Italian ja Saksan laivastot saisi osallistua merivalvontaan, jonka tähden englantilais-ranskalaisen ehdotuksen toteuttaminen merkitsisi täydellistä voittoa tälle hallitukselle;

2. "Francon hallussa oleva Espanja" ei koskaan ymmärtäisi, miksi valvonta uskottaisiin ainoastaan kahdelle suurvallalle, jotka kieltäytyvät tunnustamasta Salamancan hallitusta, mutta tunnustavat Valencian hallituksen;

3. Englantilais-ranskalaisen ehdotuksen hyväksyminen ei kuitenkaan tekisi loppua espanjalaisten ja ei-eurooppalaisten laivojen harjoittamasta sotatarpeiden kuljettamisesta eikä voisi estää sitä trafiikkia, joka nyt tapahtuu Ranskan ja Espanjan aluevesien rajojen suojassa.

Maailman lehdistössä väitetään nyt - hra Crolla jatkoi - että Italia tavoittelisi jonkinlaista alueellista ekspansiota Espanjan kustannuksella taikka että Italia tahtoisi uhata Englannin ja Ranskan asemaa Välimerellä. Näissä väitteissä ei ole rahtuakaan perää. Mutta Italia ei koskaan tule sallimaan, että Espanjassa syntyy bolsheviikkivalta.

Lehdistössä on myöskin väitetty, että Ranskan hallitus - jos Puuttumattomuuskomitea hajaantuisi - mahdollisesti tulisi Espanjaan lähettämään sotatarpeita ja vapaaehtoisia Valencian

hallituksen avuksi. Tämä olisi erinomaisen valitettavaa, koska siinä tapauksessa "Italia reagoisi viipymättä".

Siinäkin tapauksessa, että osoittautuisi mahdottomaksi saavuttaa yksimielisyyttä valvontajärjestelmään nähden, Italia toivoo, että puuttumattomuussopimusta kuitenkin pidetään voimassa. Olisi erehdys heittäytyä epätoivoon Euroopan rauhan säilyttämiseen nähden, jos valvontajärjestelmä lakkaa; tämä astui voimaan vasta viime huhtikuun alussa, mutta sitä ennen puuttumattomuussopimusta oli kuitenkin noudatettu eikä mitään vakavampia kansainvälisiä selkkauksia ollut syntynytkään.

Tämä on suurin piirtein katsottuna kaikki mitä hra Crolla meidän pitkässä keskustelussamme sanoi minulle. Sairauden johdosta - pääsin sairaalasta vasta toissapäivänä - en vielä ole voinut hankkia tarkempia tietoja Englannin hallituksen lopullisesta suhtautumisesta italialais-saksalaiseen sopimukseen. Sen takia tyydyn tämän yhteydessä huomauttamaan, että mikäli olen ollut huomaavinani, Englannin hallitus todellakin tällä hetkellä koettaa löytää kompromissiratkaisun.

L ä h e t t i l ä s: L. A. Loiberberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 21.

Ministeri Gripenberg

9/7 1917.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 3795/547.

Heinäkuun 9 p:nä 1937.

31 108 Tal. 37.

12/7-37

OSASTO

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 21, jonka otsake on:

Puuttumattomuuskomitea.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf Holsti,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Lontoo ssa 9 p:nä heinä kuuta 19 37.

Asia: Puuttumattomuuskomitea.

Puuttumattomuuskomitean tämän päivän istunnon tärkein käytännöllinen tulos oli kai se, että komitean henki - ja siis myöskin valtojen välinen yhteistoiminta - on toistaiseksi pelastettu, mutta on mahdotonta sanoa kauanko komitea vielä tulee pysymään elossa. Mielestäni olisi kuitenkin erehdys heittäytyä siihen pessimismiin, jonka esim. Portugalin suurlähettiläs ja Norjan ministeri ilmaisivat kun he minulle lausuivat käsityksenään, että "pikainen loppu on odotettavissa". Ensinmainittu katsoi puolestaan, että suurvaltojen edustajien aamukokouksessa pitämien hyvin jyrkkien puheiden jälkeen tulee osoittautumaan aivan mahdottomaksi löytää kompromissiratkaisua.

Aikaisemmissa raporteissani ja ulkoasiainministeriölle lähettämissäni sähkeissä olen huomauttanut käsitykseni olleen sen, että Englannin hallitus koetti laatia ehdotuksen puuttumattomuustoiminnan uudestaan järjestämiseksi, joka saattaisi tyydyttää sekä Saksaa ja Italiaa että Ranskaa. Mr. Eden selitti kyllä toissapäivänä Alahuoneessa, ettei Englannin hallitus aikonut komitean kokouksessa esittää mitään uusia ehdotuksia, joka tuntui antavan tukea niiden pessimistien käsitykselle, jotka väittivät mahdottomaksi löytää mitään tietä ulos nykyisestä umpikujasta. Englannin hallitus ei kuitenkaan ollut

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

halukas kädet ristissä odottamaan puuttumattomuustoiminnan lakkaamista. Sen takia Foreign Office lienee eilen ehdottanut Tshekko-Slovakian täkäläiselle ministerille, että jos tämän päivän kokouksessa kävisi ilmi, ettei mikään suurvaltojen välinen yhteisymmärrys olisi saavutettavissa, hän , hra Masaryk, kehoittaisi komiteaa pyytämään Englannin hallitusta koettamaan toimia välittäjänä ja komitealle esittämään jonkinlaisen kompromissiehdotuksen. Hra Masaryk lienee tähän vastannut, että hänen mielestään olisi paljon sopivampi, jos joku komitean arvovaltainen, mutta täydellisesti puolueeton jäsen tekisi tämän ehdotuksen. Omasta puolestaan hän lienee ehdottanut Hollannin 77-vuotiasta pian eroavaa ministeriä hra de Marees van Swinderen'iä, joka on Lontoossa akkreditoitujen ministerien doyen ja Mr. Eden'in ensimmäisen yksityissihteerin appi, ehdotus, jonka sekä Foreign Office että Hollannin hallitus hyväksyivät. Lyhyessä, mutta loistavasti esittämässään puheessa hra de Marees van Swinderen suorittikin hänelle uskotun tehtävän, ja kaikki suurvallat suostuivat myöskin heti hänen ehdotukseensa, jolle Englannin hallitus puolta tuntia myöhemmin antoi virallisen hyväksymisensä. Ainoastaan hra Maisky koetti saada komitean päättämään määräajan, jonka sisällä Englannin hallituksen olisi laadittava kompromissiehdotuksensa, mutta luopui myöhemmin tästä yrityksestä.

Katsottiin kuitenkin suotavaksi ennen hra de Marees van Swinderen'in esiintymistä järjestää pieni mielenosoitus, jonka tarkoituksena olisi teroittaa maailman mieliin kuinka hartaasti kaikki pienemmät vallat toivovat, että kansainvälinen yhteisymmärrys ja yhteistoiminta jatkuvat, ja sen takia - mahdollisesti

myöskin Englannin hallituksen kehoituksesta - Puolan suurlähettiläs, Tshekko-Slovakian ministeri ja Kreikan ministeri pitivät lyhyitä puheita, joissa tämä toive esitettiin. Näihin herroihin liittyivät sitten Tanskan, Romanian, Itävallan, Jugoslavian, Viron, Norjan ja Liettuan ministerit kuten allekirjoittanutkin. Viron, Norjan ja Liettuan ministerit alleviivasivat kyllä, että heidän hallituksensa kannattivat englantilais-ranskalaista ehdotusta, vaikkakin he myöskin puhuivat kauniisti saksalais-italialaisesta ehdotuksesta. Omasta puolestani en katsonut sopivaksi, saatikka välttämättömäksi, sanoa mitään englantilais-ranskalaisesta ehdotuksesta, - luulen, että tämä myöskin oli lordi Plymouthin kanta - ja sen takia tyydyn huomauttamaan, että Suomen hallituksen mielestä kaikki oli tehtävä ei ainoastaan puuttumattomuuden tehostamiseksi, vaan erikoisesti valtojen välisen yhteistoiminnan säilyttämiseksi. Korostin Suomen hallituksen kieltäytyvän uskomasta, ettei olisi mahdollista löytää tietä ulos siitä umpikujasta, johon Puuttumattomuuskomitea nyt oli joutunut. Mainittakoon tämän yhteydessä Hollannin ministerin nimenomaan sanoneen, ettei hänen hallituksensa vielä ollut voinut omaksua mitään kantaa italialais-saksalaiseen ja englantilais-ranskalaiseen ehdotukseen nähden.

Kysymys on nyt, onko Englannin hallitus jo mahdollisesti laatinut kompromissiehdotuksen, jonka se luulee tyydyttävän Saksaa ja Italiaa ja jonka Ranskakin saattaisi hyväksyä. Siitä seikasta päättäen, että Englanti itse oli tavallaan pyytänyt tätä tehtävää, tuntuu kyllä ilmenevän ei ainoastaan, että se on valmis ehdottamaan myönnytyksiä Saksalle ja Italialle, vaan myöskin, että

se luulee voivansa saada Ranskan suostumaan näihin. Koska on selvää, ettei ole mahdollista saada aikaan minkäänlaista sovintoa, jollei Englanti - ja Ranskakin - luovu siitä non-possumus-kannasta jolle se toistaiseksi on ainakin virallisesti asettunut. Ranskan suurlähettiläs M. Corbin sanoi kuitenkin eilen, ettei puolestaan usko, että Englannilla olisi minkäänlaisia suunnitelmia, käsitys, joka mahdollisesti pitää paikkansa, mutta kyllä tuntuu epätodennäköiseltä.

Italian suurlähettiläs kreivi Grandi sanoi minulle olevansa erinomaisen tyytyväinen tähän ratkaisuun, koska Englannista on siis nyttemmin tullut välittäjä eikä enää ole toinen kahdesta riitapuolesta. Ja hänen ambassadineuvoksensa hra Crolla huomautti minulle pitävänsä aivan selvänä, että Englanti nyttemmin on valmis myöntämään kenraali Francolle sodankävijöille kuuluvat oikeudet (belligérance), jota Ranska ei tietenkään vielä tahdo hyväksyä, mutta johon se ehkä kuitenkin jonkun ajan kuluttua suostuu.

Neuvostovenäjän suurlähettiläs hra Maisky oli ilmeisesti huonolla tuulella. Hän vakuutti minulle, ettei Englannin välittäjätoimesta voi tulla mitään, hänen hallituksensa ja Ranskan hallitus kun eivät koskaan myöntäisi kenraali Francolle sodankävijöille kuuluvia oikeuksia.

Mainittakoon myöskin tämän yhteydessä, että mikäli Ruotsin asiainhoitaja parooni Leijonhufvud luottamuksellisesti kertoi minulle Tukholman ulkoasiaindepartementti on asettunut hyvin epäilevälle kannalle belligérance'in myöntämiseen nähden. Norjan ministeri hra Colban ei tietänyt - taikka ei tahtonut sanoa - mitä hänen hallituksensa arvelee tästä asiasta, josta hänen mie-

lestään ainoastaan eri hallitukset - eikä siis Puuttumattomuuskomitea - saattaisi tehdä lopullisen päätöksen. Hän oli tietenkin - mikäli ymmärrän - muodollisesti aivan oikeassa, mutta asiallisesti lienee ero hallituksien ja Puuttumattomuuskomitean välillä hiuksenhienoinen. Tämä asia on kai yksinomaan kysymys millä forum'illa lopullinen päätös on tehtävä.

Mitä Englannin hallitus siis loppujen lopuksi suunnittelee kompromissin löytämiseksi on tietenkin toistaiseksi mahdotonta sanoa, mutta voidaan kenties väittää, että joskaan osoittautuisi mahdottomaksi pelastaa Puuttumattomuuskomiteaa, niin on kuitenkin se suuri tulos saavutettu, että suurvaltojen välit eivät ole rikkoontuneet, vaan että päinvastoin jonkinlainen niiden välinen rapprochement on saatu aikaan, joka tuntuu oikeuttavan ainakin jonkinlaiseen optimismiin kansainvälisen tilanteen kehitykseen nähden.

Lähettiläs: L. A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5.

**OSASTO:** C7.

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön rap. n:o 22.

Ministeri Grippenberg.

16/7.37.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 3866/558.

Heinäkuun 16 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINIST
32/108 Sae 37
22/7.37
OSASTO
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 22, jonka otsake on:

Puuttumattomuuskomitea.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri,
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Lontoo ssa 16 p:nä heinä kuuta 19 37.

Asia: Puuttumattomuuskomitea.

Puuttumattomuuskomitea kokoontui tänään käsittelemään Englannin hallituksen esittämiä kompromissiehdotuksia komitean toiminnan reorganisoimiseksi. Lordi Plymouth'in korostettua kuinka hartaasti Englannin hallitus toivoo, että nämä ehdotukset kokonaisuudessaan hyväksyttäisiin, Saksan ja Italian edustajat, jotka kohteliaasti kehuivat Englannin hallituksen suorittamaa nopeaa työtä, ilmoittivat periaatteessa hyväksyvänsä Englannin suunnitelman "jatkuvien keskustelujen pohjaksi". Norjan ministeri, joka ennen kokousta oli minulle sanonut ulkoasiainministeri Koht'in kehoittaneen häntä kannattamaan Englannin suunnitelmaa - huolimatta siitä mitä muiden Pohjoismaiden edustajat tekisivät - suoritti nyt lyhyessä puheessa tämän tehtävän, ja häneen liittyivät seuraavien valtojen edustajat: Puola, Kreikka, Tshekko-Slovakia, Tanska, Jugoslavia, Turkki ja Romania. Herra Ulkoasiainministerin minulle toimittamien ohjeiden (sähke n:o 138) perusteella olin päättänyt kannattaa Englannin suunnitelmaa, jos huomaisin lordi Plymouth'in haluavan, että komitean jäsenet yleensä ilmaisisivat hallituksiensa kannan. Sen takia huomautin lyhyessä lausunnossa Suomen hallituksen toivovan, että Englannin ehdotukset ainakin pääpiirteissään hyväksyttäisiin, koska muuten olisi pelättävissä, että ei

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ainoastaan Puuttumattomuuskomitean toiminta ja puuttumattomuus sinänsä lakkaisivat, vaan myöskin, että valtojen välinen yhteistyö keskeytyisi, joka yhteistyö kuitenkin oli saanut aikaan sen, ettei Espanjan sota ollut päässyt leviämään tämän maan rajojen ulkopuolelle. Sekä Ruotsin että Irlannin edustajat ilmoittivat nyt heidänkin hallituksensa hyväksyvän periaatteessa Englannin suunnitelman.

Jännityksellä odotettiin mitä Ranskan ja Neuvostovenäjän suurlähettiläät esittäisivät, mutta saatuaan puheenvuoron ensinmainittu tyytyi ainoastaan ehdottamaan, että komitean kokous lykättäisiin muutamiksi tunneiksi, jotta hän ja eräät muutkin edustajat saisivat tilaisuuden "esittämään harkitumman lausunnon kuin mitä nyt olisi mahdollista".

Koska komitean kokouksissa istun Ranskan suurlähettilään vieressä olin huomannut, että M. Corbin'illä oli edessään puhtaaksi kirjoitettu puhe, jota hän ei siis kuitenkaan tahtonut lukea. Mahdollista on, ettei hän halunnut sanoa mitään hallituksensa kannasta ennenkuin hän oli Quai d'Orsay'lle ilmoittanut kuinka Italia ja Saksa suhtautuivat Englannin ehdotuksiin. Sain sen käsityksen, että näiden valtojen edustajien lausuntojen pehmeä ja sovinnollinen sävy tuli M. Corbin'ille jonkinlaisena yllätyksenä ja että hän tämän johdosta katsoi välttämättömäksi Pariisista pyytää uusia ohjeita. Tshekko-Slovakian ministeri väittikin tietävänsä M. Corbin'in aikoneen asettua verrattain jyrkälle, Englannin suunnitelmaa arvostelevalle kannalle, josta aikomuksesta hän siis - kenties Englannin hallituksen ehdotuksen kokouksessa saaman kannatuksen johdosta - kuitenkin luopui.

Komitean uudestaan kokoonnuttua klo 4 i.p. kaikki ne edustajat, jotka eivät aikaisemmin olleet puhuneet - siis myöskin Ranskan, Neuvostovenäjän ja Portugalin suurlähettiläät - ilmoittivat hallituksiensa periaatteessa, jatkuvien keskustelujen pohjaksi, kannattavansa Englannin suunnitelmaa, ja komitea päätti yksimielisesti kehoittaa n.s. Puheenjohtajan Alakomiteaa mahdollisimman pian ryhtymään kompromissiehdotuksien asialliseen tarkastamiseen. Kokous päättyi siis ulkonaisesti hyvin sovinnollisen mielialan vallitessa, vaikkakin Neuvostovenäjän suurlähettiläs - taikka oliko hänen ambassadineuvoksensa hra Cahan? - aikaisemmin oli puoliääneen huudahtanut, että pitäisi avata ikkunat, koska "rauhanliljojen [illegible] tuoksu oli aivan tukahduttava".

Kokouksen jälkeen komitean jäsenet totesivat yksityisesti, että "nyt vasta se alkaa". Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että ainakin toistaiseksi tuntuu täysin mahdottomalta, että Puheenjohtajan Alakomitea saattaisi löytää ratkaisua annetulle tehtävälle. Neuvostovenäjän suurlähettiläs, hra Maisky, jonka kanssa minulla oli pitkä keskustelu, osoittautui erinomaisen tyytymättömäksi kokouksen tekemään päätökseen, jota hän kuitenkaan ei ollut uskaltanut vastustaa, ja huomautti minulle olevan kerrassaan lapsellista uskoa, että Alakomitea saattaisi saavuttaa kaikkia valtoja tyydyttävän tuloksen. Hänen hallituksensa ei koskaan myöntäisi kenraali Franco'lle sodankävijöille kuuluvia oikeuksia (belligerent rights), ja hän oli puolestaan varma siitä, ettei Ranskankaan hallitus millään ehdoin suostuisi tähän. Saksa, hra Maisky jatkoi, olisi kenties valmis kutsumaan takaisin Espanjaan lähettämänsä "vapaaehtoiset", mutta ei Italia. Jos "belligerent rights" myönnettäisiin kenraali Franco'lle, niin Saksa ja Italia tulisivat varmas-

ti asettamaan sotalaivojaan hänen käytettäväkseen - Italia on jo, kuten hra Maisky varmasta lähteestä oli kuullut , "lainannut" hänelle kahdeksan vedenalaista - josta seuraisi, että Salamancan hallitus voisi saartaa kaikkia Valencian hallituksen hallussa olevia satamia. Mutta tätä Neuvostovenäjä ei koskaan voisi sallia.

Ranskan suurlähettiläs, jonka henkilökohtaiset sympatiat pikemmin kallistunevat Francon puolelle, oli tietenkin paljon pidättyväisempi kuin hra Maisky, mutta hänkin sanoi minulle, ettei ollenkaan ymmärrä kuinka olisi mahdollista sovittaa toisiinsa hänen hallituksensa ja italialais-saksalaisen kannan. Hän lisäsi, ettei usko, että Englannin hallituksella olisi aavistustakaan siitä kuinka sen ehdotukset olisi toteutettavissa. Tshekko-Slovakian ministeri taasen huomautti minulle, että hänen mielestään Puuttumattomuuskomitea ei ollut saanut aikaan muuta kuin uuden varjostimen, jonka takana "ilkeät pojat saattavat jatkaa kepposiaan".

Joskin yllämainitsemieni diplomaattien lausunnoissa lienee paljon perää, niin luulen kuitenkin Norjan ministerin hra Colbanin osuneen aivan oikeaan kun hän minulle sanoi Puuttumattomuuskomitean kokouksen tuloksen merkitsevän sitä, että "pula nyt on ohi". Mutta tämä ei tietenkään sulje pois sitä mahdollisuutta, että uusi ja kenties vakavampikin pula milloin tahansa voi syntyä.

Tilanne on kuitenkin siinä mielessä muuttunut, että Englannin hallitus on vapautunut Ranskan ja myöskin Neuvostovenäjän siihen aikaisemmin harjoittamasta painostuksesta ja nyttemmin suhtautuu Espanjan kysymykseen entistä itsenäisemmin. Se on periaatteessa myöntänyt, etteivät Saksan ja Italian hallituksien pyrkimykset ole aivan aiheettomia, joskin se niiden toteuttamiseksi

on asettanut määrättyjä edellytyksiä, ja tämän Englannin hallituksen nyttemmin omaksuman kannanoton täytyy tietenkin voimakkaasti myötävaikuttaa kansainvälisen ilmakehän puhdistamiseen ja kansainvälisen tilanteen helpoittamiseen. Englannin hallitus on siis lopullisesti - taikka ainakin toistaiseksi - kieltäytynyt liittymästä siihen kenraali Francoa, Saksaa ja Italiaa vastustavaan rintamaan, jonka luomiseen esim. Neuvostovenäjä aina on johdonmukaisesti pyrkinyt. On tietenkin varmaa, että Puheenjohtajan Alakomitean toiminta tulee osoittautumaan hyvin vaikeaksi ja että tulee kestämään suhteellisen kauan ennenkuin mitään positiivisia, käytännöllisiä tuloksia saadaan aikaan. Mutta joka tapauksessa on saavutettu se minun ymmärtääkseni erinomaisen tärkeä tulos, että valtojen välinen yhteistoiminta ei ole luhistunut ja että Espanjassa toinen toisiaan vastaan taistelevat suurvallat jatkuvastikin pohtivat keinoja Espanjan sodan rajoittamiseksi. Englanti pyrkii taas entistä tarmokkaammin estämään Euroopan jakaantumista kahteen vastakkaiseen leiriin ja Espanjan sotaan nähden se tavoittelee täydellistä puolueettomuutta. Saksan, Italian, Neuvostovenäjän ja kenties Ranskankin interventio sotaan tulee mahdollisesti jatkumaan, eikä kaikkien Euroopan valtojen antama puuttumattomuussitoumus tule entistä suuremmassa määrin toteutumaan. Tämä on tietenkin valitettavaa, mutta Euroopan tilanne olisi tullut paljon vakavammaksi, jos Puuttumattomuuskomitea tämän päivän kokouksessa olisi päättänyt toistaiseksi olla tekemättä mitään.

Lähettilas: U. A. Holsti

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7.

**ASIA:**

Londoossa olevan lähetystön rap. n:o 23.

Ministeri Gripenberg.

24/7 1937.

5000—10—35 6961

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 3915/571.

Heinäkuun 24 p:nä, 1937.

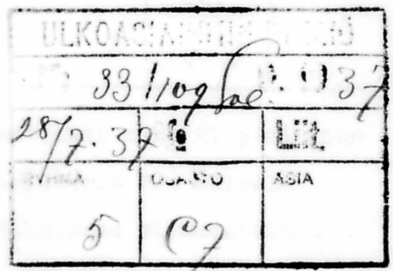


Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 23, jonka otsake on:

Puuttumattomuuskomitea.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: L. A. Snellman.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Lontoo ssa 24 p:nä heinä kuuta 1937.

Asia: Puuttumattomuuskomitea.

33/109 Lon. 1937
28/7.37
5 C7

Jaappanin täkäläisen suurlähettilään t.k. 21 p:nä järjestämillä päivällisillä Dominion-ministerin Mr. Malcolm MacDonald'in kunniaksi oli minulla tilaisuus viimemainitun kanssa keskustella Puuttumattomuuskomitean uusimmasta pulasta. Tämä on - kuten tunnettua - aiheutunut siitä, etteivät n.s. Puheenjohtajan Alakomitean jäsenet toistaiseksi ole voineet sopia siitä, onko ensiksi keskusteltava Espanjassa taistelevien vapaaehtoisten poistamisesta vaiko sodankävijöille kuuluvien oikeuksien myöntämisestä Valencian ja Salamancan hallituksille. Minun ei tarvinne erikoisesti huomauttaa, että Puuttumattomuuskomitean olemassaolo taas tuntuu vakavasti uhatulta.

Kuten oli odotettavissa Mr. MacDonald suhtautui hyvin rauhallisesti tähän uuteen pulaan - josta sekä Englannin että muidenkin maiden lehdistö on julkaissut hyvinkin huolestuneita kirjoituksia - ja sanoi pitävänsä todennäköisenä, että uusi kompromissiratkaisu kuitenkin löydetään. Jollei voida sopia keskusteltavien kysymyksien järjestyksestä, niin miksei päätettäisi keskustella niistä samanaikaisesti? Pääasia on se, hän lisäsi, että keskustelua ja siis Puuttumattomuuskomitean toimintaa pidetään hengissä eikä anneta avoimen valtojen välisen

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vastakohtaisuussuhteen syntyä. Ja ministeri viittaili siihen, että hänen mielestään on toisarvoinen kysymys mihin käytännöllisiin tuloksiin nämä keskustelut sitten saattavat johtaa.

Lounastaessani eilen Belgian suurlähettilään parooni Cartier de Marchienne'in luona otin tämän asian puheeksi Itävallan ministerin parooni von Franckenstein'in ja ulkoasiainministeriön läsnäolleen alivaltiosihteerin Sir Lancelot Oliphant'in kanssa. Ensinmainittu kysyi minulta, katsoinko Puuttumattomuuskomitean pulaa hyvin vakavaksi ja luulinko, että todellisia kansainvälisiä selkkauksia saattaisi syntyä, jos komitean toiminta ja koko puuttumattomuuspolitiikka lähitulevaisuudessa mahdollisesti luhistuisivat. Vastasin puolestani pitäväni todennäköisenä, että Englannin hallitus tulisi tekemään voitavansa avoimen valtojen välisen konfliktin estämiseksi eikä se toistaiseksi tulisi ollenkaan kokoonkutsumaan Puuttumattomuuskomiteaa, jos todellakin tuntuisi siltä, ettei kompromissia löydettäisi. Sir Lancelot Oliphant huomautti, ettei hänenkään mielestään ole syytä ottaa komitean nykyisiä vaikeuksia liian vakavalta kannalta, "jonkinlainen ratkaisu kun varmasti saavutetaan". Itävallan ministeri, hän lisäsi, voi siis levollisesti lähteä kesälomalleen: vakavia kansainvälisiä selkkauksia ei ole odotettavissa. Yhtä optimistisesti parooni Cartier de Marchienne suhtautui tähän asiaan, mutta huomautti kuitenkin, että koska Puuttumattomuuskomitean toiminta on "niin riippuvainen eri suurvalloissa kulloinkin vallitsevasta sisäpoliittisesta ilmakehästä" ja niissä harjoitetusta puoluepoliittisesta pelistä, on tietenkin mahdotonta varmuudella ennustaa mitään. Italian suurlähettiläs kreivi Grandi oli, parooni

Cartier de Marchienne lisäsi, aivan oikeassa huomauttaessaan pari päivää sitten hänelle sen seikan ensi sijassa vaikuttavan Puuttumattomuuskomitean toimintaan, että "kun Lontoossa on kaunis ilma, niin sataa Roomassa ja kun Roomassa on kaunista, niin sataa Pariisissa". Mutta hänkin luuli, että Puuttumattomuuskomitean toiminnan reorganisoimista koskevat keskustelut tulisivat vielä kauan jatkumaan, joka tietenkin olisi paljon parempi kuin että ne lopullisesti keskeytyisivät.

Suurlähettilään lausuma käsitys vastanneekin - kuten aikaisemmin usein olen Ministeriölle huomauttanut ja kuten ilmenikin Mr. MacDonald'in lausunnosta - täydellisesti Englannin hallituksen pyrkimyksiä ja periaatteellista kantaa. Käytännössä Puuttumattomuuskomitean <u>päätehtävä</u> ei suinkaan ole koettaa estää siihen liittyneiden valtojen puuttumista Espanjan sotaan, vaan niiden välisen avonaisen ristiriidan syntymistä. Ennen kaikkea on pyrittävä siihen, ettei Euroopan valtojen konsertti lakkaa soittamasta, ja jolleivat vallat voi keskenään sopia, niin on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei tätä eripuraisuutta muodollisesti ja lopullisesti todeta. Joskaan Puuttumattomuuskomitea ei ole onnistunut estämään "vapaaehtoisten" ja sotatarpeiden lähettämistä Espanjaan, niin on se kuitenkin vaikeuttanut tätä eri valtojen harjoittamaa puuttumista ja siis myöskin estänyt sitä kansainvälisen tilanteen kärjistymistä, joka olisi seurannut avonaisesta ja rajoittamattomasta interventiosta.

Englannin työväenpuolue on useampaan kertaan mitä jyrkimmin arvostellut puuttumattomuuspolitiikkaa ja vaatimalla vaatinut, että siitä heti luovuttaisiin sekä että Valencian halli-

tukselle myönnettäisiin oikeus ja mahdollisuus Englannista ja muista maista ostaa tarvitsemansa sotatarpeet. Tuntuu kuitenkin aivan varmalta, ettei nykyisen kokoomushallituksen valtava enemmistö Alahuoneessa koskaan suostu tähän, varsinkin kun se hyvin tietää, ettei työväenpuolueenkaan keskuudessa yksimielisesti kannateta puoluejohdon julkisesti julistamaa politiikkaa. Jonkun aikaa sitten lounastin Alahuoneen ravintolassa työväenpuolueen johtajan Mr. Attleen kanssa ja olin silloin huomaavinani, ettei hänkään luule mahdolliseksi toteuttaa semmoista politiikkaa. Itse asiassa voitaneen sanoa, että jos työväenpuolue yht'äkkiä tulisi valtaan, niin ei sekään uskaltaisi ajaa muuta politiikkaa kuin nykyisen hallituksen. Tämä puolue purjehtii ilmeisesti tällä hetkellä kovassa vastatuulessa - se on menettänyt melkein kaikki tänä vuonna järjestetyt täytevaalit - ja minun ymmärtääkseni ovat ne oikeassa, jotka väittävät, että nämä puolueen vastoinkäymiset osittain ovat aiheutuneet sen ajamasta Espanjan politiikasta, valitsijamassat kun todellakin ovat tuntuneet taipuvaisilta kiinnittämään ainakin jonkinlaista huomiota konservatiivisten vaalipuhujien vakuutuksiin, että "työväenpuolue haluaa sotaa". Minun mielstäni nykyinen laivastoministeri Mr. Duff Cooper oli aivan oikeassa huudahtaessaan pari päivää sitten Alahuoneessa , "ettei pienen työväenpuolueeseen kuuluvan ryhmän ulkopuolella Englannissa ole ketään, joka Espanjan vuoksi olisi valmis tarttumaan aseihin".

Olisi kuitenkin erehdys väittää, että nykyisen hallituspuolueen jäsenet katsoisivat sotaisia selkkauksia aivan mahdottomiksi, vaikkakaan toistaiseksi semmoista mahdollisuutta kyllä

pidetään perin epätodennäköisenä. Joskaan yleensä hallituksen ja hallituspuolueen keskuudessa ei luultane, että Saksa Espanjassa tavoittelee mitään muuta kuin Moskovan hallituksen ja Komintern'in vastustamista, niin on Mussolinin esiintyminen, Italian lehdistön käyttämä jyrkkä kieli ja ennen kaikkea tietenkin Italian puuttuminen Espanjaan ollut omiaan Englannissa juurruttamaan sen käsityksen, että Rooman hallitus pyrkii Espanjassa, Balearin saarilla ja Espanjan Marokossa luomaan itselleen aseman, joka vielä saattaa kehittyä vakavaksi vaaraksi Brittein valtakunnalle eivätkä Mussolinin juhlalliset vakuutukset ole voineet poistaa näitä epäilyksiä. Yleensä katsotaan Englannissa, että italialais-saksalaisessa Espanjaa koskevassa politiikassa Italia on paljon aktiivisempi kuin Saksa, mutta toiselta puolen pidetään myöskin tietenkin ensinmainittua valtaa paljon vaarattomampana kuin hra Hitlerin johtamaa valtakuntaa. Jolleivat englantilaiset - tarkoitan ensi sijassa Alahuoneen enemmistöä - niin suurella epäileväisyydellä suhtautuisi Mussolinin pyrkimyksiin, niin on todennäköistä, että Englannin hallitus jo aikoja sitten olisi kenraali Francoon nähden asettunut paljon suopeamielisemmälle kannalle ja ehkä myöntänytkin hänelle sodankävijöille kuuluvat oikeudet (belligérence). Ja juuri samasta epäluulosta Mussoliniin nähden johtuu, että hallitus katsoo välttämättömäksi vaatia "vapaaehtoisten" ainakin osittaista poistamista ennenkuin se voi ryhtyä keskustelemaan "belligérence"in myöntämisestä. Sitä paitsi on Englannin hallituksen tietenkin myöskin otettava huomioon Ranskan edut ja toivomukset, koska ranska-

lais-englantilaisen yhteistoiminnan säilyttäminen on vielä Englannin ulkopolitiikan a ja o - huolimatta kaikista Ranskan ja Neuvostovenäjän sekä muiden Itä-Euroopan valtojen välisistä sopimuksista.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5.

**OSASTO:** Cf.

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön rap. n:o 24.

Ministeri Gripenberg.

28/7 1937

5000—10—35 4281

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 3932/575.

Heinäkuun 28 p:nä 1937.

ULKOASIAINMINIS
Nº 34 109 Lm. 37
31/7.37
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 24, jonka otsake on:

Keskustelu The Mond Nickel Co.-yhtiön johtajan kanssa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Lindenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Lontoo ssa 28 p:nä heinä kuuta 19 37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
34/109 Lo. 37
31/7.37
5 C 7

Asia: Keskustelu The Mond Nickel Co.-yhtiön johtajan kanssa.

The Mond Nickel Co.-yhtiön johtaja, Alahuoneen jäsen Mr. David Owen Evans ja saman yhtiön palveluksessa oleva Mr. Pam kävivät eilen minun luonani keskustelemassa mainitun yhtiön Suomessa olevan kaivosyrityksen asioista. Mr. Evans kertoi minulle yhtiön suomalaisen asianajajan tri Söderhjelm'in hänelle tiedoittaneen, että eräs saksalainen liikemiesryhmä, jonka otaksutaan toimineen Saksan hallituksen puolesta, oli Suomen hallitukselta anonut lupaa saada määrätyillä ehdoilla harjoittaa kalastusta Petsamon ulkopuolella olevilla vesillä, johon anomukseen Suomen hallitus kuitenkin oli kieltäytynyt suostumasta. Tämä mainitun saksalaisen ryhmän kääntyminen hallituksemme puoleen, Mr. Evans jatkoi, oli omiaan huolestuttamaan The Mond Nickel Co.-yhtiön johtajia, se kun tuntui osoittavan, että Saksan hallitus sotilaspoliittisista syistä on kiinnittänyt huomionsa Petsamon alueeseen. Kaikesta päättäen Saksan hallitus katsoo mahdolliseksi, että Pohjois-Suomessa taikka Petsamon edustalla vielä saattaa syntyä sotaisia selkkauksia Neuvostovenäjän kanssa. The Mond Nickel Co.-yhtiö suunnittelee tätä nykyä sulatuslaitoksen rakentamista Kolisjoen (?) varrelle, mutta jos on pidettävä todennäköisenä taikka

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mahdollisena, että Petsamon alueesta tulisi jonkinlainen "selkkauskeskus", niin on otaksuttavissa, että yhtiö luopuu näistä suunnitelmista. Suomen hallitus on kyllä kieltäytynyt suostumasta mainitun saksalaisen ryhmän anomukseen, mutta mitä takeita on siitä, ettei jonkinlainen suomalainen yhtiö, joka sekin itseasiassa toimisi Saksan hallituksen puolesta, jättäisi hallitukselemme samanlaista anomusta? Voisiko Suomen hallitus siinäkin tapauksessa suhtautua yhtä kielteisesti näihin suunnitelmiin?

Tämä asia, Mr. Evans huomautti edelleen, on hänen yhtiölleen niin tärkeä, että hän oli siitä keskustellut Foreign Office'n kanssa. Hän "otaksui" ministeriön jo kääntyneen Englannin Helsingissä olevan ministerin puoleen kehoittaen häntä hankkkimaan tietoja mitä Suomen virallisissa piireissä tästä asiasta arvellaan ja varsinkin mille kannalle Suomen hallitus asettuisi, jos esim. joku Suomen kansalainen Petsamon alueella koettaisi ryhtyä toimenpiteihin, joiden tarkoituksena ilmeisesti olisi edistää Saksan hallituksen pyrkimyksiä. Lopuksi Mr. Evans pyysi minua ilmoittamaan mitä minä tästä asiasta tiedän.

Vastasin, etten tästä asiasta ollut Ulkoasiainministeriöltä vastaanottanut minkäänlaisia tietoja enkä siis uskaltanut lausua mitään mielipidettä Saksan mahdollisista Petsamon aluetta koskevista suunnitelmista. Omasta puolestani olen kyllä vakuutettu siitä, että Suomen hallitus tulee tarkoin pitämään huolta siitä, ettei Petsamon alueella mitään tapahdu taikka tehdä, joka saattaisi vaarantaa Suomen puolueettomuuden. Mr. Evans'in pyynnöstä lupasin myöskin tiedoittaa Ulkoasiainministeriölle, että hän ja Mr. Pam olivat käyneet minun luonani sekä mitä he olivat minulle esittäneet.

Mainittakoon vielä, että Mr. Pam sanoi tulevansa ensi elokuun lopussa lähtemään Suomeen kahdeksi taikka kolmeksi viikoksi, jolloin hän tässä asiassa tulee asettumaan yhteyteen Suomen viranomaisten kanssa.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Sirpenberg

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 25.

V.a. Asioimhoitaja Seppälä.

6/8 1937

1000—7—37. 3448

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 6000-588

Elokuun 7 p. 1937.

ULKOASIAINMINISTERI
35/109 D. 37
9/8.37
OSASTO ASIA
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no.25, jonka otsake on:

Englanti ja kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioituksen i vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Seppänen

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i ,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Lontoo ssa 6 p:nä ~~mmmmä~~ elokuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
35/109 Pol. D. 19 37
9/8.37
OSASTO ASIA
5 C7

Asia: Englanti ja kansainvälinen tilanne.

Parlamentin istuntokauden päättyessä viime viikon lopulla ja Lontoon yleisen "holiday"-kauden alkaessa oli selvästi havaittavissa, että täällä, kaikista avoimina olevista ristiriidoista huolimatta uskottiin, ettei lähimmässä tulevaisuudessa tulisi suurempia kansainvälisiä ristiriitoja puhkeamaan. Mr. Edenin edellisellä viikolla parlamentissa Foreign Officen menoarvion käsittelyn yhteydessä pitämästä laajasta ulkopoliittista tilannetta valaisevasta puheesta ilmeni myöskin, että hallitus katsoi yleisen tilanteen Euroopassa parantuneen, sillä hän päätti puheensa seuraavin sanoin: - "minä seison nyt tällä puhujalavalla mielessäni suurempi määrä toivoa, kuin mihin oli mahdollisuutta vuosi sitten, että Euroopan kansat tulevat nyt sopimaan riitansa ja että rauha tulee säilymään". Puhetta seurannut lyhyt aika on osoittanut tämän optimismin oikeutetuksi "vaikkakin kansainvälisen epäluulon taakka edelleenkin on raskas", niinkuin Mr. Eden myös puheessaan totesi.

Alkaaksemme yksityiskohtaisen tilanteen tarkastelun Saksasta, joka kieltämättä on täkäläisenkin käsityksen mukaan Englannin turvallisuuden kannalta vaarallisin uhka, niin on todettava, että ei ole mitään merkkejä havaittavissa siitä, että se latentti epäluulo, jota Saksaa kohtaan täällä tunnetaan olisi vähentynyt. Se näyttää olevan pysyvää

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

laatua, jota ei ainakaan hra von Ribbentrop'in toiminta täällä ollut ole omiaan vähentämään. Sensijaan tämä epäluulo vaihtelee ilmenemistavassaan, puhjeten julkisuudessa aika ajoittain voimakkaana, niinkuin "Deutschlandin" ja "Leipzigin" tapausten yhteydessä, painuakseen taas latenttiin olotilaansa, kunnes seuraava aihe ilmenee. Jos siis tarkastaa Englannin ja Saksan suhteiden kehitystä näiden olotilojen vaihtelujen pohjalta, niin on todettava, että mainitun kahden tapauksen aiheuttamat häiriöt niiden nopean selvittämisen takia verrattain pian häipyivät. Myöskin on Saksan sopuisampi esiintyminen Englannin hallituksen Espanjan kysymyksessä tekemään ehdotukseen nähden ollut omiaan vaikuttamaan rauhoittavasti. Samaan suuntaan eivät ole voineet kaikesta huolimatta olla vaikuttamatta ainakin virallisissa piireissä myöskin Saksan ja Venäjän kanssa hiljakkoin solmitut laivastosopimukset. Kun ei myöskään siirtomaavaatimuksia ole Saksan taholta viime aikoina mainittavammin "huudettu julki", niin näyttää mieliala Saksaan nähden asettuneen tasapainotilaansa lyhytaikaisista häiriöistä huolimatta.

Jos taasen tarkastaa Englannin oman aseman kehitystä Saksaan verrattuna niin ei voi olla toteamatta, että se on vahvistunut. Englannin ja Ranskan yhteistyö on yhtä luja ja kiinteä kuin konsanaan. Huhtikuussa saatiin lisäksi kolmen naapuruksen Englannin, Saksan ja Ranskan välillä olevan "rajakiven", Belgian, asema määrätyksi tavalla, johonka kaikki, Saksakin, tyytyivät. Yleinen mielipide Yhdysvalloissa, jopa sen viralliset edustajatkin, ovat antaneet diktatuurivaltioiden sapelinkalistuksen johdosta selvästi ymmärtää, että ne antavat jos rauhaa häiritään, muodossa tai toisessa, tukensa Englannille. Muistettakoon vain suurlähettiläs Binghamin joku aika sitten Lontoossa pitämää puhetta, joka oli selvä varoitus tähän suuntaan.

Nämä tosiseikat sekä Englannin uudelleenvarustautumisen nopea edistyminen ovat antaneet Englannille turvallisuuden tunteen, sekä toisaalta myös vaikuttanut varoittavasti vastapuoleen.

Tämä olkoon sanottu nimenomaan Saksaan nähden, vaikka viimemainitut argumentit kieltämättä painavat myöskin Berliinin-Rooman akselin toisessa päässä s.o. suhteissa Italiaan. Välimeren kysymys on kuitenkin ollut täällä jatkuvan huomion ja huolestumisen aiheena. Mussolinin uhitteleva esiintyminen sekä puheessa että kirjoitetussa sanassa, Englannin vastainen radiopropagansa Välimeren alueella, italialaisten tarrautuminen kiinni Balearien saariin, italialaisten sotajoukkojen liikehtimiset Afrikan pohjoisrannikolla ja Gibraltarin linnoituksen vastaisen rannan tykistöpatterien vahvistaminen, - sekä ennen kaikkea Espanjan kansalaissota, jonka ratkaisusta ei ole vielä kään mitään tietoa, oli tehnyt tilanteen Välimerellä, brittiläisen imperiumin tärkeimmällä valtaväylällä, erittäin epävarmaksi ja uhatulta näyttäväksi. Edellämainitut vaaramomentit olivat käsiteltävänä alussamainitsemassani parlamenttikeskustelussa. Huomautettuaan puheessaan, että Välimerellä, jos halutaan sovussa elää, riittää tilaa kaikille, Mr. Eden määritteli Englannin Välimeren piirin politiikan sanomalla, että samalla kuin Englanti haluaa elää rauhassa naapuriensa kanssa Välimerellä, se tulee puolustamaan omia oikeuksiaan tahtomatta muiden oikeuksia loukata. Samalla kun hän totesi, että sama tulee olemaan asianlaita Punaisella merellä hän lisäsi: " On ollut sinä ja on nykyäänkin Britannian suurin intressi, ettei mikään suurvalta asetu Punaisen meren itärannikolle. Minun on tuskin tarpeellista lisätä, että tämä ei koske meitä itseämme vähemmän kuin muita."

Edelläkosketellun Mr. Edenin sovittelevan mutta samalla selvästanaisen puheen ilmoitetaan antaneen Mussolinille aiheen ryhtyä aloit-

teeseen italialais-englantilaisten ristiriitojen selvittämiseksi. Tämä tapahtui kuten tunnettua siten, että suurlähettiläs Grandi viime lauantaina kävi keskustelemassa Mr. Chamberlain'in kanssa, jota seurasi viimemainitun ja Mussolinin välinen kirjeenvaihto. Täkäläisissä diplomaattipiireissä kerrotaan myöskin, että Mussolini joku aika sitten olisi kääntynyt Saksan puoleen tiedustellen sitoutuuko se asettumaan Italian puolelle jos sota Englannin kanssa syttyisi Välimerellä, saaden kieltävän vastauksen. Tämä tosiseikka olisi antanut Mussolinille aiheen kääntää politiikkansa ja ryhtyä sovitteluihin Englannin kanssa. Tahtomatta lausua mitään viimemainitun väitteen todenperäisyydestä huomautan vain, että täällä liikkunut huhu siitä, että Leipzig'iä torpedoinut vedenalainen ei olluthaan espanjalainen vaan italialainen, josta ministeri Gripenberg mainitsi raportissaan no.19, on omiaan tukemaan tätä väitettä. Onhan nimittäin selvää, ettei näin uhkarohkeaan tekoon voitaisi ryhtyä, elleivät todella suuret arvot olisi kysymyksessä !

Luonnollista on, että tämän välienselvittelyn aloittaminen, onpa aloite tapahtunut missä merkeissä tahansa, on herättänyt täällä laajoissa piireissä jo nyt tyydytystä, vaikka muuta käytännöllistä tulosta ei olekaan vielä saavutettu kuin ennen kruunajaisjuhlia poiskutsuttujen italialaisten sanomalehtien kirjeenvaihtajien palaaminen Lontooseen. Mitä tapahtuneen kkrjeenvaihdon sisältöön, jota ei ole julkaistu, tulee, niin on se ollut aivan ylimalkainen eikä ole voinut sisältää mitään yksityiskohtaisempia ehdotuksia Välimeren etupiirien järjestämiseksi, tästä tuntuvat täällä kaikki olevan yksimielisiä. Todennäköisesti on sinoastaan annettu molemminpuolisia vakuutuksia rauhantahdosta sekä siitä, että Englannin ja Italian välinen viime tammikuussa solmittu, mutta välillä "unhoon painunut" Välimerta koskeva

sopimus katsotaan molemminpuolisesti voimassaolevaksi. Lisäksi lienee Mussolini antanut Englannin kannalta erinomaisen tärkeän vakuutuksen, ettei Italia tavoittele Espanjassa mitään aluevaltauksia. Varmuutta ei ole siitä, onko kirjeenvaihdossa suoranaisesti kosketeltu Abessiinian valtausta koskevaa kysymystä. Italialaisissa sanomalehtikomentaareissa sekä Italian täkäläisen suurelähetystön näinä päivinä antamassa sanomalehtilausunnossa kuitenkin selvästi sanotaan, että Abessiinian kysymyksen ratkaisulle tullaan panemaan erityinen paino. Toisaalta kuitenkin on huomautettu, ettei tämän kysymyksen ratkaisu tule olemaan selvittelyn ehdoton edellytys. Entuudestaan on tunnettua, että Mr. Chamberlain käytännöllisenä politiikkona haluaisi saada Abessiinian kysymyksen pois päiväjärjestyksestä, koska se käytännöllisesti katsoen, hyödyttämättä mitään, on esteenä englantilais-italialaisessa menestyksellisessä politiikassa. Samaten Mr. Eden, kun häneltä hiljakkoin parlamentissa tiukattiin lupausta, että hallitus ei parlamentin hajalla ollessa tunnusta Abessiinian valtausta, vastasi kiertäen selittämällä, että Abessiinian tunnustamisesta ei päätä Englannin hallitus vaan Kansainliitto, jotenka mitään lupauksia ei voida antaa. Varmalta nyt joka tapauksessa näyttää, että Abessiinian tunnustaminen tulee syksyllä vakavasti esille, ellei uusia erimielisyyksiä satu Englannin ja Italian välillä. Mitä tulee lopullisiin nyt aloitetulla pohjalla suunniteltuihin käytännöllisiin neuvotteluihin, niin siirtynevät ne syksyyn, todennäköisesti lokakuuhun, jolloin Kansainliittokin on ehtinyt olla koolla ja ehkä Abessiinian kysymys saatu ratkaisuunsa. Varmaa kuitenkin on, ettei Italian ja Englannin välisiä ristiriitoja suinkaan selvitetä käden käänteessä vaan tulee se vaatimaan aikaa ja neuvotteluja. Tämä on myöskin Foreign Officen käsitys.

Myöhemmin myöskin on nähtävissä, mitä englantilais-italialainen yhteisymmärrys, jos se saavutetaan, vaikuttaa Rooman - Berliinin

akseliin. Jos todella jännitys Välimerellä saataisiin laukeamaan ja kun Espanjan sota kerran lakkaa, sillä joskushan senkin on lakattava, silloin Italian esiintyminen Keski Euroopassa varmaankin saa uusia muotoja, jotka voivat painaa "vääräksi" tämän kuuluisan "akselin."

Espanjan sisällissota kuitenkin jatkuu ilman, että mitään merkkejä sen lopusta näkyisi. Puuttumattomuuskomitean toiminta on joutunut täydellisesti kuolleeseen pisteeseen sen johdosta, että Neuvostoliitto on kieltäytynyt tunnustamasta sotaakäyvän oikeuksia kenraali Francon joukoille. Todellisuudessa ei kuitenkaan Puuttumattomuuskomiteassa ole mainitusta asiasta vain kaksi mielipidettä vaan kolme s.o. Venäjän, joka ei suostu sotaakäyvän oikeutta kenr. Francolle myöntämään, Saksa, Italia ja Portugali, jotka katsovat että tämä oikeus olisi myönnettävä ennen vapaaehtoisten poiskutsumista ja vihdoin kolmanneksi Englanti, Ranska y.m., jotka katsovat, että p.o. oikeus voidaan myöntää vasta kun vapaaehtoisten poiskutsuminen on saavuttanut olellisen laajuuden. Huomioonottamalla tämän onkin siis todettava, että ei suunnitelma suinkaan vielä pääsisi edistymään vaikka tehdyissä yrityksissä taivuttaa Neuvostoliitto jyrkästä kannastaan onnistuttaisiin, sillä sitten olisivat vastassa Saksan ja Italian muista eroavat kannat.

Tämänpäiväisessä Puuttumattomuuskomitean alakomitean kokouksessa on kuitenkin ilmennyt, ettei Venäjä suostu muuttamaan kantaansa jotenka kokous päätettiin uudelleen lykätä toistaiseksi. Puheenjohtajan lausunnosta ilmenee, että hänkin katsoo, ettei Englannin suunnitelman pohjalla voida päästä eteenpäin. Sensijaan on annettu Valvontaneuvoston puheenjohtajan ja sihteerin tehtäväksi tutkia mitenkä valvonta tähän saakka on kehittynyt ja voitaisiinko

nykyistä valvontaa tehostaa. Tämän tutkimuksen arvellaan kestävän pari viikkoa, ja täten on jälleen Puuttumattomuuspolitiikan lopullinen luhistuminen saatu lykätyksi joksikin aikaa. Viimemainittu järjestely on uusi todiste siitä, että katsotaan olevan tärkeintä pitää Puuttumattomuuskomitea hengissä vaikk'ei mitään voidakaan aikaansaada. Jo nyt on käytäntö myöskin osoittanut, että tämä, kaikesta järjestelmään kohdistetusta kritiikistä huolimatta, on ollut tärkeä keino yleisten kansainvälisten selkkauksien välttämiseksi. Huomattavalta osaltaan on myöskin Puuttumattomuuskomitean olemassaolon ansiota, että Espanjan kysymystä myöskin Euroopan rauhan tulevaisuuden kannalta voidaan nyt katsoa paljon rauhallisemmin kuin aikaisemmin.

Mielenkiintoista on ollut panna merkille kaukaisessa idässä syttyneen jaappanilais-kiinalaisen selkkauksen yhteydessä mitenkä Euroopan vanhat jäljittelijät jaappanilaiset jo lainaavat eurooppalaisen poliittisen terminologiankin edesottamuksiensa peitteeksi. Jaappanilaisethan selittävät nyt, samoin kuin Espanjassa intervenioivat vallat, ryhtyneensä hävittämään kommunismia Kiinasta. Voimatta tässä ryhtyä laajemmalti selvittelemään tämän selkkauksen syitä, joista on vaikea saada Euroopasta käsin selvitystä pyydän vain lyhyesti saada seuraavassa esittää ne tiedot suurvaltojen suhtautumisesta tähän asiaan, jotka sain keskustellessani eilen Foreign Officessa Kaukaisen Idän departementin päällikön Mr. Orden ja saman departementin sihteerin, Mr. T.Hendersonin kanssa. Mainituilla herroilla tuntui olevan se käsitys, ettei kumpikaan riitapuoli ole varsinaisesti selkkausta halunnut. Kiinassa levinnyt jaappanilaisvastainen propagandatoiminta on kuitenkin pakoittanut Jaappanin toimenpiteisiin kaupallisten ja muiden etujensa sekä kansalaistensa hengen turvaamiseksi. Kysyä vain sopii onko Jaappanin nyt omaksuma

sotilasvaltiolle tosin ominainen menettelytapa, todella pysyviin tuloksiin vievä. Tämä kyllä Japanissakin ymmärretään ainakin poliittisissa piireissä, jotenka neuvotteluille ovat vielä ovet avoinna. Toisaalta on kuitenkin toistaiseksi mahdotonta sanoa minkä käänteen asia saa, koska molemmin puolin parhaillaan valmistaudutaan yhteenottoon kuumeisella kiireellä. Mitä Englantiin, Yhdysvaltoihin ja Ranskaan tulee niin ovat ne toistaiseksi tyytyneet vain tekemään diplomaattisia esityksiä tarjoten apuaan riidan selvittämiseksi rauhanomaista tietä. Mr. Orden puhe e sta sain sen käsityksen, että Englannin hallitus tapansa mukaan on odottavalla kannalla ja näkisi kernaammin, että asianomaiset itse selvittäisivät keskenään välinsä, jotenka siis ainakaan lähiaikoina ei Englannin aktiivinen puuttuminen tähän asiaan ole todennäköisesti odotettavissa. Eräällä lounaalla kerrottiin minulle Hollannin asiainhoitajan tiedusteltuleen Yhdysvaltojen täkäläiseltä suurlähettiläältä hänen maansa suhtautumista selkkaukseen saaden vastaukseksi, etteivät Yhdysvallatkaan toistaiseksi tule asiaan puuttumaan.

V.a. asiainhoitaja: Rafael Heporauta

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** S

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 26.

v.a. Asiainhoitaja Seppälä

17/8 1937

1000—7—37. 3448

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 6049 - 702.

Elokuun 13 p.1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
36 /109 Sal. 1937.
18/8 - 37
OSASTO ASIA
5 C7

Herra M i n i s t e r i ,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no. 26, jonka otsake on:

Englantilais-saksalainen sanomalehtiselkkaus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Sypyrän

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf Holsti,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

Lontoo ssa 13 p:nä elo - kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
36/109 Sal. 37.
18/8-37
LIK
ASIA
5 C 7

Asia: Englantilais-saksalainen sanomalehtiselkkaus.

Tasapainotila, jonka viime raportissani totesin toistaiseksi saavutetun Englannin ja Saksan välisessä suhtautumisessa, on taasen tullut ikävällä tavalla häirityksi. Epäluulo saksalaisia kohtaan on saanut uuden yllykeargumentin ja yleinen mielipide on noussut paheksumaan Saksan hallituksen ulkomaisten lehtien kirjeenvaihtajiin kohdistamaa kontrollipolitiikkaa. Kuten tunnettua, sai selkkaus alkunsa siitä, että kolme saksalaista sanomalehtiedustajaa noin viikko sitten määrättiin poistumaan Englannista. Kun Saksan täällä olevan asianhoitajan tätä määräystä vastaan tekemät démarche't eivät auttaneet, niin vastasi Saksan hallitus määräämällä "The Times" - lehden monivuotisen Berliinin-kirjeenvaihtajan Norman Ebbutt'in poistumaan maasta. Samalla alkoi Saksan sanomalehdistö voimakkaan kampanjan ei ainoastaan Mr. Ebbutt'ia vaan myös muita, toistaiseksi nimeltä mainitsemattomia ulkomaalaisten lehtien edustajia vastaan, jotka ovat muka levittäneet Saksasta vääriä tietoja.

Jos kyseessä olisi ollut molemminpuolisesti ainoastaan sanomalehtikirjoittelu, niin asia ansaitsisi vain tulla muistiin merkityksi mainittujen miesten henkilökohtaisen toiminnan tilille. Esilläoleva selkkaus ansainnee kuitenkin laajempaa

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

käsittelyä, koska sen yhteydessä ovat myös paljastuneet natsijärjestelmän Englannissa olevien edustajien eräät menettelytavat.

Niinkuin jo on yleisesti tunnettua, on kaikkiin maihin, missä saksalaisia asuu, järjestetty heidän keskuuteensa natsipuolueen osasto, joka toimii sekä sisäiseen järjestykseen että mahdollisuuksien mukaan myös ulkonaisiin muotoihin nähden, saman führer-prinsiipin ja natsitapojen mukaan kuin osastot kotimaassa. Nämä osastot samalla kuin ne ovat kehittäneet tarkan urkintajärjestelmän kaikkien saksalaisten toiminnan silmälläpitämiseksi, harjoittavat voimakasta painostusta pakoittaakseen kaikki saksalaiset niiden jäseniksi. Tällainen, useampia satoja jäseniä käsittävä osasto toimii myös Lontoossa ja lienee yksi karkoitetuista "sanomalehtimiehistä", hra von Langen, ollut sen johtaja. Lontoon osaston toiminta näyttää edellämainittujen menettelytapojen noudattamisessa menneen erikoisen pitkälle. Poliisin tietoon on täällä tullut, että suoranaista pakotusta ja vainoa on harjoitettu, m.m. jotta saataisiin jäsenet käymään kokouksissa ja säännöllisesti toimittamaan osastolle raportteja näkemistään ja kuulemistaan. Niinpä ovat korkeat, täällä olevat natsiherrat järjestäneet niin, että työlupa niiltä täällä työskenteleviltä saksalaisilta on evätty, jotka ovat järjestelmää vastaan niskuroineet. Lisäksi on heille uhattu järjestää ikävyyksiä kun he palaavat kotimaahan. Kun tämä toiminta tuli Lontoon poliisin tietoon päätti se tehdä siitä perusteellisen lopun, sillä tänään kuuluu annetun lisää karkoitusmääräyksiä. Poliisin salai-

suutena on, onko osasto myöskin harjoittanut suoranaista vakoilutoimintaa. Siitä Lontoon lehdet tapansa mukaan vaikenevat, mutta ne eivät ole kuitenkaan voineet olla toteamatta, että saksalaisten n.s. sanomalehtimiesten lukumäärä Lontoossa on hämmästyttävän suuri ja että useat heistä harrastavat kaikkea muuta kuin artikkelien kirjoittamista. Näin kuuluu olleen myös kolmen alussamainitun herran laita.

Lontoon lehdet ovatkin selvästi todenneet, että mainitut kolme saksalaista on karkoitettu Englannista, ei heidän sanomalehtitoimintansa, vaan heidän poliittisen vehkeilynsä takia, jonka poliisi on saanut täysin selville. Sensijaan on virallisesti ilmoitettu, että "Times'in" edustajalle on annettu karkoitusmääräys sentähden, ettei hän aina ole voinut lähettää lehdelleen tietoja, jotka olisivat olleet Saksan hallituksen mieliksi. Todeten tämän, ovat täkäläiset lehdet jyrkästi ja yksimielisesti tuominneet Saksan hallituksen menettelyn, huomauttamalla, että sanomalehdistö Englannissa, jossa jokainen saa sanoa vapaasti mielipiteensä, ei tule alistumaan Saksan pakkojärjestelmään. Poikkeuksen tästä yksimielisestä kannasta teki ainoastaan eilinen "Daily Mail", joka pääkirjoituksessaan asettui Saksaa ymmärtävälle kannalle todeten, että monet englantilaisetkin sanomalehtimiehet ovat kirjoittaneet vääristeltyjä tietoja Saksan oloista vahingoittaen siten vaarallisella tavalla Englannin ja Saksan suhteita. Tämä yksinäinen mielenilmaisu ei ole kuitenkaan voinut vähentää sitä vahingollista vaikutusta, jonka puheenaoleva selkkaus ja sen johdosta parhaillaan käynnissä oleva sanomalehtikampanja on

jälleen tehnyt englantilais-saksalaisiin suhteisiin.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Leppänen

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Londonissa olevan lähetystön raportti n:o 27.

v.s. Asiainhoitaja Seppälä

29/8 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Elokuun 31 p. 1937.

Nº 6152 - 712.

ULKOASIAINMINISTERI

37 /109 Tal. 37.

2/9-37 Nº

OSASTO

5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no. 27, jonka otsake on:

Englanti ja kansainvälinen tilanne II.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja: Rafael Seppälä

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri. Rudolf Holsti,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Lontoo ssa 29 p:nä elo kuuta 19 37.

37 / 109 Sal. 37.

2/9-37

Asia: Englanti ja kansainvälinen tilanne II.

5 C7

Toiveet siitä, että Kaukaisen Idän selkkaus voitaisiin saada rauhanomaiseen ratkaisuun, ovat täällä kokonaan häipymässä. Vaikkakin Mr. Chamberlainin, Mr. Edenin ja lordi Halifaxin tällä viikolla pitämän kokouksen johdosta annetussa kommunikeassa tervehditäänkin ilolla Mr. Cordell Hullin uutta vetoomusta Jaappaniin ja Kiinaan, että ne keskeyttäisivät vihollisuutensa, niin ymmärretään kuitenkin, ettei tämänlaisista toimenpiteistä enään voida tuloksia odottaa. Jaappanin kehittämien sotavoimien laajuus ja sen piittaamattomuus puolueettomienkin valtojen eduista Kiinassa paljastavat kaikkien nähtäviksi yhä selvemmin Jaappanin järkkymättömän tarkoitusperän saattaa "Kiina polvilleen", niinkuin on kerrottu Jaappanin pääministerin sanoneen. Eivätpä edes ulkopuolisten valtojen yritykset Shanghain kansainvälisen alueen eliminoimiseksi pois sotatoimien piiristä näytä johtavan tulokseen, koska Jaappani ei tahdo prestiisisyistä, niinkuin se on ilmoittanut, jättää kansalaisiansa vieraiden valtioiden sotaväen turviin.

Tästä kaikesta aiheutuvan pessimismin havaitsin selvästi, kun tänään olin keskusteluissa Foreign Officen virkamiesten kanssa. Mr. T.Henderson, joka toimii kaukaisen Idän osastolla,

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kertoi minulle Foreign Officessa oltavan sitä mieltä, että Jaappani haluaa pysyttää sotaväkensä kansainvälisellä alueella nimenomaan hankkiakseen nykyisen tilanteen turvin itselleen siellä entistä suuremman määräämisvallan, jota se ei ole voinut, tekemistään yrityksistä huolimatta, aikaisemmin rauhanomaisilla keinoilla saavuttaa. Jaappani yritti nimittäin noin vuosi sitten vaalien kautta saada nykyisen 5 jäsenensä lisäksi uusia jäseniä alueen hallitukseen, mutta muiden kansallisuuksien yhteisvastustuksesta yritys epäonnistui. Nyt sensijaan jaappanilaiset vastalauseista välittämättä ovat ilman muuta vallanneet Shanghaissa m.m. englantilaisten kiinteätäkin omaisuutta. Tämän ohella ovat jaappanilaiset aloittamillaan sotatoimilla tuottaneet Englannille ei ainoastaan Shanghaissa vaan koko Kiinan kaupan alalla tavatonta vahinkoa niin, että kokonaistappiot Englannin osalta jo arvioidaan 30 miljoonaksi punnaksi. Kertojani lisäsi, että nämä tosiseikat sekä englantilaisten saamat kokemukset jaappanilaisten menettelytavoista heidän aikaisemmin valtaamillaan Kiinan alueilla asettavat Jaappanin ilmoitukset siitä, ettei se muka halua vahingoittaa sotatoimillaan muiden valtioiden etuja ja kaupankäyntiä Kiinan kanssa, aivan päinvastaiseen valoon. Manshukuo'ssa ja valtaamassaan Pohjois-Kiinassa ovat jaappanilaiset jo aikaisemmin kaikin tavoin koettaneet vaikeuttaa m.m. englantilaisten yksityisten ja yhtiöiden liiketoimintaa. Niinpä eräällä laajalla alueella, jossa toimi englantilainen öljy-yhtiö, saatettiin voimaan öljymonopooli jotta mainittu yhtiö saataisiin pakotetuksi lopettamaan siellä toimintansa. Vielä tuhoisampaa on ollut se järjestelmällinen vaino, jonka jaappanilaiset ovat kohdistaneet englantilaisten yh-

tiöiden palveluksessa oleviin kiinalaisiin. Heitä on mitään syytä ilmoittamatta sulettu kuukausiksi vankiloihin ja pahoinpidelty sillä seurauksella, että kiinalaiset ovat alkaneet pelätä antautua englantilaisten palvelukseen. Samoja menettelytapoja tulevat jaappanilaiset luonnollisesti seuraamaan uusilla valtaamillaan Kiinan alueilla, arveli Mr. Henderson lopuksi.

Tähän taustaan on meidän vielä lisättävä Jaappanin, Kiinan rannikolla julistama saarto, joka ulottuu Shanghaista jokseenkin Hongkongiin saakka. Vaikkakin jaappanilaiset ovat selittäneet saarron koskevan vain kiinalaisia laivoja, niin merkitsee se kuitenkin rauhallisen kaupankäynnin täydellistä keskeytymistä tälläkin osalla Kiinan rannikkoa sekä myös suurta häiriötä kansainväliselle kaupalle.

Suoranainen, mitä raskainta laatua oleva loukkaus on ollut Englannin arvovallalle vastikään sattunut Englannin Kiinan-suurlähettiläästeen ja hänen seurueeseensa jaappanilaisista sotilaskoneista kohdistettu ammunta, jossa, kuten tunnettua, suurlähettiläs haavoittui. Tämä tapaus käsitettiin kyllä alunperin täälläkin erehdykseksi jaappanilaisten taholta, mutta ei ole voitu olla panematta merkille niitä tekaistuja ja osaksi suorastaan haavoittunutta suurlähettiläästä loukkaavia selityksiä, joita jaappanilaiset yrittivät tapahtumasta levittää puolustukseksseen. Samoin ei voinut jäädä huomaamatta se hitaus jota Jaappanin taholta osoitettiin, ennenkuin edes muodollinen valittelu Lontoossa esitettiin.

Kaikkia näitä tosiasioita ja tapahtumia on mielenkiintoista verrata siihen, mitä Englanti puolestaan on tehnyt etu-

jensa suojaamiseksi ja tilanteen pelastamiseksi Kiinassa. Tähän mennessä on ryhdytty seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Diplomaattisiin demarcheihin - yhdessä Yhdysvaltojen ja Ranskan kanssa - riidan saattamiseksi rauhanomaiseen ratkaisuun.

2. Vastalauseiden esittämiseen brittiläisten henkeä ja omaisuutta koskeneiden loukkausten johdosta.

3. On ehdotettu - yhdessä Yhdysvaltojen y.m. kanssa - Shanghain kansainvälisen alueen eliminoimista sotatoimien piiristä siten, että jaappanilainen ja kiinalainen sotaväki poistettaisiin alueelta ja että alue jätettäisiin puolueettomien sotavoimien valvontaan.

4. sekä sotilaallisiin toimenpiteisiin kiinalaisten aseistettujen joukkojen tunkeutumisen estämiseksi kansainväliselle alueelle.

5. Naisten ja lasten evakuoimiseen Shanghaista, jossa yhteydessä Englannin hallitus samalla on ilmoittanut, että enempään evakuointiin ei tulla ryhtymään.

6. Englanti on lisäksi ilmoittamut Jaappanin ja Kiinan hallituksille, että se tulee pitämään viimemainitut hallitukset vastuullisina sodan johdosta tapahtuvasta jokaisesta brittiläisen hengen ja omaisuuden menetyksestä ja että korvaus tullaan vaatimaan kaikesta vallatusta omaisuudesta ja sitä kohdanneesta vahingosta.

7. Suurlähettilään ampumisen johdosta Englanti lisäksi vaatii: Jaappanin hallituksen muodollista anteeksipyyntöä Englannin hallitukselta, hyökkäykseen syyllisten rankaisemista ja vakuutusta siitä, että jaappanilaiset viranomaiset ryhtyvät

tarpeellisiin toimenpiteisiin jotteivät tämänlaiset tapaukset uudistu. Merkillepantavaa tässä yhteydessä on, että Englannin hallitus ei vaadi rahallista hyvitystä Suurlähettiläälle, niinkuin aluksi lienee ollut tarkoitus, vaan perustaa noottinsa ensikädessä siihen, että siviilihenkilöiden ampuminen taistelualueella ja vielä suuremmalla syyllä sen ulkopuolella, on kansainvälisen oikeuden mukaan rikos, josta syylliset ansaitsevat tulla rangaistuiksi.

Ylempänämainitut kuusi ensimmäistä kohtaa osoittavat selvästi sen, kuinka vaatimattomiin toimenpiteisiin ja hillittyyn politiikkaan Englannin on ollut tyydyttävä etujensa suojaamiseksi kaukaisessa idässä. Jaappanin taipumattomuus näidenkin toimenpiteiden edessä antaa meille selvän todistuksen samalla siitä, kuinka täydellisesti voimasuhteet Idässä verrattuna tämän vuosisadan alkuaikaan ovat muuttuneet sekä kuinka vaikeaksi saattaa nykyisissä olosuhteissa muodostua Englannille puolustaa oikeuksiaan laajan imperiuminsa etäisimmillä kolkilla. -

Syyksi Englannin nykyisen politiikan "heikkouteen", josta oppositio kernaasti hallitusta syyttää, on tahdottu katsoa sitä seikkaa, että Englanti ei ole vielä kyllin varustautunut voidakseen ryhtyä Kauko-Idässä voimakkaampaan politiikkaan etujensa suojaamiseksi. Tämä on kyllä ehkä yksi syy, mutta ei suinkaan pääsyy Englannin nykyiseen varovaiseen politiikkaan. Pääsyynä siihen sensijaan on nykyinen tilanne Euroopassa, joka ei salli Englannin jakaa voimiaan kahtia ilman, että siitä koituisi mitä suurinta vaaraa sekä emämaalle että imperiumin eduille eri puolilla maailmaa. Ajateltakoon vain minkälaiseksi Euroopan tasapaino muodostuisi jos

Englanti yksin, tai vaikkapa yhdessä Ranskan kanssa, ryhtyisi Kiinassa aseelliseen etujensa puolustamiseen, joka välttämättömyyden pakosta merkitsisi yhteenottoa Jaappanin kanssa. Tällöinhän olisi, vaikka Englanti ja Ranska yhdessä siihen ryhtyisivät, niiden siirrettävä ainakin laivastostaan ja lentovoimistaan suurin osa Tyynellemerelle. Samanaikaisesti jäisi Saksalle ja Italialle vapaat toimintamahdollisuudet ei ainoastaan Euroopassa ja Välimeren piirissä vaan myös Afrikassa. Tämä olisi tilaisuus jota ne varmastikaan eivät jättäisi käyttämättä. - Yhdysvaltoja taasen ei voida saada aseellisesti Kiinan selkkaukseen puuttumaan. Sen ovat sekä Yhdysvaltojen poliitikot että yleinen mielipide selvästi tuoneet julki. Foreign Office, joka luonnollisesti on tämän asiaintilan alunperin ymmärtänyt, suhtautuu sentähden rauhallisesti opposition väitteisiin Englannin ulkopolitiikan "heikkoudesta". Tiedetään näet varmuudella, että arvostelijat eivät voi esittää mitään ohjelmaa "vahvemmaksi" politiikaksi, joka ei nykyistä vielä enemmän vaarantaisi imperiumin etuja ja turvallisuutta.

Mitä tulee Venäjän mahdolliseen sekaantumiseen puheenaolevaan selkkaukseen, niin tunnutaan Foreign Officessa oltavan sitä mieltä, että Neuvostoliitto tulee välttämään suoranaista sekaantumista siihen. Tämän katsotaan johtuvan ennen kaikkea Saksan pelosta, koska ei ole tiedossa kuinka laajoja sitoumuksia saksalais-jaappanilaisen kommunismin vastustamissopimuksen yhteydessä on tehty. Lisäksi katsotaan Venäjän olevan sisäisesti liian heikon, jotta se voisi antautua alttiiksi vaaralle joutua sotaan sekä idässä että

lännessä. Samalla pidetään kuitenkin täysin varmana, että Venäjä kaikilla mahdollisilla tavoilla tulee tukemaan Kiinan sodankäyntiä aiheuttaakseen toisaalta Jaappanille mahdollisimman suuria menetyksiä sekä voittaakseen toisaalta suosiota ja jalansijaa kiinalaisten keskuudessa. Näitä tarkoitusperiä tavoittelee myöskin juuri nyt, taistelujen aikana, solmittu venäläis-jaappanilainen hyökkäämättömyyssopimus, joka, samalla kuin se on vastaveto ylempänämainitulle saksalais-jaappanilaiselle sopimukselle, merkitsee Neuvostoliiton Euroopassa ajaman politiikan toteutumista Kauko-Idässäkin, kansojen jakamiseksi kahteen maailmankatsomukseltaan vastakkaiseen leiriin.

Tilanteen Euroopassa, jonka pohjalla, kuten ylempänä mainittiin, on arvosteltava Englannin politiikkaa Kaukaisessa Idässä, ei voida katsoa ainakaan toistaiseksi parantuneen, niinkuin eräät optimistit uskoivat tapahtuvan Mr.Chamberlainin ja Mussolinin tunnetun kirjeenvaihdon jälkeen. Tosin kyllä sekä Saksa että Italia ovat erittäin pidättyvästi suhtautuneet Kauko Idän selkkaukseen, mutta johtuu se siitä, että niiden edut sekä Kiinassa että Jaappanin kohdalla sanelevat tämän politiikan. Sensijaan on katsottava "Berliinin-Rooman-akselin" Euroopassa osoittaneen samaa "epävakaisuutta" kuin aikaisemmin. Saksan-Englannin politiikassa sattuneet välikohtaukset ovat olleet ohimenevää laatua, mutta kuitenkin riittäviä pysyttääkseen täällä vireillä Saksaa kohtaan tunnetun epäluulon, jota Sir Nevile Henderson Berliinissä on koettanut parhaansa mukaan molemminpuolisesti häivyttää. Mussolini sensijaan, joka näytti yllämainitun kir-

jeenvaihdon jälkeen omaksuneen luottamusta ja yhteisymmärrystä tavoittelevan politiikan ei ainoastaan Englantiin vaan myöskin Ranskaan nähden, on jälleen poikennut tältä tieltä, niin asia ainakin Lontoossa käsitetään. Erikoisesti ovat täällä tehneet huonon vaikutuksen Mussolinin maininta Palermossa pitämässään puheessa, että Italia ei tule sallimaan kommunistista valtiota Välimeren rannalla sekä kenraali Francon ja Mussolinin välinen sähkösanomain vaihto Santanderin valtauksen johdosta, jossa viimemainittu julkisesti tunnustaa italialaisten upseerien ja joukkojen tärkeän osuuden valtauksessa. Näihin tapauksiin viitaten huomautettiin minulle juuri tänään Foreign Officessa, että mitä merkitsevät enään sopimukset Italian kanssa, kun Mussolini, vaikka Italia kuuluu Puuttumattomuuskomiteaan, avoimesti julistaa ja ylistää italialaisten interventiota Espanjassa. Saamieni tietojen mukaan aikovatkin Ranskan ja Englannin hallitukset ottaa mainitun Mussolinin menettelyn käsiteltäväksi Puuttumattomuuskomiteassa.

Vielä huonomman vaikutuksen ovat täällä tehneet päivittäin uudistuvat hyökkäykset Englannin ja muiden puolueettomien maiden kauppalaivoja vastaan Välimerellä. Vaikkakin Englanti jatkuvasti on lähettänyt protestinootteja kenraali Francon hallitukselle, niin ollaan täällä kuitenkin varmoja siitä, että Mussolini on näidenkin hyökkäysten takana. Kun kuitenkin sukellusveneitä, jotka hävityssotaa harjoittavat, ei ole saatu identifioiduiksi, eikä toisaalta protesteista ole ollut apua, niin on Englanti tällä viikolla päättänyt vahvistaa laivastoaan Välimerellä sekä samal-

la ilmoittanut kenraali Francon hallitukselle, että se tulee kaikin keinoin suojelemaan kauppalaivojensa esteetöntä kulkua. Foreign Officessa on sitäpaitsi tyytyväisyydellä pantu merkille Turkin hallituksen jyrkkä määräys ampua upoksiin kaikki sen aluevesillä tavattavat vieraat sukellusveneet, jotka eivät suostu ilmoittamaan kansallisuuttaan. Vaikkakaan näistä jyrkistä toimenpiteistä tuskin voidaan katsoa aiheutuneen välitöntä sodanvaaraa Välimerellä, niin on todettava, että "pirateria Välimerellä", jolla nimellä Englannin lehdet sitä kutsuvat, on omiaan suuresti häiritsemään englantilais-italialaisia suhteita ja Euroopan rauhallista kehitystä yleensä. Katsoen siihen, että Mussolinin tarkoitus on aikaansaada syksyllä Abessinian valtauksen tunnustaminen, ei hänen menettelyään, varsinkaan mitä tulee edellämainittuun Palermon puheeseen ja sähkösanomien vaihtoon kenraali Francon kanssa, joiden julkituominen ei ole ollut mitenkään olosuhteiden vaatima, voi ymmärtää muulla tavalla kuin että hän katsoo asemansa Kauko Idän selkkauksen johdosta niin vahvaksi, että hän voi ottaa itselleen entistä suurempia vapauksia. Onko hänen laskelmansa oikea sen me näemme syyskuussa Genève'issä. Mitä tulee englantilais-italialaisen yhteisymmärryksen aikaansaamista koskeviin neuvotteluihin, niin tulee mainittu uhittelu varmasti muuttamaan Englannin politiikan Italian lupauksiin nähden entistä varovaisemmaksi. Toistaiseksi on näiden neuvottelujen alkaminen vain suullisten keskustelujen varassa, joita minulle Foreign Officessa kerrottiin kyllä jatkuvasti käytävän.

Todettakoon lopuksi, että uusi ehdotus Espanjan ra-

javalvonnan täydentämiseksi on Puuttumattomuuskomitean toimesta valmistunut. Koska minulla on ollut kunnia jo toimittaa tämä asiakirja Ministeriölle, niin en siihen yksityiskohtaisemmin puutu. Mainitsen vain täällä saamani käsityksen olevan sen, että tämä ehdotus, joka ainoastaan tarkoittaa aikaisemman järjestelmän tehostamista ja lentovalvonnan lisäämistä siihen, ja kun toisaalta vaikeuksia tuottanut avomerivalvonta ehdotetaan poistettavaksi, todennäköisesti tulee saavuttamaan yleisen hyväksymisen. Tämä olkoon sanottu sillä varauksella, että valvontajärjestelmän jatkamisesta yleensä edelleenkin voidaan sopia.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Seppänen

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 28.

v.a. Asiainhoitaja Seppälä

10/9 1937

5000—10—35 6261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 6250 - 727.

Syyskuun 11 p. 1937.

ULKOASIAINMINIS.
38 /109 Pal. 37
14/9.37 | 5 | C7

Herra Minister,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää rapostin no. 28, jonka otsake on:

Englannin "Kansallisen Työväenneuvoston" ulkopoliittinen ohjelma.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimman kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Sepponen

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri.Rudolf Holsti,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Lontoo ssa 10 p:nä syys kuuta 1937

ULKOASIAIN... 38/109 Sal. D. 1937
14/9-37 No LIK. OSASTO ASIA C7

Asia: Englannin "Kansallisen Työväenneuvoston" ulkopoliittinen ohjelma.

Englannin hallituksen viimeaikaiset ulkopoliittiset vaikeudet - erikoisesti Kauko Idän selkkauksen ja Välimeren tilanteen aiheuttamat - ovat herättäneet täällä huolestumista laajoissa piireissä. Tästä ovat selvänä todisteena m.m. monien yksityishenkilöiden kirjoitukset sanomalehtien palstoilla, joissa kukin osaltaan koettaa etsiä ulospääsyä nykyisestä brittiläiselle imperiumille varsin vaikeasta tilanteesta. Veisi kuitenkin liian pitkälle puuttua lähemmin näihin yksityisiin kannanilmaisuihin, huolimatta siitä, että monet niistä ovat mielenkiintoisia ja aikaisemmassa politiikassa tunnettujen henkilöiden allekirjoittamia.

Sensijaan ansainnee huomiota Englannin "Kansallisen Työväenneuvoston" tämän kuun 4 päivänä antama ulkopolitiikkaa koskeva julkilausuma. Tämä neuvosto on nimittäin nykyisen oppositioryhmän korkein elin, ollen muodostettu Ammattiyhdistyskongressin yleisneuvoston, työväenpuolueen sekä työväenpuolueen parlamenttiryhmän edustajista. Mainitulle julkilausumalle antaa lisäksi painoa se, että tällä viikolla on juuri koolla Norwich'issä Ammattiyhdistyskongressi, jossa ammatillisten asiain ohella on kosketeltu myös ulkopolitiikkaa tuon julkilausuman

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hengessä ja se jokseenkin yksimielisesti hyväksytty.

Tässä "kansainvälistä puolustuspolitiikkaa" koskevassa julkilausumassa todetaan aluksi, että on pätevät syyt katsoa Euroopan olleen kahden viime vuoden aikana useammin kuin kerran sodan puhkeamisen kynnyksellä. Sitten viitataan suurvaltojen yhä kiihtyvään aseistautumiseen, joka historian opetuksen mukaisesti ei voi johtaa muuhun kuin sotaan. Englannille taajaan asuttuna maana ja brittiläiselle imperiumille suurena merivaltana tämä merkitsisi erikoisen suurta vaaraa. Nämä tosiseikat sekä vaikea tilanne, joka syntyisi jos jouduttaisiin sotaan vahvan vihamielisen valtaryhmän kanssa osoittavat jo yksinään i s o l a a t i o t a t a r k o i t t a v a n u l k o p o l i t i i k a n t u r m i o l l i s u u d e n sekä, että brittiläinen imperiumi säilyäkseen tarvitsee välttämättömästi jonkunlaisen k o l l e k t i i v i s e n t u r v a l l i s u u s s y s t e e m i n olemassaoloa.

Julkilausuma jatkuu toteamalla, että vuoden 1931 jälkeen, josta alkaen nykyinen "kansallinen kokoomushallitus" on ollut vallassa, on Kansainliiton arvovalta, jonka juuri piti turvata jäsenilleen kollektiivinen turvallisuus, arveluttavasti laskenut. Saksa ja Japani ovat liitosta eronneet ja Italian jäsennyys on vain nimellinen, samalla kuin juuri nämä valtiot ovat hyökkääviä politiikassaan ja piittaamattomia sopimuksista ja kansainvälisestä oikeudesta. Kaikki tämä on johtanut kansainvälisten suhteiden huonontumiseen sekä kansainvälisen oikeuden ja Kansainliiton arvovallan alenemiseen, mikä on vähentänyt Liiton mahdollisuuksia estää

sodan syttymistä. Tästä muutoksesta pahempaan päin kantaa Englannin hallitus "musertavan raskaan taakan edesvastuuta", koska se, sensijaan että se olisi ottanut suurvaltana käsiinsä johdon, on vain johtanut perääntymistä kaikesta kansainvälisestä edesvastuusta ja kaikista ilmenneistä mahdollisuuksista. Esimerkkeinä mainitaan Japanin hyökkäys Kiinaan v.v. 1931-32, Aseistariisumiskonferenssin epäonnistuminen, Itävallan demokratian tuhoutuminen, Italian hyökkäys Abessiniaan sekä Espanjan sotilaskapinan syttyminen v.1936 ja siitä aiheutuneen nykyisen sodan kehitys.

Samalla kuin julkilausuman antajat selittävät hylkäävänsä " teorian sodan välttämättömyydestä" he toteavat, että vain Saksa, Italia ja Japani, jotka parhaillaan suorittavat hyökkäystoimia eri osissa maailmaa, vakavasti nykyisin uhkaavat rauhaa, mikä uhka suurenee sen kautta, että ne voivat tehdä keskenään liiton. Tähän nähden on Englannin politiikalla kaksinainen tehtävä. Toisaalta olisi kutsuttava kaikki valtiot, joilla on vaatimuksia tehtävänään esittämään asiansa, minkä jälkeen olisi tarjottava Kansainliiton kautta, ei ainoastaan kolmelle ylempänä mainitulle mahdolliselle hyökkääjävaltiolle, vaan kaikille valtioille, uutta poliittisen turvallisuuden ja taloudellisten mahdollisuuksien systeemiä, joka poistaisi kansainvälisistä suhteista sekä sodanpelon että oikeutetut taloudelliset vaatimukset. Tämän systeemin tulisi olla osana "g e n e r a l  s e t t l e m e n t 'issä", joka on helpoittava nykyistä kansainvälistä jännitystä ja pysyttävä mahdollisuudet rauhan säilymiselle. Toisaalta on Englannin Kansainliiton kautta asetettava

h y ö k k ä ä j i ä v a s t a a n v o i m a k a s a s e e l l i n e n y l i v o i m a .

Samalla kuin sitten viitataan työväenpuolueen aikaisemmin tekemään ehdotukseen siirtomaakysymyksessä huomautetaan, että ennenkuin taloudellisiin myönnytyksiin ja nimenomaan yhtäläiseen pääsyyn raaka-aine- ja myyntimarkkinoille voidaan myöntyä olisi asetettava erinäisiä poliittisia ehtoja. Näistä on tärkein varustuskilpailun lopettaminen kansainvälisellä sopimuksella sekä sen ohella yleinen asevarustusten vähentämissopimus. Eräs lisäehto sisältäisi rauhanomaisen menettelyn kansainvälisten riitaisuuksien ratkaisemiseksi välitystuomiolla tai muulla sopivalla tavalla. Kun täten olisi neuvottelujen kautta luotu edullisempi ilmapiiri voitaisiin Saksa ja Japani lausua tervetulleiksi palaamaan Kansainliittoon. Tällöin voitaisiin myös vaikeudetta täyttää Saksan vaatimus peruskirjan eroittamiseksi Versailles'in sopimuksesta.

Mitä tulee Kansainliittoon nähden ehdotettuihin reformeihin, niin katsotaan julkilausumassa, että yrityksiä sanktioitten ja myös taloudellisten sanktioitten muuttamiseksi ehdollisiksi on vastustettava, koska nämä yritykset merkitsevät yhden sodanvastustamiskeinon tuhoamista. Myöskään ei olisi mihinkään sellaiseen peruskirjan tulkintaan suostuttava, joka voisi antaa Saksalle vapaat kädet ryhtyä sotaan Itä- tai Keski-Euroopassa.

Nykyisessä politiikassa olisi pyrittävä kehittämään englantilais-ameriikkalaisia suhteita sekä aikaansaamaan

hyökkäämättömyyssopimus kaikkien Tyynenmeren valtojen välille. Puuttumattomuuspolitiikka Espanjaan nähden olisi lopetettava ja Espanjan asia otettava esille Kansainliitossa, koska nykyinen sota on muodostunut Italian ja Saksan hallituksien selväksi hyökkäykseksi Espanjan hallitusta vastaan. Ei-espanjalaista kansallisuutta olevat taistelijat olisi poistettava Espanjasta eikä kapinallisille olisi myönnettävä sodankävijän oikeuksia. Englannin hallituksen olisi suojattava brittiläistä merenkulkua kapinallisten vedenalaisten ja lentokoneiden hyökkäyksiä vastaan. Lopuksi huomautetaan julkilausumassa, että kapinallisten voitto Espanjassa, joka merkitsisi Saksan ja Italian vaikutuksen jatkumista ja niiden aseellisten joukkojen jäämistä Espanjaan, Espanjan Marokkoon ja Espanjan saarille, merkitsisi arveluttavaa uhkaa sekä Ranskalle että Englannille.

En katso olevan syytä ryhtyä tätä teoreettista oppositio-ohjelmaa kommentoimaan. Se jää nykyisissä olosuhteissa teoriiaksi ei ainoastaan sentähden, että oppositiolla ei ole mahdollisuuksia lähiaikoina päästä hallitukseen vaan myöskin sentähden, että työväenhallituskin valtaan päästyään joutuisi toteamaan, että olevat olot ja käytännöllisessä politiikan hoidossa melkein päivittäin ilmenevät erilaiset varteenotettavat tosiseikat sanelevat ulkopolitiikan mahdollisuudet ja niiden rajat. Tässä mielenkiintoisessa julkilausumassa ansaitsee kuitenkin tulla erikoisesti merkillepannuksi se selvä kanta, joka siinä on otettu varustautumiskysymykseen nähden. Tämä käy selville jo

edelläsanotusta, mutta ilmenee se erikoisen selvästi julkilausuman lopusta, jossa sanotaan: Nykyisen maailmantilanteen vallitessa on työväenhallituksen oltava vahvasti varustautunut puolustaakseen tätä maata, - - - "Tämän hallituksen olisi sentähden mahdotonta kumota nykyistä uudelleenvarustautumisohjelmaa, kunnes sen omasta valtaantulosta aiheutuva muutos kansainvälisessä asemassa olisi tapahtunut!" Niinkuin muistettaneen ei tämä kanta viime keväänä, varustusmäärärahoja parlamentissa käsiteltäessä, ollut näin selvä vaan vetäytyi työväenpuolueen parlamenttiryhmä vastoin johtajiensa, m.m. majuri Atleen tahtoa, vastustamasta hallituksen varustamismäärärahaehdotuksia.

V.a.asiainhoitaja: Rafael Leppänen

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Londoossa olevan lähetystön raportti n:o 29.

v.a. Asiainhoitaja Seppälä

17/9 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 6280-734.

Syyskuun 17 p:nä, 1937.

37/110 Tal. 37.
22/9.37 Nº Liit.
5 C 2

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 29, jonka otsake on:

Tilanne Nyon'in jälkeen.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja: Rafael Heporuo

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

Lontoo ssa 17 p:nä syys kuuta 19 37.

Asia: Tilanne Nyon'in jälkeen.

Nyon'in konferenssiin suhtauduttiin monella taholla täällä, vielä sen alkaessakin, sangen skeptillisesti, ei ainoastaan sanomalehdistössä vaan myös Foreign Office'issa. Satuin juuri kongressin avajaispäivänä lounastamaan parin Foreign Office'in virkamiehen kanssa, joista toinen oli Mr. Vereker, Northern Department'in v.t. päällikkö. Hän pudisteli päätään puheen tullessa Nyon'ista sanoen epäilevänsä voidaanko kongressista tuloksia odottaa. Nopeat tulokset, jotka siellä saavutettiin, saattoi kuitenkin parissa kolmessa päivässä epäilijät vaikenemaan. Beaverbrook'in lehdistö kritisoi aluksi sopimusta sanoen: Tähän saakka on Englannin laivaston täytynyt suojella ei ainoastaan englantilaisia laivoja vaan myös Englannin lipulla kulkeneita kreikkalaisia laivoja, mutta nyt on vielä tehty sopimus, että Englannin laivaston on lisäksi suojeltava esim. Panaman ja kaikkien maailman valtioiden laivoja! Muu lehdistö sensijaan on yleensä merkinnyt sopimuksen suuremmalla tai pienemmällä tyydytyksellä. Mr. Edenin viime keskiviikkona pitämän radiopuheen jälkeen, ja sitä mukaan kuin sopimus on tullut yksityiskohtaisemmin tunnetuksi, on tyydytys kasvanut. Erikoisella mielihyvällä on pantu merkille sopimuksen periaatteellinen puoli, eli se, että Englanti ja Ranska vihdoinkin ovat ottaneet Välimerellä päättävän askeleen ja selvän asenteen.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Sopimus allekirjoitettiin Nyon'issa, kuten tunnettua, tämän kuun 14 p:nä ja astui se voimaan heti. Englannin ja Ranskan laivastoasiaintuntijat ovat suorittaneet teknillisen suunnittelun niinikään nopeassa tahdissa, niin että nämä yksityiskohdat todennäköisesti hyväksytään tänään Genève'issä pidettävässä kokouksessa, minkä jälkeen suunnitelma on täysin valmis toimeenpantavaksi. Meriasiaintuntijoiden käsityksen mukaan, minkä myös Mr. Eden on useampaan otteeseen julkituonut, on suunnitelma mahdollisimman effektiivinen, jotenka on täysi syy olettaa, että se myös on tuloksellinen.

Nyon'in sopimus on kuitenkin aiheuttanut komplisoidun poliittisen tilanteen Välimerellä vaikka aloitteen tekijät ovat painostaneet, että sen yksinomainen tarkoitus on, ilman poliittisia tavoitteita, vastustaa "merirosvoutta". Kuten tunnettua, aiheutuu tämä siitä, että Italia on joutunut sopimuksen ulkopuolelle.

Selvästi jo on nähtävissä, että Italia on joutunut eristettyyn asemaansa Moskovan sille tyypillisen ja suorastaan hymyilyttävän karkeatekoisen manööverin ansiosta, johonka Mussolini on langennut liialisen kansallisylpeytensä ja todennäköisesti diplomaattisten sukulaisneuvonantajiensa yksinkertaisuuden ansiosta. Tämä selviää meille, jos palautamme mieliimme tapausten kehityksen, joka lyhyesti on ollut seuraava: Juuri kuin kutsut Nyon'in konferenssiin oli lähetetty, m.m. Saksalle ja Italialle, jätti Moskova jyrkkäsanaisen nootin Italialle syyttäen sitä venäläisten laivojen upottamisesta. Kun suuttumus jo oli Roomassa suuri jätettiin vielä varmuuden vuoksi toinen samantapainen nootti, minkä ohella Moskovassa julistettiin ylimielisesti, että "mahtava punainen laivasto" kyllä pystyy suojelemaan neuvostolaisten henkeä ja omaisuutta. Tämä sai Mussolinin suuttumuksen ylimilleen ja kieltäytymään lähettämään edustajaa saman neuvottelupöydän

ääreen, jossa oli Neuvostoliiton edustaja. Litvinoff'illa sensijaan oli kutsu taskussaan ja hän hyväksyi sen auliisti. Koska tarkoitus, Italian karkoittaminen konferenssista, jo oli saavutettu, niin käytti hra Litvinoff Nyon'issa vain puolia panoksia Italiaa vastaan, jotta sopimukseen päästäisiin nopeasti, mikä oli myös Neuvostoliiton intressi, vaikkakin aivan toisista syistä kuin muilla. Englannin ja Ranskan toivoessa rehellisesti, että Italia myöhemmin liittyisi sopimukseen, varattiin sille siihen tilaisuus. Koska kuitenkaan Italialla ei ollut puolestapuhujaa kongressissa, niin annettiin sen valvottavaksi vain sen omat rannikkomeret, Tyrrheninmeri ja Adrianmeri, Englannin ja Ranskan laivastojen ottaessa huostaansa valvonnan varsinaisella avomerellä Gibraltarista aina Dardanelleihin saakka. Kun sopimukseen vielä oli pantu nimenomainen määräys, että jos ylempänä viitattuja vyöhykkeitä katsottiin olevan syytä muuttaa tarvitaan siihen sopimukseen osallistujien valtojen päätös, niin saattoi hra Litvinoff'kin mielihyvin allekirjoittaa sopimuksen, jonka hän ymmärsi antavan uuden iskun Mussolinille Välimerellä, jota viimemainittu jo on pitänyt Italian "mare nostrum"ina. Sopimuksen valmistuttua ei "mahtavasta punaisesta laivastosta", jolla Italiaa oli uhkailtu näkynyt Välimerellä jälkeäkään, vaan oli Neuvostoliitto "vapaaehtoisesti ja omasta tahdostaan", niinkuin eräässä konferenssin kommunikeassa painostettiin, ottanut yhdessä Rumanian ja Bulgarian kanssa "valvoakseen" Mustanmeren. Neuvostoliitto ei tavallisesti ole näin vaatimaton ja salli asettaa itseään pikkuvaltioiden kanssa samaan asemaan! Nyt sillä kuitenkin on ollut omat syynsä. "Pirateria" ei sitä kiinnosta, miksi siis lähettää sotalaivoja Välimerelle vaikka ne olisivat "esiintymiskykyisiäkin"! Sensijaan on Moskova saanut rakennetuksi seuraavat erimielisyyksien aiheet: Ensiksikin on saatu aikaan kiinteä yhteistoiminta/

Välimerellä

Englannin ja Ranskan välillä, jonka ulkopuolelle Italia on jäänyt suoritetun manööverin ansiosta ja omasta lyhytnäköisyydestään, mikä merkitsee Moskovan tavoitteleman kahtiajaon kehittämistä. Toiseksi on saatu ohjatuksi suuri englantilais-ranskalainen laivasto sekä lentovoimat Välimerelle, niin että, kuten "Isvestja" sanoi viime tiistaina:"Mahtavan englantilais-ranskalaisen laivaston keskittäminen Välimerelle saattavat Mussolinin Välimeren hegemoniaunelmat näyttämään typeriltä". Kolmanneksi on saatu Mussolini taas suuttumaan ja italialaiset lehdet aloittamaan Mussolinin ja Chamberlain'in tunnetun kirjeenvaihdon täydellisesti keskeyttämän kampanjan erityisesti Englantia vastaan. Täten tuhotaan edellytykset Italian ja Englannin välisen yhteisymmärryksen saavuttamiseksi, jota koskevien neuvottelujen pitäisi alkaa tämän kuun lopussa. Samassa jupakassa Moskova toivoo menetettävän mahdollisuudet Italian Abessinian-valtauksen tunnustamiseen Kansainliitossa, Francon aseman vakiinnuttamiseen ja Afrikassa olevien Italian ja Englannin sekä Italian ja Ranskan välisten kysymysten järjestämiseen. Neljänneksi tekee englantilais-ranskalaisen laivaston läsnäolo Välimerellä tyhjäksi Mussolinin mahdolliset aluepyyteet Espanjassa, erikoisesti Baleaarien saarilla.

Tähän saakka ovat Neuvostoliiton edellämainitut tavoitteet toteutuneet sitä mukaa kuin asiat ovat kehittyneet, aina Roomassa aloitettuun Englannin vastaiseen sanomalehtikampanjaan saakka, joka aluksi on erikoisesti kohdistunut Mr. Edeniin. Moskova onkin toistaiseksi voinut vetäytyä syrjään seuraamaan tyytyväisenä tilanteen kehitystä.

Luonnollista on, että Italian asema tämän asiain saaman kehityksen edessä on varsin pulmallinen. Keskustellessani tänään tilanteesta Foreign Office'issa mainittiin minulle se käsitys, että

Nyon alunperin oli vastenmielinen Italialle, minkä tähden se mielihyvin aluksi kieltäytyi yhteistyöstä Neuvostoliiton hyökkäysten varjolla. Toisaalta on huomattava, että Moskovan nootit eivät olisi sitä pakoittaneet ottamaan kielteistä kantaa, koska sekä Englanti että Ranska halusivat nopeita tuloksia "piratian" lopettamiseksi, mutta eivät sensijaan halunneet Nyon'issa tutkia sen syitä. Yhteisestä painostuksesta olisi sentähden Litvinoff'in hyökkäykset voitu lopettaa sangen lyhyeen. Tästä huolimatta valitsi Italia toisen tien, josta se nyt toivoo ulospääsyä.

Italia, samoinkuin Saksa, pidettiin koko ajan informoituina konferenssin työn kehityksestä ja kun sopimus oli valmis tarjottiin Italialle tilaisuutta liittyä siihen. Negligeeratakseen Nyon'in ja päästäkseen mahdollisimman kunniallisella tavalla eristetystä asemastaan on Italia Saksan kannattamana esittänyt vaatimuksia, että sopimus olisi otettava esille Puuttumattomuuskomiteassa, - jossa sivumennen sanoen Italian ja Neuvostoliiton edustajat istuivat saman pöydän ääressä, vieläpä aivan vastakkain, - mutta Nyon'in valtiot katsovat sopimuksen hyväksi ja valmiiksi ilman Puuttumattomuuskomitean siunausta. Itse sopimukseen nähden on Italia ilmoittanut, ettei se voi tyytyä sille myönnettyihin edellämainittuihin vyöhykkeisiin vaan vaatii ehdotonta tasa-arvoisuutta muiden suurvaltojen kanssa. Sopimusvallat puolestaan eivät tahdo tehdä mitään uutta aloitetta, ennenkuin Italia tarkemmin presiseeraa vaatimuksensa, jotka, jos Nyon'in sopimuksesta pidetään kiinni, on alistettava sopimusvaltojen ja siis myös Neuvostoliiton hyväksyttäviksi. Tätä tietä pitää Mussolini kuitenkin liiaksi Italian kunnialle käypänä, minkä tähden Italia on kieltäytynyt tekemästä uutta aloitetta samalla kun kuitenkin on ilmoitettu, että "ovet neuvotteluille" ovat edelleen

avoinna. Tätä kirjoitettaessa ei vielä ratkaisusta ole tietoa. Sen löytämiseen luulisi olevan mahdollisuuksia, koska kummallakin puolella on siihen halua. Englanti ja Ranska toivovat, että niiden rehellisessä mielessä solmiaman sopimuksen tarkoitus saavutettaisiin paremmin, jos Italiakin siihen yhtyisi. Italia alkaa ymmärtää niiden poliittisten menetysten uhan, jotka Moskova sille ilmeisesti on halunnut tuottaa. Ratkaisua kiirehtii englantilais-italialaisten neuvottelujen ajan läheneminen. Minulle kerrottiin tänään Foreign Office'issa Englannin jo ennen Nyon'in konferenssia tehneen Italialle huomautuksia, että Espanjan sodan aiheuttama tilanne Välimerellä on omiaan vaikeuttamaan näitä neuvotteluja.

Arvioitaessa ratkaisun mahdollisuuksia on kuitenkin otettava huomioon myös Moskovan peli. Alussa saavuttamansa helpon voiton takia se ei varmaankaan ole vielä pelannut kaikkia valttejaan ja ei ole epäilystäkään, etteikö se tulisi niitä käyttämään, yllaviitattujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ratkaisu tulee nyt riippumaan Mussolinista ja siitä, voiko hän omaksua tässä asiassa asiallisen politiikan ja asettaa sen affekteeratun kansallisylpeyden sijaan. Jo pelkästään Kaukaisen Idän tilanteen johdosta tavoittelee ainakin Englanti sovintoa Välimerellä ja tulee varmasti suhtautumaan asiallisesti Italian vaatimuksiin. Hyvänä merkkinä sovinnon suuntaan on ollut Saksan pidättyvä suhtautuminen Nyon'in aiheuttamaan tilanteeseen, mikä suhtautuminen on pantu merkille myöskin Foreign Office'issa.

Ollessani tänään puheissa Puuttumattomuuskomitean sihteerin, Mr. Hemming'in kanssa lausui hän ilonsa siitä, että Nyon'in aiheuttamaa riitakysymystä ei ole ainakaan tähän mennessä puolelta sen paremmin kuin toiseltakaan vedetty komiteassa esilleotettavaksi. Sen-

sijaan sanoi hän saaneensa aikaa kehittää Espanjan rajojen valvontajärjestelmää ja valmistella niitä parannuksia, joita hän ja amiraali van Dulm ovat Puuttumattomuuskomitealle jättämässään Espanjan rajojen valvontaa koskevassa raportissaan ehdottaneet. Erikoisen mielihyvänsä hän lausui senjohdosta, että Englanti ja Ranska ovat nyt päättäneet kutsua pois sotalaivansa Espanjan rannikkojen merivalvonnasta, jota valvontamuotoa herrat van Dulm ja Hemming ovat edellämainitussa raportissaan ehdottaneet tarkoitustaan vastaamattomana lakkautettavaksi. Mr. Hemming'in mielestä on täten poistunut Puuttumattomuuspolitiikasta yksi hankauskohta, joka on aiheutunut siitä, että Englanti ja Ranska ovat pysyttäneet sotalaivansa Espanjan rannikolla vaikka Saksa ja Italia jo olivat aikaisemmin vetäneet sotalaivansa pois valvonnasta. Mr. Hemming mainitsi muuten, että amiraali van Dulm'in ja hänen on ryhdyttävä olosuhteiden pakosta eräisiin epäpoliittista laatua oleviin muutoksiin valvontajärjestelmässä, jotka oikeastaan olisi Puuttumattomuuskomitean ensin hyväksyttävä (Vrt. Lontoon lähetystön kirje n:o 6275/732 16/9-37). Tämä johtuu siitä, että lordi Plymouth ei halua kutsua komiteaa koolle ennenkuin kaikkien valtioiden vastaukset ylempänämainittuun raporttiin ovat saapuneet. Pääasiallinen syy lienee kuitenkin se, ettei Italialle haluta antaa, ainakaan ilman sen omaa pyyntöä tilaisuutta ottaa Nyon'in sopimusta esille Puuttumattomuuskomiteassa.

V.a. asiainhoitaja: Rafael Heporauta

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 38.

Ministeri Gripenberg

30/9 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 6345-746.

Syyskuun 30 p:nä, 1937.

40 110 Sal. 2 - 37.

4/10 - 37

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 30, jonka otsake on:

Espanjan tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U.A. Koskenniemi.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Lontoo ssa 30 p:nä syys kuuta 19 37.

40 110 Pol. 37.

4/10-37

OSASTO

5 C 7

Asia: Espanjan tilanne.

Palattuani Lontooseen t.k. 22 p:nä kesälomaltani minulla oli pari päivää myöhemmin tilaisuus täysin luottamuksellisesti keskustella Espanjan sodasta ja Euroopan tilanteesta erään täkäläisen hallituksen jäsenen kanssa. (Hänen nimensä olen eri kirjeessä ilmoittanut Hra Kansliapäällikölle.)

Puhuteltavani huomautti aluksi, että Euroopan kansainvälinen tilanne tällä hetkellä hänestä tuntuu paljon tyydyttävämmältä kuin vielä jonkun aikaa sitten. Tämä hänen käsityksensä aiheutui ensi sijassa siitä seikasta, että hänen saamiensa tietojen mukaan Italia nyttemmin lienee lopullisesti luopunut aikaisemmista aikomuksistaan lisätä Espanjassa olevia sotajoukkojaan. Tämä taasen johtunee osaksi Ranskan hallituksen jyrkästä kannanotosta, se kun jonkun aikaa sitten lienee päättänyt avata ranskalais-espanjalaisen rajan ja uudestaan sallia aseiden ja ampumatarpeiden viemisen Valencian hallitukselle, jos Mussolini uudestaan ja in amplissima forma rikkoisi antamansa puuttumattomuussitoumuksen, mutta myöskin ja kenties vieläkin suuremmassa määrin siitä, ettei Saksan hallitus ole valmis laajentamaan sotilaallista toimintaansa Espanjassa. Näin ollen Mussolini on käsittänyt, että jos hän omasta puolestaan ryhtyisi uusiin toimenpiteihin kenraali Francon avustamiseksi, hän ei voisi Saksalta saada mitään

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kannatusta ja tulisi siis toimimaan aivan yksin. Toivottavaa on, puhuteltavani lisäsi, ettei Ranskassa tätä Italian myötämielisyyttä katsota jonkinlaiseksi heikkouden ilmaisuksi, jota vielä kenties koetettaisiin käyttää Valencian hallituksen/etujen edistämiseksi, koska siinä tapauksessa "Mussolinin reaktio olisi viipymätön ja erinomaisen voimakas". Ranskan hallitus saattaa tietenkin eri tavoin avustaa Valencian hallitusta, mutta - ministeri alleviivasi - on aivan varmaa, ettei se koskaan saattaisi toimia yhtä nopeasti ja tehokkaasti kuin Mussolini, jonka prestige vaatii, ettei Valencian hallitus suoriudu voittajana sodasta. Omasta puolestaan puhuteltavani ei kuitenkaan uskonut, että Ranskan hallitus todellakin suunnittelisi mitään toimenpiteitä, jotka saattaisivat aiheuttaa vastatoimenpiteitä Italian taholta. On myöskin otettava huomioon, että Italian hallitus on jo aikoja sitten ilmoittanut olevansa valmis keskustelemaan vapaaehtoisten poistamisesta Espanjasta, ja mikäli puhuteltavani tiesi on se jatkuvastikin valmis siihen. Tästä asiasta puhutaan kyllä paljon eikä liene ollenkaan mahdotonta, että se uudestaan tulee vireille suurvaltojen - taikka ainakin Englannin, Ranskan ja Italian - välisissä keskusteluissa, mutta kuinka tämä erinomaisen vaikea ja mutkikas probleema käytännössä on ratkaistava, se on kysymys, johon ei kukaan vielä ole löytänyt minkäänlaista vastausta.

Kysyin ministeriltä montako italialaista vapaaehtoista hänen tietojensa mukaan tällä hetkellä saattaa olla Espanjassa, johon hän sanoi olevan jokseenkin varmaa, että niiden lukumäärä nyttemmin on korkeintaan ainoastaan 30.000, Italia kun - mikäli hän tiesi - todellakaan ei ole Espanjaan lähettänyt mitään "vapaaehtoisia" sen jälkeen kun Puuttumattomuuskomiteaan liittyneet vallat olivat sitoutuneet ole-

maan sitä tekemättä. Mahdollistahan on tietenkin, että pienehkö lukumäärä yleisesikuntaupseereja taikka sotilasteknillisiä asiantuntijoita on myöhemmin tullut Espanjaan, mutta Italia ei ole rikkonut sitoumuksiaan ja lupauksiaan suuremmassa määrin kuin esim. Neuvostovenäjä taikka Ranska. Puhuteltavani lisäsi, että vaikkei tarkoin tuntenut Espanjassa olevien saksalaisten ja venäläisten "vapaaehtoisten" lukumäärää, niin hän oli taipuvainen luulemaan ensinmainittuja olevan n. 6000 ja venäläisiä vieläkin vähemmän.

Kysyin ministeriltä mitä hän arveli Espanjan sotilaallisesta tilanteesta ja sodan todennäköisestä kehityksestä. Vastaukseksi hän kertoi hiljattain lukeneensa jonkun Englannin hallituksen Espanjaan lähettämän epävirallisen edustajan laatiman raportin, jonka tekijä oli jonkun aikaa sitten käynyt sekä Valencian että Salamancan hallituksen hallussa olevissa maakunnissa ja jolla siis oli ollut tilaisuus muodostaa itselleen jokseenkin perinpohjainen ja täydellinen käsitys kummankin puolen yleisistä oloista ja mahdollisuuksista. Tästä raportista ilmenee - ministeri jatkoi - että hyvä järjestys ja hyvä kuri vallitsevat kaikkialla Francon puolella, mutta että Valencian hallituksen on pakko taistella ei ainoastaan Salamancaa vastaan, vaan myöskin anarkisteja ja muita radikaalisia, itse asiassa täysin kurittomia aineksia vastaan. Puhuteltavani lisäsi hänen mielestään olevan aivan varmaa, ettei Valencian hallitus koskaan voi voittaa kenraali Francoa, mutta tuntuu yhtä varmalta, että tulee vielä kestämään hyvin kauan ennenkuin kansalliset sotajoukot voivat saavuttaa täydellisen voiton. Ylempänä mainittu asiamies on myöskin raportissaan huomauttanut Salamancan hallituksen valmistautuvan siihen, että sota vielä kestää ainakin vuoden. Puhuteltavani huomautti edelleen omasta puolestaan kat-

sovansa hyvinkin mahdolliseksi, että Valencian hallituksen vastustus tulee jatkumaan ensi kesään saakka, jonka johdosta kenties vielä tulee osoittautumaan, että Franconkin hallitus mielellään näkisi suurvaltojen taikka yhden suurvallan ryhtyvän siihen välittäjäntehtävään Valencian ja Salamancan hallituksien välillä, jonka Englannin hallituksen taholta joskus aikaisemminkin on lausuttu niin toivottavaksi. Huomautettakoon tässä yhteydessä eri Salamancan hallituksien Lontoossa käyneiden epävirallisten edustajien aina johdonmukaisesti minulle vakuuttaneen, ettei minkäänlainen välitys voi tulla kysymykseenkään.

Ministeri korosti vielä kerran, että Saksassa ja varsinkin armeijassa tyytymättömyys saksalaisten sotilaiden lähettämiseen Espanjaan lienee hyvin yleinen, jonka johdosta hän oli vakuutettu siitä, ettei Hitler millään ehdoin olisi valmis lisäämään Espanjassa olevia sotajoukkojaan. Hänen saamiensa tietojen mukaan kenraali Franco näkisi myöskin hyvin mielellään, että kaikki italialaiset ja saksalaiset sotajoukot poistettaisiin, varsinkin kun espanjalaisten ja ulkomaalaisten upseerien väliset kiristyneet suhteet usein ovat aiheuttaneet vakaviakin selkkauksia. Kenraali Francolla lienee tällä hetkellä n. 600.000 miestä aseissa, josta siis ilmenee, ettei hän itseasiassa ollenkaan tarvitse näitä ulkomaalaisia sotureita. Toiselta puolen hänelle on tietenkin hyvin tärkeätä, että hän tarpeen tullen jatkuvastikin voi Italiasta ja Saksasta hankkia aseita ja ampumatarpeita.

Omasta puolestaan puhuteltavani oli sitä mieltä, ettei Italia koskaan voisi saada jalansijaa Espanjassa, siltä varalta nimittäin, että Mussolinilla todellakin olisi tätä tarkoittavia ekspansiosuunnitelmia, jota hän kyllä ei katsonut todennäköiseksi. Toiselta puolen voidaan pitää selviönä, ettei "Mussolini koskaan sallisi hänelle vi-

hamielisen kommunistivaltion syntymistä Espanjassa".

Ylläolevaan tahtoisin vielä omasta puolestani lisätä pari sanaa. Tällä hetkellä Englanti pyrkii yksissä neuvoin Ranskan kanssa poistamaan "vapaaehtoiset" Espanjasta, ja jos tämä onnistuisi, niin tyytyväisyys olisi tietenkin täällä vilpitön ja yleinen. Nämä pyrkimykset eivät kuitenkaan merkitse sitä, etteivät täkäläiset asianomaiset viranomaiset ymmärtäisi kuinka erinomaisen vaikeaksi näiden pyrkimyksien toteuttaminen tulee osoittautumaan. Helpoittaakseen positiivisen tuloksen saavuttamista Englannin hallitus haluaa siirtää tämän asian käsittelyn Puuttumattomuuskomiteasta - jossa Neuvostovenäjä on läsnä - kolmen vallan, Englannin, Ranskan ja Italian, välisiin keskusteluihin, joihin Neuvostovenäjä ei osallistuisi, ja onhan tietenkin mahdollista, että olisi helpompi edistyä tätä tietä. Mutta tässä ei ole asian ydin, vaan siinä, että Englannin hallitus, jonka mielestä Espanjan sota sinänsä lopuksi on toisarvoinen kysymys, ensi sijassa ja ennen kaikkea tavoittelee Euroopan suurvaltojen välisten suhteiden parantamista. Pääministeri Mr. Chamberlain, joka vielä muutamia päiviä sitten lounasti Italian suurlähettilään kreivi Grandin luona - tätä seikkaa, että hän vastaanotti kutsun tähän tilaisuuteen, jossa Kentin herttuakin oli läsnä, on täällä pidetty erikoisena huomaavaisuutena Italialle - tulee myöskin varmasti tarmokkaasti pyrkimään siihen, ettei mikäli hänestä riippuu, Englannin ja Italian välillä enää voi syntyä mitään uusia vakavia kahnauksia.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Grippenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 32.

Ministeri Gripenberg

7/10 1937.

5000—10—35 4281

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 6404/757.

Lokakuun 7 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
41 110 Sal. 37.
11/10-37
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 32, jonka otsake on:

Kiinan sota.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Hirtenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

41 110 Sal. 37

Lontoo ssa 7 p:nä loka kuuta 19 37. 11/10-37

Asia: Kiinan sota.

T.k. 5 p:nä oli täkäläiseen valtavaan Albert Hall'iin järjestetty jättiläismäinen mielenosoituskokous protestoimaan Jaappanin Kiinan politiikkaa vastaan. N. 8000 henkeä lienee ollut läsnä, puheenjohtajana toimi Canterbury'n arkkipiispa ja puhujina esiintyi konservatiivisen, vapaamielisen ja työväenpuolueen jäseniä. Kokous oli tavallaan omiaan valaisemaan kuinka yksimielisesti Englannin suuri yleisö tuomitsee ei ainoastaan Jaappanin poliittiset pyrkimykset Kiinassa, vaan ennen kaikkea sen sikäläisten sotajoukkojen noudattamat taistelutavat, ja itse asiassa voitanee liioittelematta sanoa Jaappanin sodankäynnin syvästi kauhistuttaneen kaikkia Englannin yhteiskunnan eri piirejä. Siitä sain vielä eilen selvän vaikutelman aterioidessani The Knights of the Round Table-nimisessä seurassa, jonka jäsenet suurimmalta osaltaan lienevät konservatiivisia, ja mikäli olin huomaavinani, yleensä suhtautuvat kenraali Francoon suurella sympatialla, mutta jyrkästi moittivat Jaappanin Kiinan politiikkaa - huolimatta siitä, että seuraan kuuluu huomattavassa asemassa olevia jaappanilaisiakin kuten esim. nykyinen kruununprinssi Tshitshibu.

On siis luonnollista, että presidentti Roosevelt'in puhe - jota täällä katsotaan jyrkäksi Jaappaniin kohdistuvaksi mielenosoitukseksi - on kaikkialla Englannissa herättänyt suurta tyydytystä,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vaikkakaan toiselta puolen ei uskalleta ennustaa mitään niistä käytännöllisistä toimenpiteistä, joihin presidentin hahmottelema yhteistyö muiden valtojen kanssa vielä saattaa johtaa. Toistaiseksi ollaan sekä lehdistössä että yleensä suuren yleisön keskuudessa taipuvaisia tässä suhteessa noudattamaan suurta pidättyväisyyttä. On odotettavissa, että Englannin hallitus tulee viipymättä asettumaan yhteyteen presidentti Roosevelt'in kanssa keskustelemaan siitä yhteisestä esiintymisestä, joka kenties myöhemmin saattaisi tehdä Jaappanin sekä alueellisen että kaupallisen ekspansiopolitiikan vastustamisen mahdolliseksi, jota paitsi tätä kysymystä tullaan käsittelemään Kansainliiton kokoonkutsumassa konferenssissa, jos tämä todellakin toteutuu.

Mutta ainakin toistaiseksi lienee myönnettävä, että tarmokas yhteinen esiintyminen Jaappania vastaan tuntuu hyvin epätodennäköiseltä. Tämä lieneekin taikka joka tapauksessa oli Foreign Office'in käsitys vielä muutamia päiviä sitten. Ministeriössä on nimittäin minulle huomautettu, että ainoat pakkotoimenpiteet, jotka Jaappaniin nähden saattaisivat tulla kysymykseen, olisi jonkinlainen taloudellinen boikottaus, koska on aivan varmaa, ettei mikään valta olisi valmis sotilaallisesti intervenoimaan Kiinan ja Jaappanin väliseen sotaan. Joskin osoittautuisi mahdolliseksi järjestää tämmöinen Brittein valtakunnan ja useimpien Euroopan valtojen kannattama boikottaus, niin Foreign Office tuntuu olevan taipuvainen epäilemään, olisivatko Yhdysvallat todellakin valmiit liittymään siihen. Kenties tulee Yhdysvaltojen käytännöllinen suhtautuminen tämmöisiin suunnitelmiin vielä täydellisesti muuttumaan, mutta lienee syytä todeta, että vielä t.k. 4 p:nä, jolloin tästä asiasta keskustelin Foreign Office'issa, tätä mahdollisuutta pidettiin perin epätodennäköisenä.

Koska jonkun aikaa sitten täkäläisissä sanomalehdissä väitettiin Jaappanin hiljattain yht'äkkiä lähettäneen suuria sotajoukkoja Mantshukuohon, jonka toimenpiteen arveltiin aiheutuneen pelosta, että Neuvostovenäjä valmistautuisi intervenoimaan sotaan, olen tiedustellut Foreign Office'in käsitystä tämmöisestä mahdollisuudesta. Minulle on vastattu näiden tietojen kyllä pitäneen paikkansa, mutta että nämä sotajoukkosiirrot aiheutuivat Mantshukuossa puhjenneesta kapinaliikkeestä, joka lienee uhannut kehittyä vakavaksi vaaraksi Jaappanin yliherruudelle.

Yleensä katsotaan ulkoasiainministeriössä mitä suurimmassa määrin epätodennäköiseksi, että Neuvostovenäjä aktiivisesti puuttuisi sotaan, vaikkakin se tietysti eri tavoin on avustanut ja varmasti vielä tulee avustamaan Kiinan sotilasviranomaisia, varsinkin n.s. kommunistijoukkoja. Niinpä tiedetään Neuvostohallituksen lähettäneen kiinalaisille, Jaappania vastaan taisteleville kenraaleille lentokoneita ja sotatarpeita, ehkä myöskin sotilaallisia asiantuntijoita.

Foreign Office'issa ollaan myöskin taipuvaisia katsomaan, että jos vastoin luuloa Neuvostovenäjä ryhtyisi aktiivisesti tukemaan Mantshukuossa puhjenneita kapinayrityksiä, t.s. jos siis tässä maassa syntyisi uusi Jaappania uhkaava rintama, niin jaappanilaiset tällöin tyytyisivät passiiviseen vastarintaan eivätkä siis ryhtyisi aktiivisempiin sotilaallisiin operatioihin, muut rintamat kun heille antavat yllinkyllin huolia. Täkäläisen ulkoasiainministeriön käsitys lienee siis se, ettei mitään Neuvostovenäjän ja Jaappanin välisiä sotaisia yhteentörmäyksiä ole odotettavissa.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 33.

Ministeri Gripenberg

11/10 1937.

5000—10—35 4961

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 6424/661.

Lokakuun 11 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
42/110 Sal. 37.
13/10-37 Nº
OSAST.
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 33, jonka otsake on:

Kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Snellman.

Herra Ulkoasiainministeri,
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 33.

Lontoo ssa 11 p:nä loka kuuta 1937.

42 110 Vol. 37.
13/10-37 2
5 C7

Asia: Kansainvälinen tilanne.

Raportissani n:o 30 tein lyhyesti selkoa Espanjan kysymystä koskevasta keskustelusta, joka minulla n. kolme viikkoa sitten oli erään täkäläisen hallituksen jäsenen kanssa. Kuten raportistani ilmeni, ministeri tuntui suhtautuvan melkoisella optimismilla kansainvälisen tilanteen ja Espanjan sodan todennäköiseen kehitykseen, vaikkakin hän kyllä samalla henkilökohtaisena käsityksenään lausui, että Ranskan viranomaisten tavalla tai toisella mahdollisesti antama avustus Valencian hallitukselle olisi hyvin valitettavaa, Mussolinin reaktio kun semmoisessa tapauksessa olisi "viipymätön ja voimakas".

Minun ymmärtääkseni ei enää liene kiellettävissä, etteikö kansainvälinen tilanne - tarkoitan ennen kaikkea Englannin, Ranskan ja Italian välisiä suhteita - nyttemmin ole huomattavasti kärjistynyt. Mussolini ei ainoastaan ole ilmoittanut Englannille ja Ranskalle, ettei hän ole valmis ryhtymään näiden valtojen haluamaan keskusteluun Espanjassa olevien n.s. vapaaehtoisten poistamisesta, vaan sitäpaitsi valmistautunee tähänastista vieläkin suuremmassa määrin intervenoimaan kenraali Francon ja Valencian hallituksen väliseen sotaan. Niinpä Englannin viranomaiset - mikäli epäviralliselta mutta yleensä hyvin informoidulta taholta on minulle vakuutettu - lienevät viime päivinä saaneet tietoja siitä, että 15.000 italialaista "vapaaehtoista" on

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

saapunut Espanjaan, ja että n. 60.000 vielä on tulossa. Selvää on, että nämä tiedot ovat olleet omiaan vakavasti huolestuttamaan Englannin hallitusta, joka niin huomattavien italialaisten sotajoukkojen lähettämisessä Espanjaan näkee uuden todistuksen suurpoliittisten suunnitelmien olemassaolosta, jotka suunnitelmat vielä saattavat kehittyä Ranskan ja Englannin elinetuja uhkaavaksi vaaraksi. Ranskan yleisen kunnan väitetty hermostuneisuus Italian sotilaallisten toimenpiteiden johdosta onkin täällä - kuten aikaisemmin olen Ulkoasiainministeriölle tiedoittanut - tehnyt vakavan vaikutuksen, ja tuntuu siltä, että viime päivinä Englannin hallitus on ruvennut entistä suuremmassa määrin pelkäämään, ettei Mussolini tavoittele ainoastaan Francon hallituksen avustamista, vaan myöskin ja kenties ensi sijassa semmoisen tilanteen luomista, joka vielä saattaisi radikaalisesti muuttaa Välimeren nykyisen status quo'n. Pelätään, että Mussolini valmistautuu valloittamaan Balearien saaret - joka tietenkin merkitsisi vakavaa vaaraa sekä Ranskan että Englannin asemalle Välimerellä - ja että hän pitämällä niin suuria sotajoukkoja Espanjassa voisi siinä määrin dominoida tätä maata, että kenraali Franco mahdollisesta ja todennäköisestä voitostaan huolimatta ei enää voisi vapautua Italian diktaattorin vaikutusvallasta. Englannin poliittiset edut vaativat ehdottomasti - niin huomautetaan täkäläisissä hallituspiireissä - että Espanja säilyttää täydellisen itsenäisyytensä, mutta tilanne - ja siis myöskin Englannin suhtautuminen Espanjan sotaan - muuttuisi täydellisesti jos tästä maasta vielä tulisi Italian vasallivaltio. Tämän lisäksi tulee vielä, että kaikki muiden valtojen - Italian tai Saksan - toimenpiteet, jotka saattavat uhata Ranskaa, eivät voi olla vaikuttamatta Englanninkin etuihin. Kuten aikaisemmissa raporteissani usein olen huomauttanut täkäläisellä

hallituksella ja Alahuoneen nykyisellä enemmistöllä ei ole mitään varsinaisia sympatioita Valencian hallitusta kohtaan - joskaan näissä piireissä ei yleensä olla taipuvaisia katsomaan, että tämän hallituksen voitto myöskin ehdottomasti merkitsisi kansainvälisen bolshevismin voittoa - mutta Mussolinin viime vuosien ekspansiopyrkimyksiin ja Italian Välimeren politiikkaan nähden suhtaudutaan täällä - ja kaikissa puolueissa - mitä suurimmalla epäileväisyydellä.

Jollei Italia olisi niin tarmokkaasti ja niin suuressa mittakaavassa puuttunut Espanjan sotaan, on todennäköistä, että Englanti jo aikoja sitten olisi myöntänyt kenraali Francolle sodankävijöille kuuluvat oikeudet (belligérence). Vielä jonkun aikaa sitten harkittiin täkäläisessä ulkoasiainministeriössä toimenpidettä, joka tavallaan olisi merkinnyt kenraali Francon tunnustamista de facto. Ministeriö lienee nimittäin periaatteessa päättänyt suostua viimemainitun esittämään pyyntöön taikka sanoisinko vaatimukseen, että hän saisi Englantiin nimittää konsuliedustajia, ja lienee jo omasta puolestaan määrännyt diplomaattisen virkamiehen, joka nimitettäisiin Englannin konsuliksi Burgokseen, johon kaupunkiin kenraali Francon hallitus uudestaan lienee siirtynyt. Tämä virkamies olisi faktillisesti toiminut Englannin hallituksen poliittisena edustajana kenraali Francon luona. Viime päivien tapahtumat - ensi sijassa uusien italialaisten vapaaehtoisten väitetty saapuminen Espanjaan - ovat kuitenkin vaikuttaneet siihen, että Foreign Office toistaiseksi lienee päättänyt lykätä näiden suunnitelmien toteuttamisen.

Mitä Englannin hallitus nykyisessä tilanteessa - ja varsinkin Mussolinin lähetettyä lisäjoukkoja Espanjaan - tulee tekemään, siitä sivullisen tietenkin on mahdotonta ennustaa mitään, eikä hal-

litus toistaiseksi lienekään tehnyt mitään lopullista päätöstä. Erään suuren lontoolaisen sanomalehden ulkopoliittinen avustaja sanoi kyllä minulle t.k. 8 p:nä katsovansa mahdolliseksi, että Englanti ja Ranska vielä tulevat Mussolinille osoittamaan italialaisten sotajoukkojen poistamista vaativan ultimatum'in. Selvää on, että tämmöinen politiikka helposti saattaisi johtaa mitä vakavimpiin, jopa sotaisiinkin selkkauksiin Italian kanssa, mutta k.o. sanomalehtimies vakuutti minulle, että hänen ymmärtääkseen tilanne voi helposti kehittyä semmoiseen vastakohtaisuussuhteeseen Englannin ja Italian välillä, ettei tämmöiset seuraukset enää olisi vältettävissä. Hän väitti myöskin tietävänsä, että eri lehtien - m.m. Oeuvre'in - julkaisemat tiedot, joiden mukaan Englannin hallitus ei olisi valmis tukemaan Ranskaa, jos tämä valta ensiksi katsoisi välttämättömäksi luopua tähän mennessä noudattamastaan puuttumattomuudesta Espanjaan nähden, eivät pidä paikkaansa.

Omasta puolestani en kyllä ole taipuvainen omaksumaan niin pessimististä käsitystä englantilais-italialaisten suhteiden todennäköisestä kehityksestä kuin on se, jonka yllämainitsemani sanomalehtimies minulle lausui. Päinvastoin olen vakuutettu siitä, että nykyinen hallitus - ja ennen kaikkea pääministeri Mr. Chamberlain - tulee tekemään voitavansa semmoisen tilanteen huonontumisen estämiseksi, joka vielä saattaisi johtaa näin vakaviin seurauksiin. Mutta vaikkakin - kuten täkäläinen sanomalehdistö eilen ja tänään on huomauttanut - Italian vastaus englantilais-ranskalaiseen noottiin on niin kohtelias, ettei ovea suinkaan ole suljettu jatkuvilta neuvotteluilta, lienee kuitenkin myönnettävä, että Englannin ja Ranskan hallitukset nyt ovat joutuneet tilanteeseen, joka tuntuu niiltä vaativan uusia toimenpiteitä. Englanti on koko maailmalle julistanut

pitävänsä italialaisten vapaaehtoisten poistamista Espanjasta erinomaisen tärkeänä eikä liene otaksuttavissa, että se tyytymällä Mussolinin kieltäytymiseen suostumasta sen esittämään ehdotukseen alistuisi siihen nöyryytykseen, jota tämmöinen passiivisuus itse asiassa merkitsisi.

Vaikkakaan siis ei toistaiseksi ole mahdollista varmuudella ennustaa mitään englantilais-ranskalaisen politiikan ja kansainvälisen tilanteen kehityksestä ja vaikkakaan minun ymmärtääkseni ei vielä liene syytä antautua pessimismiin siihen nähden mitä lähitulevaisuus saattaa tuoda mukanaan, olen kuitenkin katsonut velvollisuudekseni kiinnittää Ulkoasiainministeriön huomiota siihen kuinka vakavaksi ja huolestuttavaksi nykyistä tilannetta katsotaan sekä Lontoon hallituspiireissä että niiden ulkopuolellakin.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Ignatius

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 34.

Ministeri Gripenberg

15/10 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 6476/769.

Lokakuun 15 p:nä 1937.

43 1110 Yal. 37.
20/10 - 37
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 34, jonka otsake on:

Englantilais-italialaiset suhteet.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Lonbenberg. –

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

1

LONTOOSSA OLEVA LÄHETYSTÖ. KO Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

43/110 Sal. 37.

Lontoossa 15 p:nä lokakuuta 1937.

20/10-37

OSASTO 5 C 7

Asia: Englantilais-italialaiset suhteet.

Sähkeessäni no. 203 t.k. 8 p:ltä kiinnitin Ulkoasiainministeriön huomion siihen, kuinka vakavana Lontoon virallisissa piireissä pidettiin sitä kansainvälistä jännitystä, joka oli syntynyt sen johdosta, että Italia oli uudestaan lähettänyt sotajoukkoja sekä Majorcan saarelle että Espanjan mannermaalle. Vielä viikko sitten lienee nimittäin täkäläisessä Ulkoasiainministeriössä katsottu todennäköiseksi, että jollei Italia suostuisi Ranskan ja Englannin ehdottamaan keskusteluun vapaaehtoisten poistamisesta Espanjasta, nämä vallat viipymättä ryhtyisivät tarmokkaihin toimenpiteihin, jotka olisivat merkinneet Italialle varoittavaa mielenosoitusta ja siis helposti olisivat saattaneet johtaa vakaviin selkkauksiin sen kanssa, jos Mussolini olisi jatkanut kenraali Francon avointa avustamista. Toiselta puolen lienee kyllä kysymyksenalaista missä määrin nämä toimenpiteet - Espanjan rajan avaaminen ja aseiden lähettäminen Valencian hallitukselle taikka ainakin asevientikiellon kumoaminen - olisivat osoittautuneet käytännöllisiksi ja tarkoituksenmukaisiksi.

Omasta puolestani en kyllä ollut taipuvainen kiinnittämään suurempaa merkitystä näihin väitteihin ja muihin Lontoon virallisissa piireissä liikkeillä olleihin sangen huolestuttaviin huhuihin, mutta katsoin kuitenkin velvollisuudekseni kiinnittää Ulkoasiainministeriön huomiota niihin, ne kun epäilemättä olivat omiaan valaisemaan sekä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaasedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaasedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Foreign Office'in vaikutusvaltaisten virkamiesten että suuren yleisön keskuudessa havaittavissa olevia käsityksiä, jopa toivomuksiakin.

Jo t.k. 9 p:nä kävi myöskin ilmi, että minun skeptillinen suhtautumiseni näihin huhuihin oli täysin oikeutettu. Mussolini kieltäytyi hyväksymästä suunniteltua kolmen vallan välistä keskustelua ja ehdotti, että tätä asiaa käsiteltäisiin Puuttumattomuuskomiteassa - ehdotus, jonka Ranska ja Englanti aikaisemmin olivat hylänneet, vaikkakin lienee myönnettävä, että tämän asian luonnollinen forum juuri on tämä komitea, koska asia koskee muitakin valtoja kuin Italiaa, Ranskaa ja Englantia. Jo aikoja sitten, ennen kuin ranskalais-englantilainen nootti jätettiin kreivi Cianolle, Italian täkäläinen suurlähettiläs kreivi Grandi oli virallisesti ilmoittanut Mr. Eden'ille, ettei hänen hallituksensa suostuisi tämän asian käsittelemiseen Puuttumattomuuskomitean ulkopuolella, mutta tähän ilmoitukseen ei siihen aikaan kiinnitetty mitään huomiota, vaan jatkettiin nootin valmistamista.

Mutta heti Italian ulkoministerin annettua päättäväiseen, vaikka kohteliaaseen muotoon puetun vastauksensa Englannin ja Ranskan hallituksille, nämä vallat antoivat perään Mussolinille ja ilmoittivat suostuvansa siihen, että vapaaehtoisten poistamista käsiteltäisiin Puuttumattomuuskomiteassa. Selvää on, että tämä myötämielisyys on täkäläisissä Italiaa vastustavissa vasemmistopiireissä herättänyt suurta paheksumista ja että tällä taholla katkerasti puhutaan Englannin ja Ranskan kärsimästä nöyryytyksestä, jonka väitetään merkitsevän uutta demokratian pettämistä. Senkin, joka ei ole valmis käyttämään niin jyrkkää kieltä, täytynee myöntää, että tämä Englannin ja Ranskan hallituksien osoittama epäjohdonmukaisuus, ei ole ollut omiaan lisäämään - ei ainakaan italialaisten silmissä - niiden nauttimaa arvoval-

taa, varsinkin jos otetaan huomioon, että Mr. Eden lienee, ainakin mikäli Lontoossa väitetään, Genève'issä vakuuttanut M. Delbos'ille, ettei Englannin hallitus vastustaisi Espanjan rajan avaamista, jota Ranskan hallitus jo siihen aikaan oli suunnitellut.

Aikaisemmissa raporteissani olen lausunut käsityksenäni pääministerin, Mr. Chamberlain'in, tulevan tekemään voitavansa englantilais-italialaisten suhteiden huonontumisen estämiseksi. Lienee luvallista lausua se otaksuma, että jos Mr. Eden yksin olisi saanut määrätä Englannin suhtautumisen Italiaan, niin näiden maiden väliset suhteet jo olisivat kehittyneet otaksuttua pulaa kohti, joka kenties ei ole vältettävissä, mutta joka ainakaan toistaiseksi ei vielä ole puhjennut. Mr. Chamberlain ja ne hallituksen jäsenet, jotka yleensä noudattavat suurempaa varovaisuutta kuin nykyinen ulkoasiainministeri, ovat kuitenkin onnistuneet ainakin väliaikaisesti estämään tilanteen kehittymisen tämmöiseen suuntaan, olkoonpa, että se epäilemättä on tapahtunut Englannin diplomaattisen prestige'in kustannuksella. Tämä ei titenkään merkitse sitä, etteivätkö kaikki hallituksen jäsenet ja yleensä Englannin virallinen maailma suurella epäileväisyydellä seuraisi Mussolinin edesottamisia Välimerellä, jota epäilystä m.m. uusien italialaisten sotajoukkojen siirtäminen Libyaan on huomattavasti lisännyt.

Aikaisemman kokemuksen perusteella lienee mitä suurimmassa määrin kysymyksenalaista, tuleeko Puuttumattomuuskomitea todellakin kykenemään saavuttamaan mitään positiivisia tuloksia siihen asiaan nähden, joka nyt on alistettu sen harkittavaksi. Joskin Englanti ja Ranska olisivat valmiit myöntämään kenraali Francolle sodankävijöille kuuluvat oikeudet, joiden myöntämisen Italia ja Saksa ovat asettaneet vapaaehtoisten poistamisen ehdoksi, niin on muistettava, että Neuvosto-

venäjä on ilmoittanut mahdollisesti suostuvansa siihen vasta viimeisen vapaaehtoisen lähdettyä Espanjasta ja että se aivan hiljattain on huomauttanut tulevansa kenties julkisesti luopumaan tähän asti virallisesti noudattamastaan puuttumattomuudesta. Selvää on, että tämä Neuvostohallituksen tekemä ilmoitus ei suinkaan ole omiaan helpoittamaan ratkaisun löytämistä sille kysymykselle, jota Puuttumattomuuskomitea nyt tulee käsittelemään.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Grifenberg. -

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 2

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 35.

Ministeri Gripenberg

25/10 1937.

5000—10—35 4261

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 6533-785.

Lokakuun 25 p:nä, 1937.

ULKOASIAINMINISTERI
Nº 44/110 Sal. 37
26/10.37 | 2 | LIII
RYHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 35, jonka otsake on:

Englantilais-italialaiset suhteet.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 35.

Lontoo ssa 25 p:nä loka kuuta 19 37.

44 110 Pal 37.
26/10.37
OSASTO
5 C7

Asia: Englantilais-italialaiset suhteet.

On tietenkin mahdotonta sanoa, tuleeko Puuttumattomuuskomitea koskaan ratkaisemaan Espanjassa olevien vapaaehtoisten poistamista koskevaa probleemaa. Vielä t.k. 21 p:nä katsottiin Lontoossa, että tilanne Italian edellisenä päivänä Puuttumattomuuskomiteassa tekemän myönnytyksen johdosta näytti sangen valoisalta, mutta kaksi päivää myöhemmin todettiin uudestaan, että uusi pula taasen oli puhjennut tässä, puliin niin ottuneessa komiteassa.

Vaikkakaan ei kukaan uskaltane ennustaa mitään komitean toiminnan kehityksestä taikka edes puuttumattomuuspolitiikan lopullisesta kohtalosta, niin on kuitenkin todettava, että Lontoossa on viime päivinä uusi optimismi seurannut sitä pessimismiä, joka vielä viime viikon alussa täällä oli niin laajalle levinnyt. On tosiseikka, että sekä parlamenttaarisissa että liikemiespiireissä oltiin jouduttu sen pelon valtaan, ettei ajan pitkään vakavia selkkauksia Italian kanssa voitaisi välttää, Mussolinin Välimeren politiikan kun katsottiin ilmeisesti kohdistuvan Englannin ja Ranskan elinetuihin. Sitä seikkaa, ettei Mussolini ollut valmis näiden valtojen kanssa keskustelemaan vapaaehtoisten poistamisesta, vaan vaati asian alistamista Puuttumattomuuskomitean harkittavaksi, jonka komitean koneisto on erinomaisen hidas, ja hänen kieltäytymistään suostua vapaaehtoisten poistamiseen

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaasedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaasedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ennenkuin sodankävijöille kuuluvat oikeudet oli myönnetty kenraali Franco'lle pidettiin merkkinä siitä, ettei hän ollut halukas Englannille ja Ranskalle tekemään pienintäkään myönnytystä. Täkäläisessä ulkoasiainministeriössäkin oltiin taipuvaisia katsomaan kansainvälistä tilannetta, taikka pikemmin sen todennäköistä kehitystä, hyvinkin huolestuttavaksi. Niinpä Daily Telegraph'in ulkopoliittinen avustaja n. kaksi viikkoa sitten vakuutti minulle saaneensa tietää, että Mr. Eden oli tahtonut julkaista Englannin viranomaisten saamat tiedot Mussolinin Espanjaan viime aikoina lähettämistä sotajoukoista, josta aikomuksesta ministeriön virkamiehet kuitenkin onnistuivat saamaan hänet luopumaan, koska pelättiin, että semmoinen toimenpide olisi mitä suurimmassa määrin vaarantanut Puuttumattomuuskomitean jatkuvaa toimintaa. Ministeriössä on myöskin minulle huomautettu, ettei Mussoliniin ollenkaan voi luottaa, jonka johdosta on sangen yhdentekevää mitä hän lupaa, ja tiedän, että Mr. Eden nyttemmin omasta puolestaan suhtautuu Italian diktaattoriin tavalla, joka minun ymmärtääkseni pohjautuu jonkinlaiseen henkilökohtaiseen mielenkiihtymykseen. Huomautettakoon tässä yhteydessä, että eräs konservatiiviseen puolueeseen kuuluva parlamenttijäsen, joka sanoo hyvin tuntevansa Mussolinin, pari päivää sitten väitti minulle yhteisymmärryksen saavuttamisen Italian kanssa olevan niin vaikean sen takia, että viimemainittu tuntuu olevan vakuutettu siitä, että Mr. Eden'in politiikka loppujen lopuksi ei suinkaan tavoittele ainoastaan Englannin etujen suojelemista, vaan itse asiassa fascismin kukistamista.

On mahdollista, jopa luultavaakin, että muutamat Englannin hallituksen jäsenet eri syistä määrätyllä epäröimisellä suhtautuvat Mr. Eden'in politiikkaan Espanjan kysymyksessä. Kun viimemainittu

esim. t.k. 15 p:nä Llandudnossa pitämässään puheessa huomautti, ettei hän omasta puolestaan tahtoisi "arvostella" mitään valtaa, joka katsoisi välttamättömäksi "palata täydelliseen toimintavapauteensa" - t.s. luopua tähän asti noudattamastaan puuttumattomuudesta - niin näiden sanojen on täällä katsottu merkitsevän, että Mr. Eden tulisi kyllä hyväksymään, mutta ei kannattamaan Ranskaa, jos se avaisi rajan, koska hän oli tietoinen siitä, ettei hän voisi saada muita hallituksen jäseniä suostumaan tähän. Toiselta puolen nämäkin ministerit suhtautuvat Mussolinin Välimeren ja siis Espanjankin politiikkaan mitä suurimmalla epäileväisyydellä, ja kenties juuri sen johdosta annettiin lordi Plymouth'in huomauttaa Puuttumattomuuskomiteassa, että jolleivät komitean keskustelut voisi johtaa minkäänlaisiin positiivisiin tuloksiin, niin Englantikin pidättäisi itselleen täydellisen toimintavapauden.

Italian yllämainitsemani myönnytykset ovat kuitenkin ainakin toistaiseksi poistaneet sen pessimismin, joka vielä muutamia päiviä sitten täällä oli havaittavissa. Pörssin reaktio oli viipymätön, koska jo 21 p:nä kaikki arvot nousivat huomattavasti, ja mikäli minulla näinä päivinä on ollut tilaisuus keskustella liikemiesten kanssa, niin olen ollut huomaavinani, että liikemaailmakin on omaksunut paljon optimistisemman suhtautumisen kansainvälisen tilanteen kehitykseen.

Paljon merkittävämpi oli kuitenkin pääministerin Mr. Chamberlain'in t.k. 21 p:nä Alahuoneessa pitämä puhe. Hän korosti - ja verrattain jyrkässäkin muodossa - omasta puolestaan kiinnittävänsä suuren merkityksen Mussolinin monta kertaa antamiin vakuutuksiin, ettei hän tavoittele minkäänlaista alueellista ekspansiota Espanjan

kustannuksella. Vaikkakin usein väitetään, että pääministerin ja Mr. Edenin katsantotapojen välinen eroavaisuus on sangen huomattava, lienee kuitenkin kysymyksenalaista, onko Mr. Chamberlain todellakin niin vakuutettu Mussolinin vakuutuksien luotettavaisuudesta kuin hän sanoo. Minun ymmärtääkseni pääministerin virallisesti omaksuma kanta ei kuitenkaan sinänsä ole mikään varma todistus kärjistyneiden italialais-englantilaisten suhteiden laukeamisesta. Paljon tärkeämpi on epäilemättä se niin sanoakseni psykoloogisen ilmakehän muutos, joka viime päivinä on Lontoossa tapahtunut. Tuleeko Italia hyötymään siitä ja tuleeko se myötävaikuttamaan puuttumattomuusaatteen pelastamiseen, sen vain tulevaisuus voi osoittaa. Katsoen siihen, että Neuvostovenäjä on osoittautunut vielä taipumattomammaksi kuin konsanaan Italia, pääministerin kanta saattaa kenties helposti johtaa siihen, että Englanti ja siis Puuttumattomuuskomitean muutkin jäsenet päättävät olla välittämätta Neuvostovenäjän tyytymättömyydestä siihen yhteistoimintaan, johon Englanti pyrkii. Tämä on mahdollisuus, mutta tuleeko todellakin niin käymään, siitä ei toistaiseksi voida lausua mitään varmaa käsitystä.

L ä h e t t i l a s: G. A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 36.

Ministeri Gripenberg

5/11 1937

1000—7—37. 3448

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 6654-902.

Marraskuun 5 p:nä 1937.

ULKOASIAINMINIS.
Nº 45 / III Sal. D. 37
8/11-37 Nº 2 LIK.
KYRMÄ OSASTO ASIA
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 36, jonka otsake on:

Espanjan sota.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

45 III Pol. 37
8/11 - 37
5 C 7

Lontoo ssa 5 p:nä marras kuuta 19 37.

Asia: Espanjan sota.

Tavatessani eilen Portugalin täkäläisen suurlähettilään, entisen ulkoasiainministerin hra Monteiron minulla oli tilaisuus hänen kanssaan keskustella Espanjan sodasta ja tämän maan nykyisestä tilanteesta.

Kysyin suurlähettiläältä, joka - mikäli minulle on väitetty - hyvin tarkoin seuraa Espanjan sodan kehitystä, tietääkö hän mahdollisesti miksi Valencian hallitus on katsonut välttämättömäksi siirtyä Barcelonaan. Hän vastasi tämän johtuvan kahdesta eri syystä. Ensinnäkin Valencian hallitus on ollut erinomaisen tyytymätön siihen, että Barcelonan viranomaiset omiksi tarpeiksiin pidättävät kaikki ne ase- ja ampumatarvelastit, jotka jatkuvasti ja säännöllisesti saapuvat tähän kaupunkiin Ranskasta, ennen kaikkea Marseille'istä, eivätkä ole halukkaita toimittamaan niitä edelleen Valencian sotajoukoille. Toiseksi Valencian hallitus on ollut hyvin tyytymätön Barcelonan viranomaisten ja yleensä Catalonian väestön passiiviseen suhtautumiseen sotaan, nämä kun eivät mitenkään ole osoittaneet sitä innostusta ja tarmoa kansallisten sotajoukkojen vastustamisessa, jota vakava sotilaallinen tilanne epäilemättä vaatii. Joskin tämä passiivisuus ensi sijassa johtunee Catalonian väestön "kevytmielisestä ja lyhytnäköisestä nurkkaisänmaallisuudesta" eikä sitä suinkaan liene pidettävä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

merkkinä siitä, että Catalonia jo olisi kyllästynyt sotaan, niin on Valencian hallitus kuitenkin - taikka juuri tästä syystä - katsonut välttämättömäksi ponnistaa kaikkia voimiaan saadakseen Barcelonan viranomaiset käsittämään tilanteen vakavuuden ja antaakseen sotatoimille uutta vauhtia.

Vaikkakin siis hra Monteiro oli taipuvainen katsomaan Valencian hallituksen siirtymistä Barcelonan heikkouden merkiksi, niin hän toiselta puolen korosti, että hänen ymmärtääkseen sota vielä tulee kestämään kauan. Hän väittikin tietävänsä kenraali Francon nyttemmin päättäneen ajaa sotaa entistä hitaammin, kenraali kun lienee ymmärtänyt ei ainoastaan, että lakkaamattomien ponnistuksien vaatiminen hänen sotajoukoiltaan saattaisi vaarantaa kuria ja siis myöskin hänen tavoittelemiaan tuloksia, vaan myöskin välttämättömyyden sopivin keinoin rauhoittaa hänen valloittamansa alueet, joilla kenraalilla ei suinkaan ole ainoastaan luotettavia kannattajia.

Näin pitkälle hra Monteiro. Mainittakoon tässä yhteydessä toiselta taholta kuulleeni väitettävän Valencian viranomaisten haluavan reorganisoida Barcelonan sotateollisuuden, joka ei liene toiminut riittävän tarmokkaasti ja menestyksellisesti.

Missä määrin suurlähettilään väitteet, että Ranskasta jatkuvastikin Espanjaan saapuu suuria ase- ja ampumatarvelasteja, pitävät paikkansa, siitä en tietenkään omasta puolestani uskalla lausua mitään mielipidettä. Tämä on kuitenkin - kuten raportissani n:o 31 viime lokakuun 5 p:ltä olen Ulkoasiainministeriölle tiedoittanut - Lontoossa, ja myöskin täkäläisissä virallisissa piireissä, laajalle levinnyt käsitys. Niinpä alivaltiosihteeri Sir Orme Sargent sanoi eilen minulle kuulleensa, että aseiden salakuljettaminen Ranskasta Valencian

hallitukselle, Ranskan aluevesirajan sisäpuolella, lienee erinomaisen vilkas, vaikka - hän lisäsi - Ranskan ja Espanjan välisen maarajan yli ei salakuljetettane mitään kiellettyjä sotatarpeita.

L ä h e t t i l ä s: H. A. Kirjenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 17

Ministeri Grisenberg

6/11 1937

1000—7—37. 3448

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Marraskuun 6 p. 1937

Nº 6656 - 903.

46 III Val. 37.
8/11-37
5 C7

Herra M i n i s t e r i ,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no. 37, jonka otsake on:

Englanti ja Espanjan sota.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i , syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s : M. A. Ehrenburg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf Holsti,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 37.

Lontoo ssa 6 p:nä marras kuuta 19 37.

Asia: Englanti ja Espanjan sota.

Raportissani no. 33 viime lokakuun 11 päivältä ilmoitin Ulkoasiainministeriölle kuulleeni, että Englannin hallituksella oli aikomus Salamancaan taikka Burgokseen - johon kenraali Francon hallitus siirtynee - lähettää poliittinen edustaja, joka kyllä ei toistaiseksi saisi diplomaattista arvonimeä, mutta faktillisesti tulisi toimimaan diplomaattisena edustajana. Nyttemmin on virallisesti ilmoitettu tästä aikomuksesta, josta eilen lyhyesti keskusteltiinkin Alahuoneessa.

Tiedustellessani eilen ulkoasiainministeriön palveluksessa olevalta alivaltiosihteeri Sir Orme Sargent'iltä mitä tämmöinen edustajan nimittäminen kenraali Francon luokse muodollisesti ja käytännössä merkitsisi, Sir Orme tietenkin ex officio yritti bagatellisoida koko asian. Hän selitti, ettei oikeastaan merkitse juuri mitään, mutta puhtaasti käytännöllisistä syistä oli katsottu välttämättömäksi, että kenraali Francon pääkaupungissa olisi joku virallinen edustaja, joka kenraalin viranomaisten edessä voisi valvoa Englannin kansalaisten lukuisia etuja hänen hallitsemassaan osassa Espanjaa. Tämä edellyttää tietenkin, että Englanninkin hallitus vastaanottaa kenraali Francon Lontooseen ja muutamiin muihin Englannin kaupunkeihin nimittämiä

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

edustajia, joiden päällikköna "luultavasti" Alban herttua tulee toimimaan. Mutta varmaa on - alivaltiosihteeri lisäsi - ettei Englannin hallitus ryhtymällä näihin toimenpiteisiin tunnusta, ei edes de facto, kenraali Francoa.

Valencian hallituksen täkäläiset kannattajat et hoc genus omne eivät suinkaan ole valmiit myöntämään, ettei poliittisen taikka edes kauppapoliittisen edustajan nimittäminen kenraali Francon luokse "merkitse juuri mitään", ja Alahuoneen eilisessä istunnossa työväenpuolueen edustajat, ensi sijassa tietenkin puolueen johtaja Mr. Attlee, arvostelivat hallituksen päätöstä hyvinkin jyrkästi. Pääministeri Mr. Chamberlain suoriutui kuitenkin menestyksellisesti opposition arvostelusta, ja vaikkakin lienee odotettavissa, että tämä asia lähipäivinä uudestaan tulee Alahuoneen käsiteltäväksi, niin tuntuu kuitenkin aivan varmalta, ettei hallitus luovu jo tekemästään päätöksestä. Keskustellessani eilen asiasta Ranskan täkäläisen suurlähettilään kanssa, joka ilmeisesti ei ollut erikoisen tyytyväinen tähän päätökseen, viimemainittu lausui otaksuman, että hallitus kenties kuitenkin päättää lykätä tämän aikomuksensa toteuttamisen, mutta puolestani luulen hänen siinä suhteessa erehtyneen.

Täkäläisissä diplomaattipiireissä ja myöskin niiden ulkopuolella olevalta, englantilaiselta taholta olen kuullut sen käsityksen esitettävän, että Englannin hallitus nyttemmin katsoo jokseenkin varmaksi, että kenraali Franco tulee suoriutumaan voittajana sodasta, joskin tämä kaikesta päättäen vielä tulee kestämään kauan. Joka tapauksessa lienee selvää, ettei

Englannin hallitus olisi päättänyt kenraali Francon luokse lähettää mitään edustajaa, jos se pitäisi Valencian hallituksen voittoa todennäköisenä.

Lehdistössä on väitetty, että Burgokseen lähetettäisiin entinen ministeri Sir Robert Hodgson, joka saisi virallisen arvonimen "Chief Agent", ja hänen apulaisekseen lähetystösihteeri Thompson, jota sanottaisiin "Agent"iksi", ja täkäläiseltä ulkoasiainministeriöltä olen kuullut, että nämä väitteet "luultavasti" pitävät paikkansa.

Tunnen henkilökohtaisesti Sir Robert Hodgsonin, joka aikaisemmin on toiminut Englannin epävirallisena edustajana ja asiainhoitajana Moskovassa sekä ministerinä Albaniassa. Hän on naimisissa venakon kanssa, ja aterioidessani viime heinäkuun lopussa heidän seurassaan sain sen käsityken, ettei Sir Robert eikä Lady Hodgson suinkaan ole Valencian hallituksen kannattajia. Tämä ei kyllä sinänsä merkitsisi kovin paljon, koska olen vakuutettu, että esim. Englannin nykyistä asiainhoitajaa Valenciassa henkilökohtaisten sympatioittensa perusteella epäilemättä on pidettävä kenraali Francon kannattajana. Mutta joka tapauksessa voitanee väittää, että Sir Robert Hodgson tulee pystymään kenraali Francon ympäristössä luomaan sen Englannille edullisen ilmakehän, jota ei ainoastaan Englannin kaupallisten ja poliittisten etujen valvominen, mutta myöskin Mussolinin Espanjassa olevien poliittisten asiamiesten toiminnan vastustaminen sekä Puuttumattomuuskomitean pyrkimyksien toteuttaminen vaativat.

L ä h e t t i l ä s : G. A. Gripenberg.

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 38.

Ministeri Grisenberg

5/11 1937

1000—7—37. 3448

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 6657 - 904.

Marraskuun 6 p. 1937.

ULKOASIAINMINIS
47 / III Sal. 37
8/11 - 37 Nº
OSASTO
3 C7

Herra M i n i s t e r i ,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no. 38, jonka otsake on:

**Puuttumattomuuskomitea.**

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i , syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s : M. A. Snellman. –

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf Holsti,
Helsinki.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 38

Lontoo ssa 5 p:nä marras kuuta 1937.

Asia: Puuttumattomuuskomitea.

Puuttumattomuuskomitea kokoontui eilen uudestaan ja päätti yksimielisesti valtuuttaa puheenjohtajansa lordi Plymouth'in kehoittamaan Englannin hallitusta virallisesti tiedustelemaan Valencian ja kenraali Francon hallituksilta, suostuvatko ne Espanjassa olevien vapaaehtoisten poistamiseen. Näin pitkälle on siis nyttemmin päästy, mutta tästä ei tietenkään seuraa se, että vapaaehtoiset todellakin lähitulevaisuudessa poistettaisiin. Päinvastoin tuntuu ainakin toistaiseksi mitä suuremmassa määrin todennäköiseltä, että vapaaehtoisten poistamista tarkoittavat käytännölliset toimenpiteet vielä tulevat sekä Puuttumattomuuskomiteassa että sen alakomiteassakin aiheuttamaan pitkiä ja mutkikkaita keskusteluja. Neuvostohallitus on näet komiteassa kerran toisensa perään huomauttanut, ettei se vielä voi sitoutua myöntämään Francon hallitukselle sodankävijöille kuuluvia oikeuksia (belligérence), vaikkakin n.s. Englannin hallituksen suunnitelmassa, jonka kaikki muut Puuttumattomuuskomitean jäsenet ovat hyväksyneet, nimenomaan edellytetään, että nämä oikeudet on - joskin rajoitetussa määrin - myönnettävä kenraali Francolle heti kun vapaaehtoisten poistaminen on "huomattavasti" edistynyt ("made substantial progress"). Toiselta puolen Neuvostohallitus ei tahdo, kieltäytymällä hyväksymästä

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Englannin hallituksen suunnitelman sodankävijöille kuuluvien oikeuksien myöntämistä koskevaa kohtaa, tehdä Puuttumattomuuskomitean jatkuvaa toimintaa mahdottomaksi, jonka takia se on käskenyt edustajaansa, suurlähettiläs Maisky'a pysymään poissa tätä kohtaa koskevasta äänestyksestä ("abstain from voting").

Neuvostohallituksen omaksuman kannanoton johdosta Italian, Saksan, Portugalin, Itävallan, Unkarin ja Albanian edustajat ilmoittivat komitean eilisessä kokouksessa, että heidän hallituksensa ovat valmiit käytännössä myötävaikuttamaan vapaaehtoisten poistamiseen ainoastaan sillä ehdolla, että joko Neuvostohallitus muodollisesti ja lopullisesti sitoutuu myöntämään kenraali Francolle "belligérence" tahi että komitea lähitulevaisuudessa määrää - kuten Italian edustaja kreivi Grandi eilen sanoi - ne toimenpiteet, joihin on ryhdyttävä "Neuvostohallituksen äänestyksestä poissa pysymisen vakavien seurauksien johdosta". Mitä kreivi Grandi - ja muutkin yllämainitsemani edustajat - näillä sanoilla tarkoittaa, sitä ei ilmennyt eilisestä keskustelusta, mutta Saksan edustaja tri Woerman antoi yksityisesti ymmärtää, että hänen ja muut mainitut hallitukset kenties eivät vapaaehtoisten poistamiseksi vaatisi Neuvostohallituksen muodollista suostumista sodankävijöille kuuluvien oikeuksien myöntämiseen , jos komitean muut jäsenet myöntäisivät kenraali Francolle nämä oikeudet jo ennen kuin Espanjassa olevien sotajoukkojen evakuointi on "huomattavasti edistynyt". Kuinka tämmöinen suunnitelma - jos se todellakin komiteassa virallisesti esitetään - koskaan voisi saavuttaa yleistä kannatusta, sitä en ainakaan minä voi käsittää.

Englannin hallitus lienee jo tänään tässä asiassa kääntynyt Valencian hallituksen ja kenraali Francon puoleen, ja nyt

odotetaan siis mitä nämä tulevat vastaamaan. Sekä Puuttumattomuuskomiteassa että täkäläisessä ulkoasiainministeriössä ollan sitä käsitystä, että viimemainittukin tulee komitealle toimittamaan myöntävän vastauksen. Valencian hallitus on kuten tunnettua, jo aikoja sitten antanut ymmärtää, että se puolestaan suostuu vapaaehtoisten poistamiseen.

Keskustellessani eilen yksityisesti tästä asiasta lordi Plymouth'in kanssa tämä huomautti minulle, että yksi - vaikkakin kyllä "hyvin pieni" - askel eteenpäin nyt on otettu. Mutta selvää on, että muut tämän asian vaatimat toimenpiteet - vapaaehtoisten lukumäärän toteaminen, kontrollikomissionien määrääminen, niiden ohjeiden laatiminen, sekä yleensä suunnitelman käytännölliselle toteuttamiselle välttämättömät toimenpiteet - tulevat vielä aiheuttamaan pitkiä keskusteluja ja kaikenlaisia vaikeuksia. Hän lisäsi, että Neuvostovenäjän suurlähettiläs varmasti tulee huolehtimaan siitä, ettei Puuttumattomuuskomitean toiminta tule sujumaan ilman mitä suurimpia vaikeuksia ja kaikenlaisia komplikatioita. Mielestäni tämä hänen luottamuksellinen lausuntonsa oli mielenkiintoinen ensisijassa sen takia, että se tavallaan oli omiaan valaisemaan sitä Englannin hallituksen Espanjan-kysymyksessä noudattamaa jyrkempää suhtautumista Neuvostovenäjään, joka viime päivinä on ollut havaittavissa.

Puuttumattomuuskomitean kokouksen jälkeen minulla oli tilaisuus Saksan, Portugalin ja Itävallan edustajien kanssa keskustella heidän hallituksiensa kannanoton varsinaisista syistä. Kysymykseeni, luulevatko todellakin, että jos kaikki muut vallat myöntävät kenraali Francolle sodankävijöille kuuluvat oikeudet, Neuvostohallituksen mahdollinen kieltäytyminen käytännössä merkitsisi mitään, viimemainittu kun varmasti ei uskaltaisi lähettää

sotalaivoja aseita ja ampumatarpeita kuljettavien kauppalaivojen suojelemiseksi, nämä herrat vastasivat minulle, että Nyon'in sopimuksen johdosta kenraali Franco semmoisessa tapauksessa hyvin helposti saattaisi joutua ristiriitaan ei ainoastaan Neuvostohallituksen vaan myöskin muidenkin sopimuspuolten kanssa. Tämän sopimuksen perusteella Ranskan ja Englannin laivastot suojelevat tällä hetkellä Neuvostovenäjältä Espanjaan kulkevia aselaivojakin - joiden lukumäärä viime aikoina on huomattavasti lisääntynyt - ja jos kenraali Franco koettaisi upottaa näitä laivoja, niin vakavia selkkauksia saattaisi helposti syntyä. Nämä selkkaukset taasen voisivat johtaa siihen, että esim. Ranska ja kenties muitakin valtoja viime tingassa kuitenkin kieltäytyisi myöntämästä kenraali Francolle sodankävijöille kuuluvia oikeuksia.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg. -

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 39.

Ministeri Gripenberg

11/11 1937.

5000—10—35 4261

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S.W. 1.**

**Nº** 6708-914.

Marraskuun 11 p:nä 1937.

48 / III Sal. 5 37.

15/11 - 37

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 39, jonka otsake on:

Kommunismin vastustamista tarkoittava sopimus.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: R. A. Koskenniemi.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

LONTOO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 39.

Lontoo ssa 11 p:nä marras kuuta 1937.

AIMI
48 III Sal 32
15/11-37
OSASTO
5 C 7

Asia: Kommunismin vastustamista tarkoittava sopimus.

Käydessäni eilen täkäläisen ulkoasiainministeriön Northern Department-osaston päällikön puheilla kysyin häneltä pidetäänkö ministeriössä todennäköisenä, että Saksan, Japanin ja Italian hiljattain solmimaan kommunismin vastustamista tarkoittavaan sopimukseen sisältyy taikka liittyy salaisia määräyksiä ja sitoumuksia.

Osastopäällikkö vastasi, ettei näin liene asian laita. Foreign Office'in saamien tietojen mukaan lienee Italia jo viime vuonna taikka ainakin pitemmän aikaa sitten ilmoittanut Berliinin ja Tokion hallituksille haluavansa liittyä saksalais-japanilaiseen antikommunistiseen paktiin, joka ainoastaan virallisesti ja nimellisesti tarkoittaa kansainvälisen kommunismin vastustamista, mutta johon itse asiassa sisältyy - siitä ollaan täkäläisessä ulkoasiainministeriössä vakuutettuja - "aivan toisenlaisia määräyksiä". Mussolini lienee kuitenkin tahtonut antaa liittymiselleen sopimukseen selvästi Englantiin ja sen asemaan Välimerellä kohdistuvan kärjen, ja tämän johdosta Japani, joka vielä ennen Kiinan sodan puhkeamista halusi välttää kaikkia Englannin etuja uhkaavia toimenpiteitä, ei ollut valmis suostumaan Mussolinin esittämiin toivomuksiin. Ryhdyttyään sotaan Kiinaa vastaan ja englantilais-japanilaisten suhteiden tästä seuranneen kärjistymisen johdosta Japani lienee kuitenkin luopunut aikaisemmasta kielteisestä suhtautumisestaan

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Italian suunnitelmiin ja ilmoittanut Rooman hallitukselle, että se mielellään näkisi Italian liittyvän saksalais-japanilaiseen sopimukseen. Sillä välin Mussolinikin oli kuitenkin vuorostaan muuttanut mielipiteensä eikä enää ollut halukas edes kansainväliseen sopimukseen liittyvissä salaisissakaan määräyksissä asettumaan Englannille vihamieliselle kannalle, vaikkakin hän toiselta puolen katsoi tarkoituksenmukaiseksi koko maailmalle uudestaan korostaa läheisiä suhteitaan Saksaan ja Japaniin. Foreign Office'in tietojen mukaan ei siis ole syytä epäillä, etteivät kreivi Cianon sanat pidä paikkaansa, t.s. että Italian liittyminen ei merkitse mitään muuta kuin mielenosoitusta kommunismia ja myöskin Neuvostovenäjän Espanjan politiikkaa vastaan.

Toinen asia on tietenkin - osastopäällikkö huomautti - että saksalais-japanilainen sopimus ainoastaan virallisesti tarkoittaa kommunismin vastustamista, mutta faktillisesti "jotain aivan toista", ja että tähän sopimukseen liittyy salaisia sitoumuksia, joiden sisältöä osastopäällikkö ei kuitenkaan tuntenut taikka josta hän ei tahtonut minulle sanoa mitään. Hänen sanoistaan sain sen käsityksen, että vaikkakin hän pitää todennäköisenä sopimukseen liittyvien salaisten sitoumuksien ensi sijassa kohdistuvan Neuvostovenäjään, niin ei suinkaan ole mahdotonta, että nämä myöskin koskevat Englannin etuja sekä Kiinassa että muualla. -

Olen selostanut keskustelumme, koska joskaan en omasta puolestani uskalla lausua mitään käsitystä siitä, missä määrin osastopäällikön väitteet ja epäilykset pitävät paikkansa ja missä määrin hän saattaa erehtyä, hänen sanansa olivat kuitenkin minun mielestäni omiaan valaisemaan Foreign Office'in suhtautumista Saksaan ja Japaniinkin sekä Berliinin hallituksen antikommunistista sopimusta koskeviin vakuutuksiin.

Selvää on, että vaikkakaan Italian liittyminen tähän sopimukseen ei Lontoossa ole herättänyt suurta huomiota, niin on sitä kuitenkin yleisesti paheksuttu. Periaatteessa Englannin ulkopolitiikka pyrkii sen estämiseen, että Eurooppa ja maailma ideologisella pohjalla jakaantuisi kahteen vastakkaiseen leiriin, ja joskaan sen pyrkimykset tähän asti eivät ole olleet erikoisen menestykselliset, niin jokainen toimenpide, joka välittömästi taikka välillisesti on ristiriidassa näiden pyrkimyksien kanssa, tietenkin täällä herättää pahaa verta. Tästä ei kuitenkaan seuraa se, että Englannin hallitus olisi valmis luopumaan ponnistuksistaan parempien ja sovinnollisten suhteiden aikaansaamiseksi sekä Italian ja Saksan että Japaninkin kanssa. Minun ymmärtääkseni lienee odotettavissa, että Englannin hallitus lähitulevaisuudessa tulee tekemään uuden englantilais-italialaisen rapprochement'in aikaansaamista tarkoittavan yrityksen - ja juuri tällä hetkellä ollaan Lontoossa taipuvaisia katsomaan, että Mussolinin väitetty aikomus Espanjasta poistaa ainakin osa siellä olevista italialaisista vapaaehtoisista tuntuu helpottavan tämän päämäärän saavuttamista - ja Saksaan nähden taasen ei suinkaan liene mahdotonta, että ryhdytään - kuten Pääministeri Lontoon Lord Mayor'in t.k. 9 p:nä antamilla päivällisillä pitämässään puheessa sanoi - "epävirallisiin keskusteluihin", jotka koskisivat Espanjan kysymystä, siirtomaakysymystä y.m. mutkikkaita probleemeja. Näitä "epävirallisia keskusteluja" johtaisi Englannin puolesta joko lordi Halifax, "Lord President of the Council", taikka joku toinen hallituksen jäsen, joka tätä tarkoitusta varten kävisi Berliinissä tapaamassa Saksan johtohenkilöitä ja kenties hra Hitleriäkin. Ryhtymällä näihin "epävirallisiin keskusteluihin" Englannin hallitus tahtoisi ottaa selvää mitä

Saksan hallitus loppujen lopuksi haluaa ja missä määrin olisi mahdollista noudattaa sen toivomuksia. Jos näistä epävirallisista keskusteluista tuntuisi ilemenevän, että positiivisen tuloksen saavuttaminen on käytännöllisten mahdollisuuksien puitteissa, niin aloitettaisiin heti viralliset keskustelut, jotka kenties todellakin johtaisivat yleiseen eri kysymyksiä käsittävään englantilais-saksalaiseen sopimukseen.

L ä h e t t i l ä s: L. A. Grippenberg. –

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 40.

Ministeri Gripenberg

19/11 1937

5000—10—35 4961

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

**Nº** 6752/927.

19 p. marraskuuta 1937.

49 III Yal 37.
22/11. 37 2
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 40, jonka otsake on:

Lordi Halifax'in matka Saksaan.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: A. A. Hackzell. —

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 40.

Lontoo ssa 19 p:nä marras kuuta 19 37.

Asia: Lordi Halifax'in matka Saksaan.

49 III Sal. 37.

22/11.37

5 C 7

Olen kuullut väitettävän, että vaikkakin lordi Halifax'in Saksan matka muodollisesti tietenkin on aiheutunut kenraali Goering'in hänelle esittämästä kutsusta Berliinin metsästysnäyttelyyn, pääministeri Mr. Chamberlain oli se hallituksen jäsen, joka tarmokkaammin kuin muut insistoi, että hän mahdollisimman pian lähtisi Saksaan, hän kun siten saisi tilaisuuden painostamatta varsinaista aihetta käyntiin, asettua henkilökohtaiseen kosketukseen Saksan johtomiesten kanssa. Tämä väite tuntuukin sangen todennäköiseltä, mutta toiselta puolen lienee varmaa, että ne, jotka ovat sanoneet tietävänsä hallituksen tehneen päätöksensä tästä matkasta kuulematta Mr. Eden'in mielipidettä, jopa vastoin hänen tahtoansa, eivät ole oikeassa. Lontoossa on jo pitemmän aikaa kerrottu - kuten aikaisemmin olen Ministeriölle tiedoittanutkin - että nykyinen ulkoasiainministeri olisi Englannin ulkopolitiikan yleisiin linjoihin nähden joutunut jonkinlaiseen vastakohtaisuussuhteeseen pääministeriin, joka seikka vielä saattaisi johtaa siihen, että hän, Mr. Eden, katsoisi sopivimmaksi erota taikka että hänet tavalla tai toisella pakoitettaisiin eroamaan. Joskin saattaa olla jotain perää niissä väitteissä, joiden mukaan pääministeri ei aina olisi kaikissa suhteissa hyväksynyt Mr. Eden'in

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

julkisia lausuntoja, niin kuitenkin minun ymmärtääkseni heidän välinen erimielisyytensä, edellyttäen, että se todellakin on olemassa, koskee ainoastaan niitä metoodeja, joita Englannin ulkopolitiikan nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa pitäisi noudattaa eikä suinkaan tämän politiikan johtavia periaatteita. Olen myöskin omasta puolestani vakuutettu siitä, ettei Mr. Chamberlain ollenkaan suunnittele Mr. Eden'in erottamista, koska semmoinen toimenpide - siitä huolimatta, että Englannin viimeaikaista politiikkaa usein on viimemainitun oman puolueen keskuudessa arvosteltu - olisi omiaan ei ainoastaan herättämään suurta huomiota yleensä maailmassa, vaan myöskin vakavasti heikontamaan hallituksen asemaa. Viime päivinä pitämissään julkisissa puheissa pääministeri onkin johdonmukaisesti ja jyrkästi korostanut hallituksen keskuudessa vallitsevaa yksimielisyyttä.

Luulen siis, että lordi Halifax on lähtenyt Berliiniin hallituksen kaikkien jäsenten suostumuksella eikä Mr. Eden sen johdosta tunne - kuten muutamissa täkäläisissä lehdissä on väitetty - olevansa syrjäytetty. Ja luulen myöskin, ettei lordi Halifaxin matkaa paheksuta missään poliittisissa piireissä.

Toinen asia on sitten missä määrin hänen käyntinsä Berliinissä ja Berchtesgaden'issa hra Hitler'in luona tulevat osoittautumaan menestyksellisiksi. Tässä suhteessa ollaan täällä yleensä - mikäli olen ollut huomaavinani - hyvinkin skeptillisiä. Lordi Halifax'ille uskottu tehtävä on muodostaa itselleen käsitys millä pohjalla olisi mahdollista Saksan kanssa ryhtyä virallisiin keskusteluihin yleisen Euroopan rauhoittamista tarkoittavan järjestelmän ("settlement") aikaansaamiseksi. Ennen kaikkea seuraavat kolme seikkaa tuntuvat vaikeuttavan tämän päämäärän saavuttamista: 1.Saksan

vastahakoisuus suostua minkäänlaiseen järjestelmään, johon Neuvosvenäjä osallistuisi; 2. Ranskan vastahakoisuus luopua ranskalais-venäläisestä sopimuksesta; 3. Italian pelko, että saksalais-englantilainen yhteisymmärrys saattaisi johtaa Berliini-Rooman akselin heikontamiseen. Mutta näihin vaikeuksiin tulee lisäksi vielä se, että tämmöisen järjestelmän aikaansaaminen tietenkin tulee aiheuttamaan hyvinkin pitkiä neuvotteluja, joiden kestäessä paljon saattaa tapahtua.

Puhtaasti asialliselta näkökannalta katsoen tuntuu kyllä siltä, ettei probleeman ratkaiseminen suinkaan ole mahdoton. Luulen, etteivät edes Saksan siirtomaiden hankkimista tarkoittavat pyrkimykset aiheuttaisi mitään voittamattomia esteitä. Englannissa on laajalle levinnyt käsitys, että Saksaa pitäisi tässä suhteessa tavalla tai toisella tyydyttää, ja joskin tietysti tämä käytännössä ei suinkaan ole mikään helppo tehtävä, niin on kuitenkin otettava huomioon, ettei Englannin hallitus toistaiseksi ole tässä suhteessa asettunut kielteiselle ja selvästi negatiiviselle kannalle. Tuntuu kuitenkin yhtä varmalta, ettei Englanti - eikä tietenkään Ranskakaan - koskaan suostuisi semmoiseen sopimukseen, joka Saksalle antaisi, kuten täällä sanotaan, "vapaat kädet" Keski- ja Itä-Euroopan nähden.

Olen muutamien täkäläisten diplomaattien kanssa keskustellut lordi Halifax'in matkasta ja hänen menestymismahdollisuuksistaan. Kaikki ovat osoittautuneet hyvin skeptillisiksi. Niinpä Hollannin ministeri, kreivi Limburg Stirum, joka ennen nimittämistään Lontooseen pitemmän aikaa toimi maansa edustajana Berliinissä, huomautti olevan mitä suurimmassa määrin epätodennäköistä, että lordi Halifax, "tämä vakava ja syvästi uskonnollinen ylimys", koskaan ymmärtäisi

hra Hitleriä, jonka johdosta nämä herrat tuskin voinevat saavuttaa mitään yhteisymmärrystä. On myöskin pantava merkille, että Lordien Huoneen eilisessä kansainvälistä tilannetta koskevassa keskustelussa hallituksen edustaja lordi Swinton varoitti kuuntelijoita kiinnittämästä liian suuria toiveita lordi Halifax'in matkan mahdollisiin tuloksiin. Joskin siis ainakin toistaiseksi tuntuu epätodennäköiseltä, että muodollinen englantilais-saksalainen yleiseurooppalainen järjestelmä olisi käytännöllisten mahdollisuuksien puitteissa, niin tästä ei tietenkään kuitenkaan tarvitse seurata se, että englantilais-saksalaiset suhteet tämän johdosta vielä kärjistyisivät. Mutta toisaalta lordi Halifax'in "epäonnistuminen" merkitsisi epäilemättä uutta askelta kohti sitä Euroopan avointa jakaantumista kahteen vastakkaiseen leiriin, jonka estäminen kuuluu Englannin ulkopolitiikan - kuten täällä usein on julkituotu - itselleen asettamiin päämääriin.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 41.

Ministeri Grejsenberg

25/11 1937

5000—10—35 4961

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S.W. I.**

**Nº** 6805-934.

Marraskuun 25 p:nä 1937.

ULKOASIAINMIN.
51 / 112 Sal. 37 -
30/11. 37
OSASTO
5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 41, jonka otsake on:

Lordi Halifax'in käynti Saksassa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 41.

Lontoossa 25 p:nä marras kuuta 1937.

57/112 Sal. 37.

20/11-37

Asia: Lordi Halifax'in käynti Saksassa.

Pääministeri Mr. Chamberlain huomautti Alahuoneen eilisessä istunnossa, että lordi Halifax'in käynti Saksassa on ollut "merkityksellinen" ("valuable"), koska se on "edistänyt" sitä "lähempää keskinäistä yhteisymmärrystä tarkoittavaa toivomusta", jonka hän, Mr. Chamberlain, "luulee olevan yleisen" sekä Englannissa että Saksassa. Enempää hän ei sanonut lordi Halifax'in ja Saksan johtajien välisistä keskusteluista, mutta myöhemmin hän korosti sitä, ettei ensinmainittu ole Saksassa käydessään antanut minkäänlaisia "lupauksia" ("pledges").

Huolimatta siitä, että Berliinin ja Lontoon hallitukset ovat sitoutuneet toistaiseksi olemaan antamatta mitään näitä keskusteluja koskevia tietoja, ovat tietenkin täkäläiset - kuten muidenkin maiden - lehdet innokkaasti kirjoitelleet lordi Halifax'in matkasta sekä julkaisseet kaikenlaisia tietoja siitä, mitä niiden eri kirjeenvaihtajat ja avustajat väittävät kuulleensa hra Hitler'in ja muiden Nazijohtajien englantilaiselle valtiomiehelle esittämistä toivomuksista ja mielipiteistä. Täkäläisen suuren yleisön keskuudessa onkin viime päivinä ollut havaittavissa semmoinen käsitys, että Englannin hallitus kiinnittäisi mitä suurinta huomiota niihin "epävirallisiin" neuvotteluihin Saksan kanssa, joihin siis nyt on ryhdytty, ja että niiden mahdollista negatiivista tulosta olisi Euroopan rauhan säilyttämisen kan-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nalta katsottava erinomaisen vakavaksi.

Olen koettanut hankkia tietoja lordi Halifax'in matkan tuloksista, ja tänään minulla oli täysin luottamuksellinen tätä asiaa koskeva keskustelu erään virallisessa asemassa olevan henkilön kanssa (jonka nimen olen eri kirjeessä ilmoittanut Hra Kansliapäällikölle), joka kyllä ei itse ole lukenut lordi Halifax'in raporttia, mutta joka on ollut kosketuksessa virkamiehen kanssa, joka on sen tehnyt. Ensinmainittu henkilö on kertonut minulle seuraavaa:

Hra Hitler ja muut Saksan poliittiset johtajat ovat lordi Halifax'ille huomauttaneet, että Saksa on valmis osallistumaan yleiseurooppalaisen rauhan turvaamista tarkoittavan järjestelmän ("settlement") aikaansaamista koskeviin neuvotteluihin ainoastaan sillä ehdolla, että Englannin hallitus erikoisessa deklaratiossa myöntää Saksan olevan oikeutetun vaatimaan ja saamaan takaisin aikaisemmat siirtomaansa - taikka ainakin osan niistä. Jos Englanti suostuu tämmöisen deklaration antamiseen - josta ei kuitenkaan seuraisi, että siirtomaat heti olisi luovutettava Saksalle - on tämä valta valmis sen ja muiden valtojen, ensi sijassa tietenkin Ranskan, kanssa ryhtymään seikkaperäisiin eri, mutta ei kaikkia, niitä poliittisia ja taloudellisia kysymyksiä koskeviin neuvotteluihin, joiden pohtimisen Englannin hallitus mahdollisesti tahtoo saattaa kansainvälisen keskustelun alaiseksi. Kertojani ei kyllä tietänyt missä muodossa hra Hitler oli esittänyt varaumansa, mutta piti enemmän kuin todennäköisenä, ettei Saksa ole valmis antamaan minkäänlaisia Tshekko-Slovakiaa taikka Itävaltaa koskevia sitoumuksia. Näihin maihin sekä niitä koskevaan politiikkaansa nähden Saksa siis edelleenkin pidättäisi itselleen - kuten täällä sanotaan - vapaat kädet.

nalta katsottava erinomaisen vakavaksi.

Olen koettanut hankkia tietoja lordi Halifax'in matkan tuloksista, ja tänään minulla oli täysin luottamuksellinen tätä asiaa koskeva keskustelu erään virallisessa asemassa olevan henkilön kanssa (jonka nimen olen eri kirjeessä ilmoittanut Hra Kansliapäällikölle), joka kyllä ei itse ole lukenut lordi Halifax'in raporttia, mutta joka on ollut kosketuksessa virkamiehen kanssa, joka on sen tehnyt. Ensinmainittu henkilö on kertonut minulle seuraavaa:

Hra Hitler ja muut Saksan poliittiset johtajat ovat lordi Halifax'ille huomauttaneet, että Saksa on valmis osallistumaan yleiseurooppalaisen rauhan turvaamista tarkoittavan järjestelmän ("settlement") aikaansaamista koskeviin neuvotteluihin ainoastaan sillä ehdolla, että Englannin hallitus erikoisessa deklaratiossa myöntää Saksan olevan oikeutetun vaatimaan ja saamaan takaisin aikaisemmat siirtomaansa - taikka ainakin osan niistä. Jos Englanti suostuu tämmöisen deklaration antamiseen - josta ei kuitenkaan seuraisi, että siirtomaat heti olisi luovutettava Saksalle - on tämä valta valmis sen ja muiden valtojen, ensi sijassa tietenkin Ranskan, kanssa ryhtymään seikkaperäisiin eri, mutta ei kaikkia, niitä poliittisia ja taloudellisia kysymyksiä koskeviin neuvotteluihin, joiden pohtimisen Englannin hallitus mahdollisesti tahtoo saattaa kansainvälisen keskustelun alaiseksi. Kertojani ei kyllä tietänyt missä muodossa hra Hitler oli esittänyt varaumansa, mutta piti enemmän kuin todennäköisenä, ettei Saksa ole valmis antamaan minkäänlaisia Tshekko-Slovakiaa taikka Itävaltaa koskevia sitoumuksia. Näihin maihin sekä niitä koskevaan politiikkaansa nähden Saksa siis edelleenkin pidättäisi itselleen - kuten täällä sanotaan - vapaat kädet.

Jos nämä tiedot pitävät paikkansa - joka kyllä tuntuu hyvinkin todennäköiseltä - niin lienee selvää, että lordi Halifax'in aloittamat keskustelut tuskin voivat johtaa minkäänlaiseen positiiviseen tulokseen. Tänään huomautettiinkin minulle täkäläisessä ulkoasiainministeriössä, ettei ministeriö puolestaan koskaan ole odottanut lordi Halifax'in voivan Saksassa saavuttaa mitään, joka todellakin edistäisi englantilais-saksalaista, saatikka yleiseurooppalaista, yhteisymmärrystä, ja nyt - hänen palattuaan Saksasta tyhjin käsin - ministeriö olisi halukas sanomaan "muutamille hallituksen jäsenille": "We told you so". Ministeriö oli myöskin alusta alkaen ollut sitä mieltä, ettei lordi Halifax'in olisi pitänyt lähteä Saksaan heti senjälkeen kuin Italia oli liittynyt antikommunistiseen paktiin - "joka itse asiassa ei ole antikommunistisempi kuin Trotski" - koska tämän johdosta Hitler oli "tietenkin" vielä myöntymättömämpi kuin koskaan aikaisemmin.

Englannin hallitus tulee nyt Ranskan t.k. 29 p:nä Lontooseen saapuvien pää- ja ulkoasiainministerien kanssa keskustelemaan lordi Halifax'in saamista tiedoista ja matkavaikutelmista, ja luultavaa on - niin huomautettiin minulle Foreign Office'ssa - että Englanti ja Ranska tulevat Berliinin hallitukselle osoittamaan jonkinlaisen esityksen, joka voi kelvata niiden neuvottelujen pohjaksi, joihin "tietenkin" ryhdytään Saksan kanssa, koska on luonnollisesti vältettävä sitä, että Saksa voisi syyttää Englantia tai Ranskaa yhteisymmärryksen saavuttamista tarkoittavien pyrkimyksien epäonnistumisesta. Mutta tuntuu aivan varmalta, etteivät nämä neuvottelut - jotka itse asiassa eivät tule olemaan mitään muuta kuin pelkkää "window dressing"iä (silmien lumoamista) - voi johtaa minkäänlaiseen tulokseen, ja luulta-

vaa on siis, että ne ennen pitkää joutuvat karille, jo siitä syystä, että Ranska "tuskin voinee jättää Neuvostovenäjää oman onnensa nojaan", jota paitsi ei liene otaksuttavissa, että Saksa olisi valmis hyväksymään kollektiivisiä turvallisuustakeita käsittävän järjestelmän, vaan jatkuvasti tulee pitämään kiinni käsityksestään bilateralisten sopimuksien suotavuudesta, jopa välttämättömyydestäkin.

Mutta siinäkin tapauksessa, että - kuten toistaiseksi tuntuu todennäköiseltä - tämä uusi Länsi-Euroopan ja Saksan välinen lähentymisyritys raukeaa, ei ole syytä ottaa siten syntyvää tilannetta liian vakavalta kannalta. Saksa ei vielä ole valmis sotaan - Saksan armeija vastustanee itse asiassa jyrkästi kaikkia ulkopoliittisia seikkailuja - eikä hra Hitlerkään tavoittele Euroopan tilanteen kärjistymistä. On siis otaksuttavaa, "ettei pariin vuoteen mitään tule tapahtumaan". -

Yllä olen lyhyesti selostanut mitä eräs ulkoasiainministeriön johtavassa asemassa oleva virkamies tänään minulle sanoi, mutta hänen nimenomaisesta pyynnöstään en ole katsonut voivani mainita hänen nimeään. Hänen esittämänsä mielipiteet ovat - mikäli ymmärrän - kuvaavat täkäläisen ulkoasiainministeriön yleiselle suhtautumiselle Saksan pyrkimyksiin, ja sen käsitykselle niiden todellisista päämääristä. On tietenkin mahdollista, ettei Mr. Chamberlain tule heittäytymään Foreign Office'n edustamaan pessimismiin tulevien neuvottelujen todennäköiseen tulokseen nähden eikä kukaan Lontoossa voine ennustaa mihin myönnytyksiin hra Hitler vielä saattaa suostua. Tällä hetkellä voitanee kuitenkin väittää, etteivät lordi Halifax ja hra Hitler toistaiseksi ole löytäneet mitään Euroopan yhteisymmärrykseen vievää tietä.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg. –

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 42.

Ministeri Gripenberg

30/11 1937

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S.W. I.**

52/112 Sal. D. 37

**Nº** 6873-943.

1 p:nä joulukuuta 1937.

7/12. 37

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 42, jonka otsake on:

Euroopan rauhoittamista tarkoittavat neuvottelut.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l a s: M. A. Lovisenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
H e l s i n k i.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 42.

Lontoo ssa 30 p:nä marras kuuta 19 37.

52/112 Sal. D 37.

7/12. 37

5 C7

Asia: Euroopan rauhoittamista tarkoittavat neuvottelut.

Viime päivinä on minulla ollut tilaisuus keskustella muutamien täkäläisten diplomaattien kanssa lordi Halifaxin Berliinin matkasta sekä niiden englantilais-ranskalaisten neuvottelujen todennäköisestä tuloksesta, joihin eilen ryhdyttiin. Kaikki minun puhuttelemani henkilöt ovat suhtautuneet hyvin pessimistisesti siihen mahdollisuuteen, että odotettavissa olevat Englannin, Ranskan ja Saksan sekä todennäköisesti muidenkin valtojen väliset keskustelut todellakin saattaisivat johtaa huomattavampaan Euroopan kansainvälisen tilanteen parantamiseen. He ovat päinvastoin pitäneet todennäköisenä, että neuvottelut Saksan kanssa tulevat osoittautumaan tuloksettomiksi. Niinpä Norjan ministeri sanoi minulle pelkäävänsä, että tämä uusi Euroopan rauhoittamista tarkoittava yritys ainoastaan tulee myötävaikuttamaan kansainvälisen tilanteen kärjistymiseen, kun myöhemmin tullaan olemaan pakoitettuja toteamaan, ettei mikään todellinen yhteisymmärrys ole saavutettavissa, ja Unkarin ministeri taasen on minulle huomauttanut, että "jollei mitään positiivista nyt tehdä, joka kyllä tuntuu epävarmalta", niin voidaan pitää varmana, että ennemmin tai myöhemmin "jotain tapahtuu Euroopassa". Hän puhui muuten sangen katkerasti Tshekko-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Slovakian viranomaisten sisäpolitiikasta, varsinkin mainitussa maassa asuviin unkarilaisiin nähden, mutta toiselta puolen hän myönsi, "ettei tietenkään tule olemaan helppoa" löytää keinoja hra Hitlerin ja muiden nazijohtajien tyydyttämiseksi. Samansuuntaisia käsityksiä ovat Bulgarian ja Sveitsin täkäläiset ministerit lausuneet minulle.

Foreign Officessa taasen on minulle huomautettu, että vaikkakin esim. jonkinlaisen autonomian myöntäminen Sudeten-Deutsch-väestölle saattaa tuntua kohtuulliselta, jopa suotavaltakin, niin on pelättävissä, että semmoinen toimenpide avaisi ovet kaikenlaiselle Berliinin hallituksen inspiroimalle ja johtamalle juonittelulle, joka saattaisi kehittyä vakavaksi vaaraksi Tschekko-Slovakian itsenäisyydelle ja siis myöskin Euroopan rauhalle.

Kuten aikaisemmin raporteissani usein olen Ulkoasiainministeriölle tiedoittanut, suhtaudutaan täkäläisen hallituspuolueen keskuudessa melkoisella sympatialla Saksan tyydyttämistä tarkoittaviin pyrkimyksiin, vaikkakin tässäkin puolueessa on ryhmä, joka ei millään ehdoin olisi valmis luovuttamaan Saksalle mitään sen aikaisempia Englannin hallussa olevia siirtomaita. Tämä ryhmä lienee kuitenkin - mikäli ymmärrän - verrattain pieni, koska konservatiivisen puolueen suuri enemmistö hyväksyisi epäilemättä kaikki ne toimenpiteet, joita pääministeri ja/hallituksen muut jäsenet kenties katsoisivat välttämättömiksi. Minulle on - ja taholta, jota pidän hyvin informoituna - väitetty Mr. Chamberlainin olevan sillä periaatteellisella kannalla, että Saksan siirtomaiden hankkimista tarkoittavat vaatimukset oli-

si tyydytettävä, mutta ainoastaan sillä ehdolla, että saataisiin aikaan semmoinen yleiseurooppalainen järjestelmä (settlement), joka tuntuisi takaavan Euroopan rauhan yhdeksi taikka kahdeksi miespolveksi. Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä - niin on minulle huomautettu - että Saksa suostuisi erinäisten sitoumuksien ja lupauksien antamiseen, mutta tähän mahdollisuuteen nähden ollaan täällä hyvinkin pessimistisiä. Omasta puolestani pidän myöskin mitä suurimmassa määrin epätodennäköisenä, että Englannin hallitus olisi valmis esim. Tshekko-Slovakiaan harjoittamaan mitään painostusta, jotta tämä maa osoittaisi Saksalle ja sen pyrkimyksille tähänastista suurempaa myötämielisyyttä, mutta myönnän tietenkin, että saatan tässä suhteessa erehtyä.

"Times" on kyllä eilisessä, huomiota herättäneessä pääkirjoituksessaan korostanut - vaikkakaan ei suoranaisesti - ettei sen mielestä Tshekko-Slovakia ole järjestänyt eri kansallisuuksiensa elämänoloja täysin tyydyttävällä tavalla, jonka johdosta tämänkin maan pitäisi uhrata jotain Euroopan rauhan säilyttämiseksi ja edistämiseksi. Saksassa tunnutaan kiinnittäneen suurta merkitystä tähän kirjoitukseen kuten muutamiin muihin lehden viime aikoina julkaisemiin kirjoituksiin, joissa lehti on omaksunut sanoisinko hämmästyttävän saksalaisystävällisen kannan. Mielestäni olisi kuitenkin erehdys katsoa, että "Times" näissä asioissa jollakin tavoin edustaisi hallituksen kantaa. Joka tapauksessa on täkäläisessä ulkoasiainministeriössä minulle nimenomaan huomautettu, ettei näitä lehden esittämiä mielipiteitä ollenkaan ole pidettävä virallisten piirien inspiroimina, ja et-

tä ne itse asiassa ainoastaan vastaavat lehden suurimman osakeomistajan, lordi Astor'in käsitystä siitä politiikasta, jota Englannin hallituksen tällä hetkellä pitäisi ajaa.

Ei kukaan ulkopuolinen tietenkään vielä tiedä mihin päätöksiin eiliset ja tämänpäivän englantilais-ranskalaiset keskustelut ovat johtaneet. Niiden käytännöllisestä arvosta voitaneen muodostaa jonkinlainen käsitys vasta muutamien päivien kuluttua.

Olen kuitenkin otaksunut ylläolevan saattavan kiinnostaa Ulkoasiainministeriötä, se kun antanee aivan toisenlaisen käsityksen kansainvälisten Euroopan rauhan turvaamista tarkoittavien keskustelujen ja tulevien neuvottelujen taustasta ja kehittymismahdollisuuksista kuin se, joka ilmenee Englannin taikka muiden maiden lehdistöstä. Loppujen lopuksi lienee kuitenkin, niinkuin Unkarin ministeri eilen huomautti minulle, että "ulkopolitiikasta päätetään ulkoasiainministeriössä", koska joskin Englanti tietenkin on kansanvalta, jossa ei voida tehdä mitään parlamentin tahtoa vastaan, niin on toiselta puolen myöskin yleisen mielipiteen ja parlamentin hyvin vaikeata toteuttaa semmoisia toivomuksia, jotka eivät vastaa hallitusdepartementtien suunnitelmia.

Lähettiläs: U. A. Koskenniemi

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 43.

Ministeri Gripenberg

3/12 1937.

5000—10—35 4261

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 6907/949.

Joulukuun 3 p:nä 1937.

53/112 Sal. 37

8/12-37 Nº

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 43, jonka otsake on:

Keskustelu Saksan entisen ulkoasiainministerin hra von Kühlmann'in kanssa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 43.

Lontoo ssa 3 p:nä joulu kuuta 1937.

Asia: Keskustelu Saksan entisen ulkoasiainministerin hra von Kühlmann'in kanssa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
53 112 Sal. 37
8/12 - 37 2
5 C7

Tapasin tänään eräällä lounaalla Saksan entisen ulkoasiainministerin vapaaherra von Kühlmann'in, joka säännöllisesti ainakin kerran vuodessa käy Lontoossa, jossa hänellä lienee lukuisia tuttavia sekä virallisessa maailmassa että seurapiireissä. Luulen, ettei hra von Kühlmann mitenkään ole Saksan nykyisen suunnan innostuneimpia kannattajia, mutta olen saanut sen käsityksen, että joskaan hänellä ei enää ole mitään virallista asemaa, niin hän kuitenkin on sangen hyvin informoitu Saksan johtomiesten ajatustavoista ja pyrkimyksistä.

Lounaan jälkeen jouduin keskusteluun kahden kesken hra von Kühlmann'in kanssa, jolloin hän kysyi minulta mitä Suomessa ajatellaan Neuvostovenäjän tapahtumista. Annettuani hänelle kiertelevän vastauksen huomauttaen, etten puolestani ole voinut muodostaa minkäänlaista varmaa käsitystä Venäjällä päivittäin tapahtuvien teloituksien todellisista syistä, hra von Kühlmann kertoi hänellä hiljattain olleen tilaisuus mainitun maan oloista keskustella "korkeassa asemassa olevien venäläisten kanssa", joilla sanoilla hän ilmeisesti tarkoitti n.s. valkovenäläisiä. Nämä olivat sanoneet hänelle, ettei Stalin teloitusvimmassaan ole toiminut aivan syyttä, Venäjällä kun tällä hetkellä epäilemättä vallitsee laajalle ulottuva tyytymättömyys. Tämä ei tietenkään ole voinut kehittyä niin pitkälle, että jonkinlainen

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

järjestetty, nykyisiin vallanpitäjiin kohdistuva oppositio olisi voinut syntyä, mutta kaikesta päättäen on kaikenlaisia Stalinille "ikäviä" huhuja, "tunnussanoja" ja väitteitä ollut liikkeellä, ja tämän johdosta on viimemainittu päättänyt tukahduttaa kapaloonsa kaikki arvostelutaipumukset. "Jos kymmenen arvostelijan puheliaisuuden johdosta sata henkeä ammutaan, niin on todennäköistä, ettei kukaan muu uskalla sanoa mitään", hra von Kühlmann kertoi näiden hänen venäläisten tuttaviensa sanoneen hänelle.

Keskustelumme siirtyessä Itä-Aasian tapahtumiin hra von Kühlmann huomautti olevan aivan varmaa, ettei Neuvostovenäjä koskaan uskaltaisi pienimmässäkään määrin vastustaa Japanin edesottamisia Kiinassa taikka Mantshuriassa.

Tuleviin Englannin, Ranskan ja Saksan välisiin siirtomaakysymystä ja yleiseurooppalaisen "järjestelmän" aikaansaamista koskeviin neuvotteluihin hra von Kühlmann suhtautui melkoisella optimismilla, koska - kuten hän sanoi - Pääministeri Mr. Chamberlain tulee johtamaan näitä neuvotteluja eikä Mr. Eden. Suurin vaikeus tulee tietenkin olemaan siinä, että "on niin vaikeata voittaa Ranskan hitautta", mutta puolestaan hän luuli Mr. Chamberlain'in tulevan voida manövroida Ranskan myönnytyksiin, joihin se ei vielä ole taipuvainen. Tämä peli tulee tietenkin vaatimaan paljon aikaa ja kärsivällisyyttä. Hra von Kühlmann väitti myöskin olevansa vakuutettu siitä - ellen muista väärin, hän sanoi <u>tietävänsä</u> sen - että Mr. Chamberlain olisi valmis harjoittamaan melkoista painostusta Tshekko-Slovakiaan, jotta tämä maa järjestäisi Sudeten-Deutsch-väestön olot tyydyttävällä tavalla.—

Omasta puolestani en suinkaan ole taipuvainen katsomaan, että hra von Kühlmann puhuessaan Englannin tulevasta ulkopoliittisesta

toiminnasta oli oikeassa, koska - kuten aikaisemmin olen huomauttanut - en kiinnitä mitään suurempaa huomiota itsepintaisiin huhuihin Mr. Chamberlain'in ja Mr. Eden'in välisestä erimielisyydestä. Toiselta puolen en epäile sitä, että hra von Kühlmann'in englantilaiset ystävät ovat voineet hänessä herättää tämmöisiä käsityksiä taikka sanoisinko toiveita, koska niitä tavataan hyvinkin laajoissa täkäläisissä piireissä. On tietenkin mahdollista, että Mr. Chamberlain, joka niin menestyksellisesti on myötävaikuttanut Englannin talouselämän nykyiseen kukoistukseen, tulee osoittamaan suurempaa kärsivällisyyttä kuin se mihin Mr. Eden kenties olisi valmis, koska - kuten usein raporteissani olen korostanut - täkäläinen ulkoasiainministeriö on se Englannin hallituselin, jossa skeptillisyys Saksan kanssa saavutettavan yhteisymmärryksen mahdollisuuteen nähden on suurin. Mr. Chamberlain'in salainen ambitio lieneekin se, että hän saamalla aikaan yleiseurooppalaisen <u>détente'n</u> saattaisi radikaalisesti myötävaikuttaa Euroopan ja maailman taloudellisen tilanteen parantamiseen. Mutta vaikkakin tietysti myönnän, että "osvuret är läst", niin en voi olla toteamatta sitä täällä sangen yleistä vaikutelmaa, että Mr. Chamberlain'in itselleen asettama tehtävä tulee osoittautumaan ylivoimaiseksi. Ovatko ne oikeassa, jotka näin ajattelevat, siihen kysymykseen tietenkin ainoastaan tulevaisuus saattaa vastata.

Lähettiläs: L.A. Gripenberg.

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan tähetystö raportti n:o 44.

Ministeri Gripenberg

11/12 1937

8000—10—36 6961

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 6974/959.

13 p. joulukuuta 1937.

55/112 Sal. 3 37.

16/12.37

5 C7

H e r r a M i n i s t e r i,

Tämän ohella pyydän kunnioittaen lähettä raportin N:o 44, jonka otsake on:

Englanti ja kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Lindenberg.

Herra Ulkoasiainministeri

Fil. tri R. H o l s t i,

H e l s i n k i.

L o n t o o SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 44.

Lontoo ssa 11 p:nä joulu kuuta 1937. 55 112 Sal. 37.

16/12-37

Asia: Englanti ja kansainvälinen tilanne.

5 C 7

Se, joka vaikkapa aivan pintapuolisesti seuraa Englannin julkisen elämän tapahtumia, ei ole voinut olla huomaamatta sitä vakavuutta ja tarmoa, jolla Englanti tällä hetkellä varustautuu, sekä sitä nopeutta, jolla armeijan, ilmavoimien ja laivaston reorganisoiminen edistyy. Sama on asianlaita ilmatorjuntapuolustukseen nähden, ja melkein joka päivä sanomalehdet tietävät kertoa uusista viranomaisten päättämistä toimenpiteistä siviiliväestön suojelemiseksi ilmahyökkäyksiltä taikka sen nopeaksi evakuoimiseksi paikkakunnilta, jotka sodan syttyessä saattaisivat joutua vihollisten lentokoneiden suorittamien pommituksien alaisiksi.

Varsinkin sen jälkeen kuin entinen kulkulaitosministeri, intelligentti ja tarmokas juutalainen Mr. Hore-Belisha viime kesänä nimitettiin sotaministeriksi on armeijan reorganisoiminen saanut uutta ja päivä päivältä kasvavaa vauhtia. Aivan hiljattain onkin sotaministeri armeijassa suorittanut radikaalisen ja suurta huomiota herättäneen leikkauksen: t.k. 2 p:ltä ilmoitettiin virallisesti yleisesikunnan päällikön sotamarsalkan Sir Cyril Deverell'in ja kolmen "Armeijan Neuvoston" (Army Council) jäsenen jättäneen erohakemuksensa, joihin viipymättä suostuttiinkin. Näistä upsee-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

reista tunnen henkilökohtaisesti ainoastaan Sir Cyril Deverell'in, mutta vaikkakaan minulla ei pitkään aikaan ole ollut tilaisuutta tavata häntä, luulen kuitenkin niiden olevan oikeassa, jotka väittävät, ettei mainittujen upseerien eroaminen suinkaan ollut vapaaehtoinen, vaan että sotaministeri saadakseen heidät asettamaan paikkansa hänen käytettävükseen oli ollut pakoitettu heihin harjoittamaan hyvinkin voimakasta painostusta. Erotettujen sijaan on nimitetty nuorempia ja tarmokkuudestaan tunnettuja upseereita, joista varsinkin yleisesikunnan uudella päälliköllä, 51 vuotiaalla varakreivi Gort'illa sanotaan olevan erinomaisen "dynaaminen" luonne. Sitä paitsi on sotilasviranomaisten taholta ilmoitettu, että tästä lähtien armeijan johtavia upseereita ylennettäessä tullaan ottamaan huomioon ainoastaan heidän sotilaalliset ansionsa, joka siis merkitsee sitä, ettei uusia ylennyksiä enää tule tapahtumaan - niinkuin tähän mennessä on ollut tapana - ensi sijassa asianomaisten virkavuosien perusteella. Nämä ministeri Hore-Belishan toimenpiteet ovat ymmärtääkseni tehneet hyvän vaikutuksen suureen yleisöön, joka on katsonut niiden merkitsevän uutta todistetta hallituksen päättäväisistä pyrkimyksistä hankkia armeijaan uutta verta ja uutta voimaa, ja joka myöskin on pitänyt niitä armeijan demokratisoimisen ilmaisuna. Kaikki nämä toimenpiteet - niin sanotaan - aiheutuvat hallituksen käsityksestä kansainvälisen,huonontumistaan huonontuvan tilanteen vakavuudesta, joka pakoittaa Englannin viranomaiset tekemään koko maailmalle selväksi, että valtakunnan sotilaallinen voima oikeuttaa heidät muilta valloilta vaatimaan entistä suurempaa huomiota.

On kuitenkin pantava merkille, että näitäkin toimenpiteitä

on katsottava ei ainoastaan ulkopoliittista, vaan myöskin sisäpoliittista taustaa vastaan. Lontoossa huhutaan nimittäin hallituksen aikovan järjestää uudet alahuonevaalit jo ensi vuonna, ja vaikkakaan ei kukaan syrjäinen uskaltane tämmöisestä mahdollisuudesta varmuudella ennustaa mitään, niin voitanee kuitenkin väittää merkkien viittaavan siihen, ettei näitä huhuja ole tuulesta temmattu. Niinpä on erään konservatiivista puoluejohtoa lähellä olevan poliitikon rouva minulle huomauttanut pitävänsä tätä mahdollisuutta hyvinkin todennäköisenä. Hallituksen näkökannalta katsoen nykyinen tilanne tuntuukin hyvin otolliselta uusien vaalien järjestämiselle, työväenpuolueen keskuudessa kun eri suhteissa vallitsee sisäinen eripuraisuus, joka varmasti on ollut omiaan heikontamaan sitä voimaa, jolla se olisi voinut ajaa poliittisia etujaan, ja josta on seurannut sekin, etteivät valitsijamassat suhtaudu puolueen johtajiin riittävällä luottamuksella. Useihin kysymyksiin nähden hallitus on myöskin - kuten englanniksi sanotaan - varastanut opposition ukkosenjyrinän, t.s. se on rientänyt toteuttamaan eri työväenpuolueen ohjelmassa olleet toivomukset, kuten esim. juuri armeijan demokratisoimista tarkoittavan vaatimuksen. Toinen asia on tietenkin, että vaikkakin eri hallituksen toimenpiteet periaatteessa ovat vastanneet työväenpuolueen pyrkimyksiä, ne on kuitenkin usein käytännössä toteutettu tavalla, joka kentien ei aina ole ollut työväenpuolueelle erikoisen mieluisa.

Se, joka hiukan liikkuu täkäläisissä sotilaspiireissä, ei voi olla huomaamatta sitä pessimismiä maailman rauhan säilyttämismahdollisuuksiin nähden, joka niissä vallitsee. Olisi tietenkin erehdys kiinnittää liian suurta huomiota näiden piirien mielipitei-

hin taikka sanoisinko mielialoihin, mutta mielestäni on kuitenkin syytä panna merkille tämän pessimismin olemassaolo. Joka tapauksessa voidaan sanoa, että tällä hetkellä Englannissa valmistaudutaan sotaan erinomaisen suurella kiireellä ja tarmolla, mikä tietenkin ensi sijassa johtuu siitä, että tässä maassa aikaisemmin on sotilaallisella alalla niin paljon laiminlyöty, mutta myöskin pohjautuu - vaikkakaan kenties ei aina tietoisesti - käsitykseen, että epävarma tulevaisuus tekee mitä suurimman kiireen aivan välttämättömäksi.

Välistä tuntuu siltä, että Englannin viime vuosina niin monta diplomaattista tappiota kärsinyt hallitus, jonka kenties ensi sijassa vähemmän menestyksellisen ulkopolitiikkansa johdosta täytyy ottaa lukuun kolmen eri rintaman mahdollisuus(Pohjanmerellä, Välimerellä ja Itä-Aasiassa), toistaiseksi ei ole voinut löytää mitään muita keinoja kansainvälisen tilanteen jatkuvan huonontumisen estämiseksi kuin mahdollisimman laajalle ulottuvan varustautumisen. Englannin hallitus pyrkii tietenkin voimiensa mukaan yleiseurooppalaisen yhteisymmärryksen aikaansaamiseen, mutta tähän mennessä kaikki sen yritykset ovat osoittautuneet tuloksettomiksi. Vaikkakaan puolestani en tarkemmin tiedä kuinka Englannin, Ranskan ja Saksan väliset yleiseurooppalaisen järjestelmän aikaansaamista tarkoittavat neuvottelut viime päivinä ovat edistyneet enkä tunne mitä suunnitelmia Mr. Chamberlain vielä saattaa esittää, niin luulen kuitenkin voivani väittää, ettei täkäläisessä ulkoasiainministeriössä eikä yleensä hallitusta lähellä olevissa piireissä odotete näiden neuvottelujen voivan johtaa positiiviseen tulokseen. Ja jos - kuten huhutaan - Italia näinä päivinä todellakin ilmoittaa tulevansa eroamaan Kansainliitosta, niin tämä

toimenpide, jonka käytännöllisiä seurauksia ei tietenkään pidä yliarvioida, merkitsee uutta askelta sitä Euroopan jakaantumista kohti kahteen vastakkaiseen leiriin, jota Englannin diplomatia aina on sanonut haluavansa estää.

Japanin sota Kiinaa vastaan, jota - kuten aikaisemmissa raporteissani usein olen huomauttanut - täällä yksimielisesti paheksutaan ja joka Englannissa on aiheuttanut erinomaisen jyrkän anti-japanilaisen mielialan, on viime aikoina ollut omiaan hermostuttamaan Englannin suurta yleisöä kenties vieläkin suuremmassa määrin kuin kaikki Hitlerin ja Mussolinin edesottamiset ja Espanjan sota. Englannissa ei tietenkään, ei ainakaan toistaiseksi, olla mitenkään valmiita millään tavoin puuttumaan Kiinan sotaan, mutta pelko siitä, että sotatoimet vielä saattavat välittömästi koskea Englannin Kiinassa oleviin taloudellisiin etuihin ja sen nauttimaan prestige'iin, tuntuu täällä olevan herättämässä käsitystä, että tua res agitur. Niinpä olen viime aikoina täällä tavannut useita englantilaisia, jotka kysyvät itseltään mitä tulee tapahtumaan - ja mitä voitaisiin tehdä - kun, taikka jos Japani todellakin ryhtyy suoranaisiin Englannin Kiinassa olevia taloudellisia intressejä uhkaaviin toimenpiteisiin.

Tällä hetkellä toimii Lontoossa Intian entisen varakuninkaan Willingdon'in markiisin puheenjohdolla komitea, jonka tehtävänä on ehdottaa toimenpiteitä armeijan rekryytoimisen edistämiseksi. Vaikkakin komitean raportti valmistunee vasta ensi vuoden alussa, väitetään kuitenkin jo nyt, että se tulee ehdottamaan yleisen asevelvollisuuden käytäntöönottamista tavalla tai toisella. Siinäkin tapauksessa, että nämä huhut osoittautuisivat perättömiksi, ovat

ne kuitenkin omiaan valaisemaan sitä vakavaa käsitystä kansainvälisestä tilanteesta ja sen kehittymismahdollisuuksista, joka täällä tuntuu leviävän yhä laajemmalle.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Wasenius. -

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 45.

Ministeri Gripenberg

15/12 1937

5000—10—35 4361

56 112 Sal. D 37
22/12-37
5 C 7

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S.W. I.**

**Nº** 7907/963

16 p. joulukuuta 1937.

H e r r a M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 45, jonka otsake on:

Espanjan sota.

Vastaanottakaa, H e r r a M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Loripenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri Rudolf H o l s t i,
Ulkoasiainministeriö,
H e l s i n k i.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 45.

Lontoo ssa 15 p:nä joulu kuuta 1937.

56 112 Sal. 37.

22/12 37

5 C 7

Asia: Espanjan sota.

T.k. 10 p:nä minulla oli tilaisuus Espanjan sodasta ja poliittisesta tilanteesta keskustella mainitun maan entisen täkäläisen suurlähettilään Sr. Perez de Ayala'n kanssa. Tämä, joka on Espanjan kirjallisuuden tunnetuimpia nimiä, kuului ennenkuin hänet n. kuusi vuotta sitten nimitettiin Lontooseen siihen pieneen tri Maranon'in ja Sr. Maura'n johtamaan Espanjan eri älymystöpiireistä muodostuneeseen ryhmään, joka innokkaasti työskenteli kuningasvallan kukistamiseksi ja tasavaltalaisen hallitusmuodon hyväksymiseksi, ja toimiessaan Lontoossa suurlähettiläänä, josta virasta hän erosi viime vuonna peri kuukautta ennenkuin kenraali Franco nousi kapinaan, häntä pidettiin verratin radikaalisena poliitikkona. Viime syksynä hänen onnistui paeta Espanjasta, ja nyttemmin hän elättänee itseään kirjoittamalla Etelä-Amerikan eri lehdille.

Kysyin Sr. Perez de Ayala'lta kuinka hän luulee sodan tulevan päättymään, johon hän vastasi: "Ei voi olla pienintäkään epäilystä siitä, etteikö kenraali Franco tule voittamaan." Kysyttyäni häneltä miksi viimemainitun sotajoukot viime aikoina ovat noudattaneet niin suurta passiivisuutta, hän vastasi tämän johtuvan ei ainoastaan huonosta säästä, vaan myöskin kenraali Francon

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

erinomaisen huolellisista valmisteluista, hän kun ei tahdo millään ehdoin vaarantaa tähän mennessä saavuttamiaan tuloksia. Omasta puolestaan Sr. Perez de Ayala arveli, että sota ei kestäisi kauemmin kuin ensi toukokuuhun saakka.

Koska Englannin työväenpuolueen hiljattain Espanjassa käynyt johtaja Mr. Atlee on julkisissa lausunnoissaan korostanut Valencian hallituksen kamppailevan Espanjan kansan vapauden puolesta, kysyin Sr. Perez de Ayala'lta mitä hän arvelee tämmöisistä väitteistä. Hän vastasi, ettei niissä ole mitään perää ja lisäsi: "Minä vakuutan Teille, että ainakin kahdeksankymmentä prosenttia Valencian hallituksen hallussa olevien maakuntien väestöstä on kenraali Francon puolella, joka taistelee Espanjan kansan puolesta ulkomaalaisten johtamia bolsheviikkivallan aikaansaamista tarkoittavia pyrkimyksiä vastaan."

Sr. Perez de Ayala rupesi sitten kertomaan siitä hirmuvallasta, joka viime syksynä vallitsi Madriidissa ja josta hän sanoi voivansa omasta kokemuksestaan kertoa. Sanoin Englannin lehdistä lukeneeni, että hänkin oli allekirjoittanut sen Madriidin lehdistön viime elokuussa julkaiseman manifestin, jossa kolmetoista Espanjan intelligensin johtajaa vakuutti Valencian hallitukselle uskollisuuttaan. Sr. Perez de Ayala vastasi tähän, ettei hän koskaan ollut suostunut allekirjoittamaan tämmöistä manifestia, mutta hänen nimensä oli kyllä liitetty muiden allekirjoittajien nimien joukkoon. Manifestin julkaisemista seurann ena päivänä hän oli kysynyt eräältä allekirjoittajalta, oliko tämä todellakin allekirjoittanut manifestin, jonka tämä myönsi tehneensä lisäten kuitenkin: "Kuinka olisin voinut kieltäytyä tekemästä sitä, kun miliisisotilaat revol-

veri kädessä uhkasivat ampua minut jollen allekirjoittaisi?"

Sr. Perez de Ayala korosti myöskin, ja hyvin jyrkästi, että ensimmäinen valta, joka - vaikkakin välillisesti - oli puuttunut Espanjan sotaan, oli Ranska, koska tämän maan alueella oli organisoitu n.s. kansainvälinen prikaati, joka oli estänyt kenraali Franco'a valloittamasta Madriidin marraskuussa 1936. Kysyin häneltä tiesikö hän montako miestä oli kuulunut tähän prikaatiin, johon Sr. Perez de Ayala vastasi sen miesluvun viime syksynä nousseen 60.000. Sanoin aina kuulleeni, että prikaatissa olisi ollut korkeintaan 30.000 miestä, mutta Sr. Perez de Ayala väitti, etteivät nämä tiedot pitäneet paikkaansa: prikaatin miesluku on ollut 60.000, mutta nyttemmin on tietysti hyvin suuri osa sen jäsenistä kaatunut. Mr. Blum - hän lisäsi - ei liene omasta puolestaan hyväksynyt prikaatin organisoimista, vaikkakaan hän toiselta puolen ei voinut estää sitä, ja sen takia hän oli ehdottanut muille valloille, että nämä sitoutuisivat puolueettomuuteen Espanjan sotaan nähden, jonka johdosta Ranskakin pakoitettaisiin noudattamaan, ainakin virallisesti, puuttumattomuutta.

"Vaikkakin" - Sr. Perez de Ayala jatkoi - "Espanjassa tietenkin ollaan hyvin katkeroituneita Ranskan ja myöskin, tosin kyllä vähemmässä määrin, Englannin suhtautumisen johdosta espanjalaisten vapaussotaan, niin on kuitenkin aivan varmaa, että kenraali Franco pyrkii ja vastaisuudessakin tulee pyrkimään mahdollisimman hyviin välei hin näiden valtojen kanssa." Eräs meidän keskusteluumme osaaottanut konservatiivinen alahuoneen jäsen sanoi nyt sen seikan tehneen Englannin yleisöön hyvin huonon vaikutuksen, että kenraali Franco tuntui olevan täydellisesti Italian ja Saksan vaiku-

tusvallan alaisena, jotka vallat tietenkään eivät ilmaiseksi olleet rientäneet hänen avukseen. Mitä korvausta oli kenraali luvannut Mussolinille ja Hitlerille? Sr. Perez de Ayala vakuutti, etteivät nämä vallat tulisi muulla tavoin hyötymään puuttumisestaan sotaan kuin siten, että kansainvälisen bolshevismin yritys saada Espanjassa aikaan kommunistivalta raukeaisi. Mutta, hän lisäsi, jos Ranska ja Englanti todellakin pelkäävät Saksan ja Italian vaikutusvallan juurruttamista Espanjaan, miksi ne ovat suhtautuneet kenraali Francoon tavalla, joka on suoraan sanoen pakoittanut hänet heittäytymään Hitlerin ja Mussolinin helmoihin? Kansallinen Espanja taistelee nyt henkensä kaupalla vapautensa puolesta Moskovan johtamaa vallankumouksellista liikettä vastaan, ja hän, Perez de Ayala, oli aivan varma siitä, ettei Espanjan kansa koskaan luopuisi tästä taistelusta ennenkuin vihollinen on kukistettu. On selvää, että bolshevisoitu, Moskovasta käsin hallittu Espanja, merkitsisi suunnatonta vaaraa Italian fascismille, mutta myöskin Saksan natsismille, ja sen takia oli aivan luonnollista, että Mussolini ja Hitler olivat tahtoneet estää kansainvälisen bolshevismin pyrkimyksien toteuttamisen. Englannin pitäisi myöskin muistaa - ja hän kääntyi nyt mainitsemani alahuoneen jäsenen puoleen - että joskin tällä maalla tietenkin on suuret edut Välimerellä, niin Italian edut ovat vieläkin suuremmat, jota paitsi Espanjakin on Välimerivalta.

Onneksi - Sr. Perez de Ayala jatkoi - ei enää ole syytä pelätä mitään Espanjan ja Englannin välisiä selkkauksia, viimemainitun maan hallitus kun on nyttemmin käsittänyt, että sota tulee päättymään kenraali Francon voittoon ja sen takia myöskin nimittä-

mällä Salamancaan virallisesti kaupallisia, mutta itse asiassa poliittisia, edustajia, ottanut täten pitkän askeleen kansallisen Espanjan tunnustamista kohti. Omasta puolestaan Sr. Perez de Ayala oli erinomaisen tyytyväinen tähän Englannin hallituksen toimenpiteeseen, koska syntymässä oleva uusi Espanja saattaisi vain hyötyä Englannin vaikutusvallan kasvamisesta.

Mainittakoon lopuksi Sr. Perez de Ayala'n huomauttaneen olevansa varma siitä, että Valencian hallituksen jäsenet jo aikoja sitten ovat ymmärtäneet sodan tulevan päättymään heidän tappioonsa, vaikkakin he kenties jatkuvasti toivovat, että jos Espanjan sota aiheuttaisi kansainvälisen sodan, tilanne vielä saattaisi muuttua heidän edukseen. Mutta nämä heidän mahdolliset toiveensa eivät suinkaan perustu tosiasioihin, koska nyttemmin tuntuu mitä suurimmassa määrin epätodennäköiseltä, että Espanjan sota saattaisi johtaa todelliseen kansainväliseen pulaan.

Huomattakoon vielä, että - mikäli olen ollut huomaavinani - Sr. Perez de Ayala ei ylläpidä mitään kosketusta kenraali Francon täkäläisten edustajien kanssa. Niinpä eräs englantilainen liikemies, joka syntyperältään on espanjalainen ja täällä on innokkaasti toiminut kenraali Francon hyväksi, valitti minulle pari päivää sitten sitä, ettei Sr. Perez de Ayala ole uskaltanut julkisesti liittyä kenraali Francon kannattajiin, vaan jatkuvasti "is sitting on the fence" (istuu aidalla), t.s. ei ole uskaltanut omaksua mitään määrättyä kantaa.

Lähettilä s: G. A. Gripenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoosta olevan lähetystön raportti n:o 46.

Ministeri Gripenberg

19/12 1937

5000—10—35 4861

**SUOMEN LÄHETYSTÖ**

**LONTOOSSA**

**37, SMITH SQUARE,**
**WESTMINSTER,**
**S. W. I.**

**Nº** 7951-969

Joulukuun 20 päivänä 1937.

57/113 Sal. 1937.
27/12.37 Nº
5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no.46, jonka otsake on:

Neuvostovenäjän tilanne.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri Rudolf Holsti,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 46

Lontoo ssa 19 p:nä joulu kuuta 19 37.

37 113 Sal. 37.

23/12.37

Asia: Neuvostovenäjän tilanne.

Käydessäni eilen täkäläisen ulkoasiainministeriön Northern Department-osaston päällikön, Mr. Collierin puheilla tiedustelin häneltä ministeriön käsitystä Neuvostovenäjällä viime aikoina toimeenpannuista teloituksista ja muista sen hallinnon "puhdistamista" tarkoittavista toimenpiteistä.

Mr. Collier vastasi, että vaikkakin ministeriö eri tahoilta vastaanottaa runsaita tietoja Neuvostovenäjän sisäpoliittisesta tilanteesta ja tapahtumista, niin ei sen kuitenkaan ole ollut mahdollista muodostaa itselleen mitään varmaa käsitystä siitä, miksi Stalin on katsonut välttämättömäksi ryhtyä näihin massateloituksiin. Ministeriön saamien tietojen johdosta tuntuu kyllä todennäköiseltä, että eri osissa Neuvostovenäjää - ja varsinkin Ukrainassa - on vallinnut ja jatkuvasti vallitsee verrattain laajalle ulottuva tyytymättömyys Kreml'in vallanpitäjien taloudellisiin toimenpiteisiin ja yleensä heidän harjoittamaansa hirmuvaltaan, mutta toiselta puolen lienee varmaa, ettei tämä tyytymättömyys ole kehittynyt minkäänlaiseksi organisoiduksi, Stalin'ia ja hänen työtovereitaan uhkaavaksi liikkeeksi. Niinpä Englannin Neuvostovenäjällä toimivat sotilasedustajat ovat kaikki tiedoittaneet, että armeijan upseeristo - ja varsinkin sen al-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

haisemmat arvoasteet - epäilemättä on Stalin'ille täysin uskollinen. Väitetään kyllä, että Tuhatshevsky jossain tilaisuudessa olisi pitänyt puheen, jossa hän oli huomauttanut armeijan nyttemmin olevan niin hyvin organisoidun, että pitäisi kiinnittää entistä suurempaa huomiota sen käsitykseen siitä ulkopolitiikasta, joka parhaiten vastaisi Neuvostovenäjän etuja, ja todennäköistä on, että kenraali ammuttiin juuri tämän puheen johdosta, jota kai katsottiin vaarallisen omapäisyyden ilmaisuksi. Mahdollistahan on tietenkin, että Tuhatshevsky omasta puolestaan pyrki yhteisymmärrykseen Saksan kanssa, jossa maassa hän useita vuosia sitten lienee opiskellut. Mutta siinäkin tapauksessa, että kenraali todellakin olisi pitänyt tämmöisen puheen, ei ole syytä otaksua muuta kuin että politiikka yleensä ei ollenkaan kiinnosta armeijan upseeristoa ja miehistöä.

Joskin, Mr. Collier jatkoi, on mahdollista, että Stalin on katsonut muutamien korkeampien upseerien kasvaneen vaikutusvallan voivan kehittyä hänen valtaansa uhkaavaksi vaaraksi, niin on mahdotonta ymmärtää miksi niin useat Neuvostovenäjän diplomaattisessa palveluksessa olleet virkamiehet on teloitettu, varsinkin kun Litvinoffin asema jatkuvastikin tuntuu lujalta. Omasta puolestaan Mr. Collier oli taipuvainen arvelemaan, että nämä diplomaatit oli ammuttu ainoastaan sen johdosta, että he olivat aikaisemmin olleet kosketuksessa niiden entisten bolsheviikkijohtajien kanssa, joiden moraalista arvovaltaa Stalin on katsonut hankalaksi, ehkä vaaralliseksikin.

Vielä viime vuonna pidettiin Englannin ulkoasiainminis-

teriössä mahdollisena, että Stalin itse asiassa oli päättänyt koettaa päästä irti kansainvälisestä kommunismista sekä kerta kaikkiaan lopettaa kaikki unelmat maailmanvallankumouksen aikaansaamisesta. Mutta Neuvostovenäjän viimeaikaiset tapahtumat ja sen noudattama ulkopolitiikka tuntuvat osoittaneen, etteivät minkäänlaiset idealoogiset näkökohdat määrää Stalinin toimintaa. Hän ei tavoittele mitään muuta kuin oman valtansa lujittamista, ja se seikka, että hän on ryhtynyt kaikkiin näihin teloituksiin tuntuu merkitsevän ainoastaan sitä, ettei ole muuta kuin itämainen despootti, joka ajaa puhtaasti opportunistista politiikkaa.

Kysyin Mr. Collierilta onko Englannin ulkoasiainministeriö huomannut mitään merkkejä siitä, että Saksan viranomaiset jollakin tavoin, joko välillisesti taikka välittömästi, Neuvostovenäjällä johtaisivat nykyistä suuntaa vastustavaa toimintaa. Hän vastasi ministeriön saaneen tietoja siitä, että Georgiassa ja muissa Kaukasian maakunnissa on levitetty vallankumouksellista taikka joka tapauksessa Neuvostovenäjän nykyisiä vallanpitäjiä arvostelevaa kirjallisuutta, joka on painettu Saksassa, mutta mistään muista toimenpiteistä, jotka mahdollisesti olisi inspiroitu taikka tuettu Saksan taholta, ei ministeriö ole kuullut. Tästä johtuu kenties, että useat Neuvostovenäjällä asuvat Saksan kansalaiset viime aikoina on vangittu taikka karkoitettu. Omasta puolestaan Mr. Collier ei kuitenkaan tahtonut kiinnittää mitään huomiota niihin huhuihin ja neuvostoviranomaisten levittämiin väitteihin, joiden mukaan Saksan Neuvostovenäjällä olevat konsulit olisivat osallistuneet tähän propagandatoimintaan.

L ä h e t t i l ä s : M. A. Grippenberg.-

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 2

**ASIA:**

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 47.

Ministeri Grippenberg

18/12 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

№ 7952-970

Joulukuun 20 p. 1937.

58 / 113 Sal. S -37.

27/12-37

5 C 7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no. 47, jonka otsake on

Englantilais-saksalaiset neuvottelut.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s : M. A. Gripenberg. -

Herra Ulkoasiainministeri
Fil. tri. Rudolf Holsti,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 47

Lontoo ssa 18 p:nä joulu kuuta 1937. 58 113 Sal. D - 37

Asia: Englantilais-saksalaiset neuvottelut.

23/12.37

5 C7

Käydessäni tänään täkäläisessä ulkoasiainministeriössä kysyin Northern Department-osaston päällikölta, Mr. Collier'ilta pitääkö hän ollenkaan mahdollisena, että lordi Halifaxin aloittamat englantilais-saksalaiset neuvottelut todellakin saattavat johtaa positiiviseen tulokseen. Mr. Collier vastasi olevansa varma siitä, ettei näistä neuvotteluista tule mitään. Lordi Halifax oli - Mr. Collier huomautti - hyvin selvästi antanut hra Hitlerin ja Saksan muiden johtohenkilöiden ymmärtää, että Englanti on valmis menemään hyvinkin pitkälle Saksan tyydyttämiseksi eri suhteissa - ja varsinkin sen siirtomaiden hankkimista tarkoittaviin toivomuksiin nähden - mutta ainoastaan sillä ehdolla, että Saksa suostuisi neuvotteluihin yleiseurooppalaisen, rauhaa takaavan järjestelmän ("settlement") aikaansaamiseksi. Hra Hitler oli kuitenkin kieltäytynyt antamasta minkäänlaisia sitoumuksia vaan päinvastoin sanonut katsovansa, etteivät hänen mielestään Itä-Euroopan, ensi sijassa Tshekko-Slovakian ja Itävallan, asiat ollenkaan koske Englantia ("no concern of the British Government"), jonka johdosta hän ei mitenkään voisi luvata mitään Saksan ulkopolitiikan suhtautumisesta näihin taikka muihin Itä-Euroopan valtoihin. Mahdollistahan on,

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Mr. Collier sanoi, ettei hra Hitler ollut käyttänyt näin jyrkkiä sanontatapoja, mutta tosiseikka on, että lordi Halifax oli saanut hyvin voimakkaan vaikutelman Saksan johtajien myöntymättömyydestä. Lordi Halifax oli siis tyhjin käsin palannut Saksan mailta. Neuvotteluissaan Ranskan pääja ulkoasiainministerin kanssa Englannin hallitus oli todennut, että Ranskakin olisi valmis koettamaan esim. siirtomaakysymykselle löytää Saksaa täysin tyydyttävän ratkaisun, mutta ei sekään katso voivansa tehdä Saksalle myönnytyksiä, jollei ole minkäänlaisia takeita siitä, ettei Saksa vastaisuudessa tule ajamaan Euroopan rauhaa vaarantavaa politiikkaa.

S e seikka, Mr. Collier jatkoi, että hra Hitler oli asettunut tämmöiselle non-possumus-kannalle, ei tietenkään Englannin ulkoasiainministeriölle tullut minkäänlaisena yllätyksenä. Muutamille Englannin hallituksen jäsenille lordi Halifax'in matkavaikutelmat olivat kuitenkin olleet hyvin "opettavaisia", nämä ministerit kun viimeiseen saakka - kaikista Foreign Officen varoituksista huolimatta - olivat "itsepintaisesti" pitäneet kiinni toiveistaan, ettei hra Hitler osoittautuisi niin taipumattomaksi. Nyt nekin myöntänevät erehtyneensä. Mr. Collier kertoi myöskin Ranskan täkäläisen suurlähettilään M. Corbin'in pari päivää ennen lordi Halifaxin lähtöä käyneen Mr. Edenin puheilla, jolloin hän oli ilmaissut huolestumisensa sen johdosta, että tämä matka mahdollisesti saattaisi johtaa Ranskan näkökannalta katsoen vähemmän tyydyttäviin tuloksiin. Tähän Mr. Eden oli vastannut, ettei M. Corbin'in tarvinnut pelätä mitään, koska matka tulisi varmasti osoittautumaan hyvin hyödylliseksi. Joko Saksan hal-

hallitus olisi valmis neuvottelemaan yleiseurooppalaisen järjestelmän aikaansaamisesta, jossa tapauksessa kaikki olisi hyvä, taikka se ei suostuisi tähän. Viimemainitussa tapauksessa lordi Halifaxin matka kuitenkin voimakkaasti "myötävaikuttaisi muutamien Englannin hallituksen jäsenten poliittiseen kasvattamiseen", joka sekin olisi erinomaisen tärkeä ja ilahduttava tulos.

Kysyin Mr. Collier'ilta mistä johtui, että - kuten hän oli sanonut - muutamat hallituksen jäsenet olivat olleet niin toivehikkaat lordi Halifaxin matkan tuloksiin nähden, johon hän vastasi tämän luultavasti johtuneen siitä, "ettei heillä ole aikaa lukea ulkoasiainministeriön heille toimittamia tiedoituksia ja raportteja".

Lopuksi Mr. Collier kertoi Norjan täkäläisen ministerin sanoneen hänelle Norjan Berliinin lähettilään tiedoittaneen Oslon ulkoasiaindepartementille, että -mikäli hän Berliinissä oli kuullut - ei liene ollenkaan todennäköistä, että lordi Halifaxin ja hra Hitlerin väliset keskustelut sekä niitä seuranneet englantilais-saksalaiset neuvottelut saattaisivat johtaa minkäänlaiseen positiiviseen tulokseen.

Lähettiläs: G. A. Gripenberg.

# ULKOASIAINMINISTERIÖ

**RYHMÄ:** 5

**OSASTO:** C 7

**ASIA:**

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 48.

Ministeri Gripenberg

30/12 1937.

5000—12—35—5337

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 7875-997

Joulukuun 30 p. 1937.

1 105 Pal. A -38.

3/1-38

5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin no. 48, jonka otsake on:

Espanjan sota.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M.A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Fil.tri. R. Holsti,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 48.

Lontoo ssa 30 p:nä joulu kuuta 19 37.

1 105 Sal. D 37.

7/1 - 38

Asia: Espanjan sota.

5 C7

T.k. 26 päivänä minulla oli tilaisuus keskustella Espanjan sodasta Sr. Ignacio Bauer'in kanssa, joka vielä muutamia vuosia sitten Madridissa toimi Suomen kunniapääkonsulina. Sr. Bauer, jonka nuorin veli murhattiin syksyllä 1936 Madridin Carcel Modelo-vankilassa, asuu nyttemmin Amsterdamissa, mutta koettaa kuitenkin mahdollisimman tarkoin seurata Espanjan sodan ja sikäläisten yleisten olojen kehitystä. Joskin minun aikanani Madridissa oli niitä, jotka eivät suinkaan kehuneet hänen intelligenssiään, niin häntä lienee kuitenkin, minun ymmärtääkseni, pidettävä arvostelukykyisenä ja maltillisesti ajattelevana miehenä.

Kysyin Sr. Bauerilta mitä hän arvelee Espanjan sodan todennäköisestä tuloksesta, johon hän vastasi seuraavasti: "Minulla on se vaikutelma, että kenraali Franco tulee voittamaan, mutta myönnän tietenkin, että saatan erehtyä. Toinen asia on sitten, että sota kaikesta päättäen tulee kestämään hyvinkin kauan ja epäilen suuresti, tuleeko kenraali Franco saavuttamaan voiton ennen ensi syksyä." Sr. Bauer korosti myöskin sitä seikkaa - josta usein täällä Lontoossa eri tahoilla olen kuullut huomautettavan - että Valencian hallituksella nyttemmin

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on käytettävänään hyvin aseistettu, hyvin harjoitettu ja kuriin totutettu armeija, jonka upseeristossa kuitenkin vielä lienee paljon toivomisen varaa. Teruel'in taistelu - Sr.Bauer jatkoi - tuntuu osoittavan, että tämä armeija todellakin kykenee menestyksellisesti toimimaan hyvinkin vaikeissa olosuhteissa. Kun otetaan huomioon se seikka, että Valencian hallitus ei suinkaan ole yksimielinen, vaan että esim. Sr. Largo Caballero vihaa Sr. Garcia Prieto'a melkein yhtä paljon kuin hän vihaa kenraali Francoa, niin täytynee myöntää hallituksen tähänastisten saavutuksien olevan sangen merkitykselliset, olkoonpa, että ne ensi sijassa ovat olleet passiivista laatua. Mutta hallitus on pystynyt ei ainoastaan estämään rintamansa luhistumista, vaan myöskin luomaan jonkinlaisen järjestyksen siihen kaaokseen, joka vielä viime vuonna vallitsi sen hallussa olevissa osissa Espanjaa, reorganisoimaan armeijansa ja antamaan sotatoimilleen uutta voimaa ja vauhtia. Näin pitkälle Sr. Bauer.

Pari päivää ennen tätä keskustelua tapasin News Chronicle'n ulkopoliittisen toimittajan Mr. Vernon Bartlett'in, joka - kuten hän itse korosti minulle - ei suinkaan ole puolueeton Espanjan sotaan nähden, vaan "koko sielultaan" toivoo kenraali Francon tappiota, koska "hänen voittonsa olisi Eurocpalle erinomaisen vaarallinen ja valitettava tapahtuma". Mr. Vernon Bartlett on sekä viime että tänä vuonna käynyt Espanjassa, tietenkin ainoastaan Valencian hallituksen puolella rintamaa, ja hän sanoi minulle voivansa sen perusteella, mitä hän itse on nähnyt, "vakuuttaa minulle", että Valencian hallitus on saanut ihmeitä aikaan.

Vielä viime syksynä sillä ei ollut mitään todellista armeijaa, vaan ainoastaan "aseistettua roskaväkeä" (armed mob), mutta nyt on tilanne täydellisesti muuttunut: hallituksella on nyttemmin toimintakykyinen armeija sanan varsinaisessa merkityksessä.

Kysyin Mr. Vernon Bartlett'ilta, tiesikö hän mahdollisesti miksi Valencian hallitus oli siirtynyt Barcelonaan, johon hän vastasi tämän johtuneen neljästä eri syystä: 1. muutamat Barcelonan vaikutusvaltaiset piirit olivat ryhtyneet valmistaviin toimenpiteihin aseleponeuvottelujen aikaansaamiseksi kenraali Francon kanssa, ja tästä yrityksestä oli tietenkin heti tehtävä loppu; 2. Barcelonan sotateollisuus ei toiminut tyydyttävästi, jonka johdosta tämä oli reorganisoitava, ja 3. katalonialaiset eivät tuntuneet olevan halukkaita aktiivisemmin ottamaan osaa sotaan, jonka johdosta heitä oli kannustettava uusiin ponnistuksiin. Neljäs syy, Mr. Vernon Bartlett huomautti, oli se, että Ranskasta jatkuvasti salakuljetetaan aseita ja ampumatarpeita Barcelonaan, joita kaupungin viranomaiset eivät kuitenkaan ole tahtoneet toimittaa edelleen Valenciaan. Selvää on - sivumennen sanoen - ettei <u>News Chronicle</u> koskaan - ei ainakaan mikäli minä olen huomannut - palstoillaan ole julkaissut sanaakaan tästä salakuljetustrafiikista, joka tietenkin johtuu sen ulkopoliittisen toimittajan yleisestä suhtautumisesta Espanjan sotaan.

Mr. Vernon Bartlett huomautti vielä, että kenraali Francon lopullinen tappio on aivan varma, mutta hän

myönsi, että sitä me vielä kauan saamme odottaa, jonka johdosta on todennäköistä, että sota kestää vielä koko ensi vuoden.

Lähettiläs: M.A. Gripenberg -